

ILMĀRS MEŽS

LATVIEŠI
LATVIJĀ

ETNODEMOGRĀFISKS APSKATS

3L UM O B

94-5
19

Latvian National Library
LATVIJAS
NĀCIOTIĀS BIBLIOTĒKĀS

507200000

010
314

Obligātais
eksemplārs

Latvijas vēstures institūta
Etnogrāfijas nodaļa

Rosinot lasītāju
ILMĀRS MEŽS
LATVIEŠI
LATVIJĀ

Etnodemogrāfisks apskats

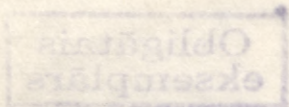

Rīga «Zinātne» 1994

Lātvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

94-18586

030 5065407

UDK-p 314(474.3)
Me 993

Lātvijas vēstures institūta
Ētnoģeogrāfijas nodaļa

ILMĀRS MEŽS

LĀTVIEŠI
LĀTVIJĀ

Ētnoģeogrāfisks apskats

1994

ISBN 5-7966-0985-8

© Ilmārs Mežs, 1994

© Saulvedis Cimermanis, priekšvārds, 1994

Rosinot lasītāju

Latvijas Zinātņu akadēmijas Latvijas vēstures institūta Etnogrāfijas nodaļa un izdevniecība «Zinātne» nodod lasītāju vērtējumam etnodemogrāfa Ilmāra Meža grāmatas «Latvieši Latvijā: Etnodemogrāfisks apskats» otro, precizēto un nedaudz papildināto izdevumu. Kad 1992. gada beigās ASV 500 eksemplāros iznāca grāmatas pirmais izdevums (*Mežs I. Latvieši Latvijā: Etnodemogrāfisks apskats*. — Kalamazū: LSC apgāds, 1992. — 74 lpp.), kļuva skaidrs, ka Latvijā šāds pētījums ir ļoti vajadzīgs dažādu nozaru speciālistiem un valsts iestāžu darbiniekiem, kas kārto ražošanas, izglītības, kultūras, dzīvokļu, starpetniskos un citus jautājumus. Grāmatas nozīmību pareizi saprata bijušais Latvijas Republikas izglītības ministrs Andris Piebalgs, kurš no ministrijas līdzekļiem atvēlēja tās izdošanai nepieciešamo summu. Par to viņam sakām sirsnīgu paldies!

Grāmatā aplūkotas šādas galvenās problēmas: 1) Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva veidošanās 1935.—1989. gadā, arī bijušo PSRS valsts struktūru īstenotais plānotais iedzīvotāju mehāniskais pieaugums, kas pilnībā deformēja etnisko vidi un dažādu etnisko grupu dzīves apstākļus; 2) pozitīvu pārmaiņu sākums Latvijas iedzīvotāju etniskajā sastāvā un latviešu etniskajā situācijā 1989.—1993. gadā; 3) valodu prasme; 4) skolas, mācību valoda un ar to saistītie etniskie procesi; 5) latvieši Latvijas galvaspilsētā Rīgā, kur viņi šodien ir mazākumtautība.

Grāmatu ievada ar uzskatāmām tabulām ilustrēts teksts par tiem procesiem, kuru rezultātā latviešu īpatsvars Latvijā no 1939. līdz 1949. gadam palielinājās: 1939.—1940. gadā uz Vāciju izceļoja vācieši; 1941. gada vasarā daļa ebreju, baidoties no nacistiem, aizbrauca uz Padomju Savienību; vācu okupācijas gados Latvijā palikušie ebreji gandrīz pilnīgi tika iznīcināti. Taču turpmāk līdz pat 80. gadiem latviešu īpatsvars strauji samazinājās. Daži tā cēloņi būtu šādi: otrā pasaules kara un okupācijas gados tauta zaudēja daudz dzīvā spēka; kara pēdējos mēnešos desmitiem tūkstošu latviešu devās bēgļu gaitās uz Vāciju un Zviedriju; pēckara gados notika plaši aresti, kam sekoja tiesas prāvas un izsūtīša-

nas; 1949. gada 25. martā masveida izsūtīšana skāra galvenokārt latviešus; kara un pirmajos pēckara gados ieceļojušie cittautieši palika uz pastāvīgu dzīvi Latvijā, nereti izsūtīto latviešu sētās; citās PSRS republikās savērtētos strādniekus mērķtiecīgi ieplūdināja Latvijā darbam jaunceltajos lielajos rūpniecības uzņēmumos; Latvijā izvietoja padomju armijas garnizonus un to virsnieku ģimenes lócekļus, veicināja atvaļināto militārpersonu apmešanos Latvijā.

Jāpiebilst, ka latviešu īpatsvara samazināšanos Latvijā jau iezīmēja 1941. gada 13./14. jūnija nakts, kad izsūtīja tūkstošiem ģimeņu, kā arī aresti un cilvēku iznīcināšana pirmajā padomju varas gadā. 1. tabulā «Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1993. gadā» iestrādāti sešu tautas skaitīšanu un arī 1993. gada uzskaites dati. Tie uzskatāmi liecina, kā 54 gadu laikā pamatnācijas īpatsvars no 76,99% 1935. gadā ir samazinājies līdz 52,04% 1989. gadā, turpretim krievu īpatsvars attiecīgi pieaudzis no 8,83 līdz 33,96% (3,84 reizes), ukraiņu — no 0,10 līdz 3,45% (34,5 reizes), baltkrievu — no 1,41 līdz 4,49% (3,18 reizes). Turklāt ir samazinājies arī vairāku gadsimtu gaitā šeit tradicionāli dzīvojušo poļu (1,12 reizes), ebreju (5,69 reizes), vāciešu (23,28 reizes), igauņu (3 reizes), lībiešu (4 reizes) īpatsvars. Šie skaitļi atspoguļo nedabiskos etniskos procesus Latvijā pēdējos 50 gados.

Pēckara gados Latvijā iebraukuši un palikuši uz dzīvi arī tādu tautību pārstāvji, kādu pirmskara gados te faktiski nebija, — armēņi, azerbaidžāņi, čuvaši, gruziņi, kazahi, moldāvi, mordvieši, tatāri u. c. Kaut arī viņu īpatsvars kopumā ir niecīgs, tomēr atsevišķās tautsaimniecības nozarēs, piemēram, tirdzniecībā, viņu klātbūtne vietumis ir visai jūtama un nereti negatīvi ietekmē darba kultūru.

Īpašu valsts, pašvaldību, sabiedrisko organizāciju un ražotāju uzmanību pelna latviešu kā Latvijas pamatnācijas etniskās situācijas raksturojums. Bijušās PSRS ekonomiskās un nacionālās politikas īstenošanas gaitā daudzās Latvijas pilsētās un lauku apvidos tika mehāniski ieplūdināti cittautieši. Tāpēc latviešu etniskā situ-

ācija kļuva nelabvēlīga un pat draudoša etnosa pastāvēšanai. Īpaši katastrofāla tā ir tajos pagastos, bieži apdzīvotās vietās un mazpilsētās, kur pamatnācijas iedzīvotāju īpatsvars ir noslīdējis zem 30%. Tur 50.—70. gados uzcēla milzīgus rūpniecības uzņēmumus, kuros strādāja galvenokārt no citām PSRS republikām ievesti cittautieši (Kupravā uzcēla drenu cauruļu rūpnīcu, un ciematā dzīvoja tikai 24,7% latviešu; Sedā ierīkoja kūdras fabriku, un ciematā dzīvoja 10,5% latviešu; Vangažos uzbūvēja dzelzsbetona konstrukciju rūpnīcu, un tur dzīvoja 28,3% latviešu; Zilajā kalnā iekārtoja kūdras fabriku, un ciematā dzīvoja 28,2% latviešu). Daudzos rajonos izvietoja lielus padomju armijas garnizonus ar virsnieku ģimenes locekļiem un tāpēc latviešu īpatsvars stipri samazinājās, piemēram, Dobeles pagastā — līdz 28,9%, Vainodes — līdz 28,6%, Lazdonas — līdz 38,3%, Mārcienas — līdz 33,5%, Mežāres — līdz 30,6% un Salaspils pagastā — līdz 38,9% latviešu.

Vēl nelabvēlīgāku ainu skaitļi atklāj tajos Dienvidaustrumlatvijas — Augšzemes un Latgales — pagastos, kur baltkrievi, krievi un poļi ieceļoja un apmetās uz pastāvīgu dzīvi jau 18. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā. Daļa no viņiem tur ieradās Polijas un Krievijas virskundzības gados kā vairāk vai mazāk privileģēti cilvēki, kam vajadzēja sekmēt novada pārpoļošanu vai pārkrievošanu. Jau 1925. gadā 18 Dienvidaustrumlatvijas pagastos viņi veidoja iedzīvotāju vairākumu (Demenes, Istras, Jānopolis, Maļinovas, Ozolmuižas, Pasienes, Piedrujas, Pustiņas, Rundēnu, Ružinas, Skrudalienas u. c.). Pēc otrā pasaules kara ne mazums latviešu dažādu iemeslu dēļ no šiem pagastiem pārcēlās uz dzīvi citos Latvijas apvidos, bet viņu pamestajās, nereti ļābi iekoptajās sētās no pierobežas novadiem ieplūda baltkrievi, krievi un poļi. Tādas pārvietošanās rezultātus vērojām etnogrāfu 1983. un 1985. gada ekspedīcijās Daugavpils rajona Biķernieku, Naujenes, Salienas, Skrudalienas, Tabores un Vecsalienas pagastā. Diemžēl šis iedzīvotāju maiņas mehānisms līdz šim palicis gandrīz nepētīts — un arī I. Mežs tam nepieskaras. Taču šī divpusīgā procesa un tā seku analīze dotu dažu labu vērā ņemamu atziņu ekonomisko, sociālo, etnisko un kultūras parādību izpratnei un vērtēšanai. Te tikai jāpiebilst, ka vairums augšzemnieku un latgaliešu pārvietojās uz apvidiem ar citādām saimnieciskās un kultūras dzīves tradīcijām un izpratni. Tas pats sakāms par baltkrieviem un krieviem, kas apmetās Augšzemē un Latgalē. Viņi lielākoties nāca no kara izpostītiem apvidiem uz teritoriju, kur jau sen dzīvoja daudz slāvu tautu piederīgo, kur tradicionālajā saimnieciskajā un kultūras dzīvē bija ne mazums kopēja ar viņu dzimtenē ierasto, kur bija augstāks dzīves līmenis nekā viņu dzimtenē. Tā rezultātā Dienvidaustrumlatvijā ir izveidojušies 30 pagasti, kuros latviešu īpatsvars ir zemāks par 30% (sk. 3. karti).

No šiem pagastiem sešos pagastos (Biķernieku, Goliševas, Indras, Lauceses, Līdumnieku un Skrudalienas) latviešu īpatsvars ir zemāks par 10% un 13 pagastos tas svārstās robežās no 10,9 līdz 19,9%. Etnisko situāciju tur, šķiet, var glābt vienīgi kādreizējo iedzīvotāju — latviešu dzimtu — atgriešanās savās mājās, lai nodarbotos ar lauksaimniecību, amatiem vai ko citu attiecīgajā vietā nepieciešamu, arī lai strādātu pārvaldes, izglītības un kultūras iestādēs. Šī problēma savukārt ir saistīta ar konsekvētu zemes privatizāciju, pastāvīgu saimniecisko darbību, zināmas iedzīvotāju daļas dzīves un darba vietas maiņu, īpašumtiesībām uz dzīvojamām mājām, latviešu skolu organizēšanu un citām problēmām. Un vēl kāda visai būtiska prasība: ir nepieciešams ar valsts vispusīgu materiālu un organizatorisku atbalstu, ar cilvēkiem pieņemamiem un drošiem kredītiem mainīt Dienvidaustrumlatvijā izveidojušos situāciju, kur, tāpat kā citos novados, no zemes virsas nozuduši tūkstoši laucinieku sētu, milzīgas kādreiz apstrādātas zemes platības pārvērtušās krūmainēs un atmatās. Jaunu lauku sētu uzcelšanai, kā arī esošo sakārtošanai un zemes iekopšanai vajadzīga nauda un materiāli, tāpat kā saražotā realizēšanai — tirgus. Valsts un rajonu vadītājiem vajadzētu nopietni apgūt 20. gadu pieredzi, kad Latvijas brīvvalstij nācās likvidēt pirmā pasaules kara postījumus un izdarīt zemes reformu.

Vēl traģiskāka situācija ir ar Latvijas otro pamattautību — Ziemeļkurzemes lībiešiem. Tas, ka viņu apdzīvotās vietas kļuva par PSRS rietumu robežzonu, kā arī nesaprātīgā saimnieciskā un kultūras politika piespieda vairumu lībiešu no Ances un Dundagas jūrmalciemiem pārcelties uz citurieni. Pašreiz lībieši, kas pastāvīgi dzīvo vēl esošajos ciemos, viegli saskaitāmi uz abu un pat uz vienas rokas pirkstiem. Ir pat ciemi, kuros vairs nav neviena cilvēka, kas uzskatītu sevi par lībieci. Lai radītu normālus darba un dzīves apstākļus atgriezties gribētājiem, būs vajadzīgi milzīgi līdzekļi un vispusīgs valsts atbalsts.

Ievēribu pelna arī šādi I. Meža grāmatā publicētie dati: 51% no 1989. gadā Latvijā dzīvojušajiem cittautiešiem dzimuši ārpus Latvijas. Starp baltkrieviem tādu bija 69%, starp ukraiņiem — 81%. Šie skaitļi dod orientējošu priekšstatu par jaunienācējiem Latvijā.

Grāmatā ievietotajās tabulās un kartogrammās parādīts Latvijas pilsētu, to rajonu, pilsētciematu, lauku rajonu un pagastu iedzīvotāju nacionālais sastāvs 1989. gadā. Tikai nepilnos 20% pagastu ir viendabīga un latviešiem labvēlīga etniskā vide — viņu īpatsvars ir lielāks par 90%, piemēram: 1) Ziemeļkurzemē, kurā ietilpst gandrīz viss Talsu rajons un Ventspils rajona ziemeļu daļa; 2) Viduskurzemē un Rietumkurzemē, kas apvieno Ventspils rajona dienvidu, Kuldīgas rajona ziemeļrietumu daļu, kā arī Liepājas rajona Cīravas un Sa-

kas pagastu; 3) Vidzemes Centrālajā augstienē, kura ietver Madonas rajona rietumu daļu, Ogres rajona Meņģeli un Taurupi, Cēsu rajona Dzērbeni, Kaivi un Taureni; 4) Austrumlatvijas vidusdaļā, proti, Madonas rajona austrumos, Balvu rajona dienvidos un Rēzeknes rajona ziemeļos; 5) Ziemeļaustrumvidzemē ar sešiem Gulbenes rajona rietumdaļas pagastiem un Valkas rajona Grundzāles un Palsmanes pagastu.

Latviešiem etniski labvēlīgas kopas, ko veido daži pagasti, ir arī nedaudzos citos apvidos. Ja Bauskas, Daugavpils, Dobeles, Jelgavas un Rīgas rajonā tādu pagastu vairs nav, tad Aizkraukles, Alūksnes, Jēkabpils, Krāslavas, Limbažu, Ludzas, Ogres, Saldus, Tukuma, Valkas un Valmieras rajonā kā mazas salas palikuši tikai 1—3 šādi pagasti: Aizkraukles rajonā — Iršu pagasts, kas robežojas ar latviskajiem Vidzemes Centrālās augstienes pagastiem, Alūksnes rajonā — nelieli Jaunlaicenes un Kalncempju pagasti, Limbažu rajonā — Pāles un Salacgrīvas pagasts, Ludzas rajonā — Mežvidu, Miglinieku un Nautrēnu pagasts, Saldus rajonā — Brocēnu, Jaunlutriņu, Remtes pagasts un Valmieras rajonā — Dikļu pagasts. Latviešiem etniskā ziņā kritiskajā Dienvidaustrumlatvijā ir tikai trīs viņiem etniski labvēlīgi apvidi: 1) Jēkabpils rajonā trīs Piedaugavas kaimiņpagasti — Dunavas, Rubenes, Zasas; 2) Preiļu rajona dienviddaļā divi Piedubnas pagasti — Rožkalnu un Upmalas un 3) visā Dienvidaustrumlatgalē šajā ziņā pavisam vientuļais Krāslavas rajona mazais Aulejas pagasts.

Latviešiem etniski labvēlīgie apvidi lielākoties robežojas ar teritorijām, kur latviešu īpatsvars ir no 80 līdz 90%, vietumis pat 60—79 un 40—59%, tātad tādas teritorijas, kas jau uzskatāmas par latviešiem etniski nelabvēlīgām. Par piemēru var minēt Alūksnes, Balvu un Gulbenes rajona pagastu loku no Mārkalnes ziemeļos līdz Balviem, Galgauskai un Stariem dienvidos; Valkas un Valmieras rajona loku, ko veido Valkas, Plāņu, Valmieras, Burtnieku, Vecates, Vilpulkas un Ipiķu pagasts; Talsu rajonā — Virbu pagasts; Ventspils rajonā — Ugāles pagasts. Varētu nosaukt arī dažus citus piemērus.

Starp latviešiem etniski labvēlīgām vai kaut cik labvēlīgām Kurzemes, Vidzemes un Zemgales teritorijām ir izveidojies plašs viņiem etniski nelabvēlīgs un pat draudošs reģions, kurā pamattautības īpatsvars sasniedz tikai 40—79%. Daugavas kreisajā krastā tāda ir Aizkraukles rajona lielākā daļa, gandrīz viss Bauskas un Dobeles rajons, viss Jelgavas rajons, visa Lietuvas pierobeža no Kalētiem rietumos līdz Subatei austrumos (izņēmums ir četri ar Lietuvu robežojošie pagasti — Aknīstes, Elkšņu, Kurmenes, Skaistkalnes), kā arī Rīgas rajona lielākā daļa. Minētajā reģionā dažviet — Dobeles, Salaspils, Vaiņodes apkaimē — latviešu īpatsvars ir katastrofāli mazs.

Vairāk nekā divās trešdaļās Dienvidaustrumlatvijas pagastu etniskā vide ir latviešiem izteikti nelabvēlīga un

pat katastrofāla — latviešu īpatsvars tur ir zemāks par 40%. Zināmas cerības ir saistāmas tikai ar labvēlīgāku pagastu joslu, kura latviešiem etniski nelabvēlīgo reģionu šķēļ divās daļās.

Šajā sakarā visai būtisks ir I. Meža izvirzītais jautājums par etniskās vides viendabību un neviendabību, kas vai nu sekmē, vai arī kavē un pat apdraud kādas etnosa daļas vai pat visa etnosa attīstību un pastāvēšanu. Jo lielākā etniskā sajauktībā vai pat mazākumā nākas dzīvot kādai etnosa daļai, jo ātrāk tā zaudē savu tradicionālo kultūru, rakstura īpašības un pat valodu. Un otrādi, jo lielāka etnosa daļa dzīvo etniski viendabīgā vidē, jo ilgāk etnoss saglabā savu valodu un kultūru. Lai šādu stāvokli būtu iespējams novērtēt, autors ir izstrādājis etniskās vides viendabības indeksu. Tas rāda, cik liela tautas daļa dzīvo aprakstītajā etniskajā vidē. Latviešiem kopumā šis rādītājs ir visai draudošs: 1989. gadā 25% Latvijas latviešu dzīvoja tādos apvidos, kur viņu īpatsvars sasniedza tikai 30—40%, bet vispār etniskā mazākumā dzīvoja 41% latviešu. Tas nozīmē, ka divas trešdaļas latviešu dzīvoja nelabvēlīgā etniskā vidē. Turpretim viendabīgā un labvēlīgā etniskā vidē, kur etnosa īpatsvars pārsniedza 90%, 1989. gadā dzīvoja tikai 4% latviešu. Tas liecina par reāliem latviešu asimilācijas draudiem, kuri, šķiet, nav novēršami apmēram 20 pagastos Daugavpils, Krāslavas un Ludzas rajonā. Augšzemes un Latgales rajonos situācija ir īpaši bīstama tāpēc, ka pagasti, kuros latviešu īpatsvars ir mazāks par 40%, veido trīs kompakts apvidus: 1) Daugavpils rajona dienviddaļu Daugavas kreisajā krastā uz austrumiem no Pilskalnes un Šēderes pagasta, ar Biķernieku, Maļinovas un Naujenes pagastu Daugavas labajā krastā, kā arī ar Krāslavas rajona dienvidaustrumu stūri — Indras, Kalniešu, Kaplavas, Piedrujas un Robežnieku pagastu; 2) Ludzas rajona austrumdaļu ar sešiem pagastiem; 3) Preiļu un Rēzeknes rajona piecu pagastu kopu no Silajāņiem rietumos līdz Čornajai austrumos. Abi pirmie un lielākie apvidi (Daugavpils — Krāslavas un Ludzas) robežojas ar plašajām baltkrievu un krievu apdzīvotajām teritorijām.

Apvidi ar nelabvēlīgu etnisko situāciju izteiktas etnosa asimilācijas draudu apstākļos var izraisīt etnisku katastrofu šādos gadījumos: 1) ja tie robežojas ar tādu asimilējošā etnosa apdzīvotu teritoriju, no kuras vienmēr gaidāms pārceļotāju pieplūdums; 2) ja tie atrodas tādā vietā, kura kaut kādu iemeslu dēļ (izdevīga satiksme, plašas darba izvēles iespējas, augsts dzīves standarts u. c.) īpaši pievelk asimilējošā etnosa pārstāvjus; 3) ja pārceļotāju — cita etnosa — pārstāvju iebrukšana asimilējamā etnosa teritorijā tiek īpaši sekmēta.

Padomju varas 50 gados gūtos etniskā procesa plānvēidīgās regulācijas rezultātus Latvijā 1989. gadā raksturoja šādi skaitļi: 1) 69% cittauteiņu dzīvo septiņās lielākajās pilsētās — stratēģiskajos pārvaldes, satiksmes un

saimnieciskās dzīves centros (Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē, Rīgā, Ventspilī), kuros vai kuru tiešā tuvumā atrodas arī lieli karaspēka garnizoni; 2) visās minētajās pilsētās latvieši ir mazākumā (tātad dzīvo visai nelabvēlīgā etniskā vidē), tas īpaši sakāms par valsts administratīvo centru Rīgu (36,5%), pilsētām ar dzelzceļa mezgliem un ostām (Daugavpilī — 13,0%, Jelgavā — 49,7%, Liepājā — 38,8%, Rēzeknē — 37,3%, Ventspilī — 43,0% latviešu); 3) Latvijas pilsētās kopumā dzīvo 83% visu mūsu republikas cittautiešu un tikai 60% latviešu; 4) no Latvijas pilsētu iedzīvotājiem tikai 44% ir latviešu, bet no lauciniekiem — 71,5%; 5) visraibākais, latviešiem visnelabvēlīgākais un tālāka varas iestādēm visvieglāk pārvaldāmais iedzīvotāju etniskais sastāvs ticis radīts pilsētās pie nozīmīgu satiksmes ceļu krustpunktiem un etnosu saskarzonās — jau vairākkārt minētajā Dienvidaustrumlatvijā (Daugavpils, Krāslavas, Ludzas un Rēzeknes rajonā), kā arī Latvijas vidienē — Bauskas, Dobeles, Jelgavas, Ogres un Rīgas rajonā. Pēdējie pieci rajoni etniskā ziņā ir visai raibi un kā plata, latviešiem etniski nelabvēlīga josla atdala Kurzemi un Rietumzembali no Vidzemes un Ziemeļlatgales, kur etniskā vide viņiem ir daudz labvēlīgāka. Par šo situāciju vajadzētu visai nopietni padomāt.

I. Meža attieksme pret etnisko procesu līdzdalībniekiem ir korekta. Rakstot par nelatviešiem, viņš atsevišķi izdala tos, kuru senči Latvijā ienākuši pirms daudziem gadu desmitiem, dzīvojuši tie no paaudzes paaudzē un izveidojuši savdabīgu pamatiedzīvotāju slāni; viņš stāsta par cilvēkiem ar neskaidru etniskās piederības apzīni, kā arī par pēdējo gadu desmitu ieceļotājiem, kuri devušies uz šejieni meklēt darbu, labākus dzīves apstākļus, privileģētu stāvokli u. tml. Autors raksturo apstākļus, kas sekmēja cittautiešu pastiprinātu ieplūšanu Latgalē, Zemgalē, pilsētās (latviešu izceļošana uz citiem Latvijas apvidiem, pilsētām, ārzemēm, izsūtīšanas, ērti satiksmes ceļi, izdevīgi saimniekošanas apstākļi, salīdzinoši augsts dzīves līmenis ar labi attīstītu apkalpojošo sfēru, padomju varas saimnieciskā un ar to cieši saistītā nacionālā politika, arī pārkrievošanas centieni u. c.) un kas kavēja viņu ieceļošana Ziemeļkurzemē un Ziemeļlatgalē (iebraukšanas ierobežojumi PSRS rietumu pierobežas zonā gar jūrmalu no Mērsraga līdz Nidai, lielais attālums no svarīgākajiem saimnieciskās dzīves centriem, izdevīgu satiksmes ceļu, lielu rūpniecības uzņēmumu un valsts saimniecību, t.i., darba roku pieprasījuma trūkums). Vērtējot cittautiešu mērķtiecīgu ieplūdināšanu Latvijā, vienmēr jāpatur vērā šādi būtiski apstākļi: 1) Latvija Padomju Savienībai bija stratēģiski svarīga rietumu teritorija, kurā centās radīt Krievijai maksimāli uzticamu iedzīvotāju kontingentu. Tāpēc te pastiprināti ieplūdināja gan krievu un citu tautību militaristus un viņu ģimenes locekļus, gan atvaļinātus virsniekus, kuri baudīja privi-

lēģētu stāvokli kā dzīves apstākļu, tā darba ziņā; 2) LKP un Latvijas PSR vadošie darbinieki, kuri lielākoties bija no PSRS iebrāukušie latvieši un krievi, visādi veicināja cittautiešu ieplūdināšanu Latvijā, piešķirot viņiem dažādas privilēģijas. Ar to mūsu republika krasi atšķīrās no Igaunijas un it īpaši no Lietuvas. Tāpēc atšķirīgs ir arī visu triju Baltijas valstu iedzīvotāju pašreizējais nacionālais sastāvs un no tā izrietošais saimnieciskais stāvoklis, kultūras līmenis u. c.

Latviešiem nelabvēlīgas etniskās situācijas radīšanā būtiska loma ir bijusi dzīvokļu sadalei. 1989. gadā atsevišķi dzīvokļi bija tikai 47% latviešu, turklāt pēc kara celtās mājās — 42—43%. Etniskā nevienlīdzība šajā jomā īpaši krasi izpaužas Rīgā, kur tikai 25—27% pēckara gados celto dzīvokļu īrnieki bija latvieši, t.i., dzīvokļu īrnieku — latviešu — īpatsvars bija mazāks nekā viņu īpatsvars pilsētas iedzīvotāju kopskaitā. Taču latvieši vairāk nekā cittautieši ir cēlušies personiskās dzīvojamās mājās.

I. Mežs īsi aplūko latviešiem nelabvēlīgo etnisko situāciju arī darbavietu sadalē un citās dzīves jomās. Viņa sniegto materiālu balsta Latvijas etnogrāfu vērojumi no 60. gadu vidus līdz 80. gadu sākumam vairākās ekspedīcijās, kas gandrīz ik gadus tika rīkotas uz dažiem bijušās Baltkrievijas PSR ziemeļrietumdaļas, KPFSR Ļeņingradas, Novgorodas, Pleskavas un Tveras apgabala rajoniem. Visās pilsētās, lauku administratīvajos un saimnieciskajos centros, nereti pat nelielās apdzīvotās vietās bija izlīmēti uzaicinājumi doties darbā uz kādu Latvijas rūpniecības uzņēmumu. Aicinājumi solīja: 1) iespējas apgūt attiecīgajai profesijai nepieciešamās darba iemaņas, 2) saņemt dzīvojamo platību kopmītnē vai pat atsevišķu dzīvokli, 3) dabūt bērniem vietu bērnudārzā u. tml. Cilvēki tam ticēja un devās uz Latviju.

Nelielu optimismu vieš I. Meža sniegtie skaitļi par latviešu ģimenēs dzimušo bērnu īpatsvara pieaugumu kopš 1988. gada un par vispārējo, kaut arī niecīgo latviešu īpatsvara pieaugumu valstī (sakarā ar dabiskā pieauguma samazināšanos cittautiešu ģimenēs, nelatviešu izbraukšanu uz citām valstīm u. tml.). Tomēr 2—3 pēdējo gadu dati padara mūs visai uzmanīgus pret grāmatā minētajiem pozitīvajiem faktiem, proti, pret tautas masu vispusīgu emocionālo un radošo pacēlumu, kam sekoja saimniecības, kultūras, vispārējā dzīves līmeņa un citu labklājības rādītāju lejupslīde. Tā izraisīja dzimstības samazināšanos, mirstības palielināšanos un tās pārsvaru pār dzimstību, laulību šķiršanas īpatsvara pieaugumu (šajā sakarā gan jāpiebilst, ka daudzi pašlaik juridiski noformē visai senas faktiskas šķiršanās, kas formāli palielina it kā mūsdienās šķirto laulību īpatsvaru), nepilno ģimeņu īpatsvara pieaugumu un citas negatīvas parādības. Tas apdraud latviešu etnosa palielināšanos un, ja šāda tendence saglabāsies ilgāku laiku, pat tā pastāvēšanu. Jāšaubās, vai pašreizējā cittautiešu izbrauk-

šana vai arī šķietamā pāreja latviešos, par ko raksta demogrāfi un statistiķi, jau ir tik nozīmīga, ka spētu kompensēt tos zaudējumus, ko latviešu etnosam nodara ekonomiskās un kultūras dzīves lejupslīde. Te vajadzīgi nopietni pēc īpašas programmas veikti pētījumi un arī iedzīvotāju aptaujas dati. Domāju, ka tāds darbs I. Mežam būs pa spēkam. Vēstures pieredze māca, ka, piemēram, Austrumlatvijā, kur vēsturisko apstākļu dēļ daudziem iedzīvotājiem nebija skaidras etniskās apziņas, tā mainījās līdz ar politiskās situācijas maiņu. Iedzīvotāju nacionālais sastāvs dokumentos un publikācijās mainījās atbilstoši statistiķu savāktajiem formālajiem datiem, bet neatspoguļoja objektīvo patiesību. Pēdējos gadu desmitos valsts varas iestādes neatzina lībiešu tautību. Rezultātā viņu skaits pēdējo 30 gadu tautas skaitīšanās vispirms samazinājās 3,65 reizes (1959.—1970. gadā) un no sasniegtā zemākā līmeņa (1971.—1989. gadā) atkal palielinājās 2,81 reizi (sk. 1. tab.). Šie divi piemēri etnodemogrāfu un praktiķi mudina visai uzmanīgi izturēties pret formālajiem statistikas datiem un vispārinājumiem, kas attiecas uz īsiem strauju pārmaiņu periodiem. I. Mežs saasina uzmanību uz to, ka pamattautība — latvieši — un vairums etnisko minoritāšu līdz 1989. gadam zaudēja savu valodu par labu krievu valodai, kas pakāpeniski tika ieviesta visās darba un dzīves sfērās. Tomēr dažādos rajonos, pilsētās un darbības nozarēs šī procesa intensitāte bija atšķirīga. 1989. gada tautas skaitīšana fiksēja ap 18 000 latviešu, kuri nepārvaldīja latviešu valodu. Viņi lielākoties nāca no etniski jauktām ģimenēm, dienvidaustrumu Latgales un Augšzemes austrumdaļas, kur daudzos pagastos un pilsētās latvieši bija etniskā mazākumā; valsts pārvaldes un saimnieciskās iestādēs vadošās vietas nereti ieņēma tikai krieviski runājošie. Tas viss kopumā latviešu valodu pakāpeniski izspieda no daudzām saimnieciskās (it īpaši no rūpniecības uzņēmumiem), sabiedriskās, izglītības un kultūras dzīves jomām, reizumis pat no ģimenes. Tikai 62,4% Latvijas iedzīvotāju pārvaldīja latviešu valodu, bet 81,6% — krievu valodu. Latviešu valodas zināšanu līmenis pieauga daudz lēnāk nekā krievu valodas prasme, jo latviešu valoda ar katru gadu vairāk zaudēja savu nozīmi. Oficiālās administratīvās un politiskās aprindas šādu ievirzi veicināja. Šajā grāmatā sniegti precīzi dati par to, kā katrs etnoss un kā atsevišķu apvidu iedzīvotāji pārvalda latviešu un krievu valodu, kā katrs etnoss pārvalda savas tautas valodu. Autors izsaka cerību, ka Latvijas Valodu likuma konsekventa ievērošana situāciju varētu uzlabot. Diemžēl likuma pašreizējā redakcija nav populāra un kopumā tas darbojas slikti. Tā kā Valodas centrs un pārējās valsts administratīvās iestādes latviešu valodas stāvokļa nostiprināšanā darbojas neapmierinoši un arī masu informācijas līdzekļos pārāk bieži lasāmi un dzirdami valodas izkropļojumi, tad latviešu valoda ne-

gūst to prestižu, kāds tai pienāktos. Šādos apstākļos labus rezultātus varētu dot latviešu uzņēmēju, lauksaimnieku un citu ražotāju, kā arī apkalpojošās sfēras iestāžu īpašnieku un darbinieku praktiska rīcība, kas celtu latviešu valodas prestižu un nodrošinātu tās atgriešanos tajās jomās, no kurām tā bija lielākā vai mazākā mērā izspiesta. Situācija normalizēsies tikai tad, kad visi valsts iedzīvotāji sapratīs, ka daudz nacionālajā Latvijā ir absolūti nepieciešama vismaz divu valodu (latviešu un krievu) prasme, ka latviešu valodas nostiprināšanās neapdraud citu etnosu valodu līdztiesīgu lietošanu, ka vairāku valodu pārvaldīšana paplašina jebkura cilvēka redzesloku un nodrošina viņam labākas izredzes kā darbaspēka tirgū, tā sadzīvē.

Grāmatā analizēta arī vispārīglītojošo skolu 1.—9. klašu skolēnu mācību valoda, kas labi atspoguļo etnisko procesu virzību. Autors raksturo situāciju visā Latvijā un parāda atšķirības starp pilsētām un laukiem. Viņš atzīst, ka daudzos Latgales pagastos un pilsētās 40.—80. gados pārkrievošanas nolūkos tika likvidētas latviešu skolas un klases, tā nedodot bērniem iespēju mācīties savā valodā. Tas pats notika arī Augšzemes austrumdaļā. Tāpēc latviešu skolās bērnu īpatsvars ir zemāks par tur dzīvojošo latviešu īpatsvaru. Rezultātā latvieši ir intensīvi asimilēti: dzimto valodu vairāku gadu desmitu gaitā ir zaudējuši apmēram 30 000 latviešu. Jājautā, kad un kādā mērā šie cilvēki atgūs zaudēto, ja nemainīsies skolu veidošanas un uzturēšanas sistēma. I. Mežs uzskata, ka asimilācijas procesu var pārtraukt, atjaunojot latviešu skolas un klases, kaut arī sākumā tajās mācītos maz bērnu. Autors kā pozitīvus piemērus min atjaunotās Andzeļu, Indras, Pededzes, Silajāņu, Svāriņu un Šķeltovas skolas. Viņš pieļauj iespēju, ka latviski mācīsies vēl vairāk skolēnu, ja Latvijas valdība spēs nodrošināt tiesības iegūt izglītību mazākumtautībām gan dzimtajā, gan arī valsts valodā, t.i., uzturēs un audzinās cieņu pret visām valodām. Kā šīs hipotēzes apstiprinājums grāmatā atrodami dati par to, ka pēdējos gados palielinās to cittautiešu bērnu īpatsvars, kuri mācās latviešu skolās. Te jāmin arī «Lībiešu krasta» nelielā pieredze: daudzu cilvēku aizmirstās un ilgus gadus novārtā atstātās lībiešu valodas mācīšana pulciņos modina interesi par šo valodu, stiprina etnisko apziņu tik ļoti cietušās tautas piederīgajos. Mazo sākumskolu atjaunošana Mazirbē un Melnsilā, kā arī no tā netāljājā Kaltene vismaz daļēji aptur cilvēku aizplūšanu no piekrastes, pa-ver iespēju apmesties tur darba spējīgām perspektīvām jaunām ģimenēm ar maziem bērniem, kuriem līdz pirmajai mācību iestādei nebūs jāmēro ceļš daudzu kilometru garumā.

I. Mežs latviešu sarežģīto etnisko situāciju Rīgā aplūko dažādos aspektos: latviešu īpatsvara sarukšana no 79% 1943. gadā līdz 36,5% 1989. gadā; iedzīvotāju

skaita nesamērīga palielināšanās cittautiešu mehāniskas ieplūdināšanas rezultātā; visai nelielā latviešu koncentrācija — 24% no visas republikas latviešiem pašu valsts galvaspilsētā salīdzinājumā ar cittautiešu pārmērīgo pieplūdumu; latviešu izvietojums, skaits un īpatsvars kopumā, kā arī atsevišķos pilsētas administratīvajos, statistiskajos (uzskaites) un vēl sīkākos mikrorajonos; valodas situācija skolās un sadzīvē, tātad arī jauktās ģimenēs; nelabvēlīgi dzīvokļu apstākļi, vecumstruktūra, nodarbinātība u. c. Pēc vairākām pazīmēm latviešu etniskā situācija Rīgā ir līdzīga latviešu stāvoklim Latgalē, t. i., arī Rīgas latviešiem kā etnosa daļai draud lēna asimilācija: 47,29% no Rīgas iedzīvotājiem bija krievi, 4,79% baltkrievi un 4,79% ukraiņi; latviešu īpatsvars 16 statistiskajos rajonos (pavisam 41) bija zemāks par viņu vidējo īpatsvaru pilsētā un svārstās no 7,5% Daugavgrīvā līdz 34,7% Zasulaukā; tikai septiņos pilsētas statistiskajos rajonos latviešu īpatsvars svārstījās no 51,5% līdz 70,9%. 1989. gadā jau 4,1% Rīgas latviešu vairs neatzina mātes valodu par dzimto, un šim skaitlim bija tendence pieaugt. Starp visiem Latvijas latviešiem dzimto valodu neatzina 2,6%. Latviešu valodu 1989. gadā pārvaldīja tikai 48,5% Rīgas iedzīvotāju; turpretī 1935. gadā tādu bija apmēram 87%. 1989. gadā tikai 8% rīdzinieku nepārvaldīja krievu valodu. Tāpēc I. Mežs secina, ka «latviešu etniskais stāvoklis Rīgā ir kritisks, bet ne bezcerīgs, jo ir parādījusies uzlabošanās tendence». Stāvokli var glābt īpaša valdības politika, kas pilsētā nostiprinātu latviešu valodas stāvokli un pilnā mērā likvidētu tos faktiskos ierobežojumus, kas iepriekšējos gadu desmitos latviešiem sašaurināja darba izvēles iespējas, traucēja iegūt labiekārtotus dzīvokļus utt.

1989. gada tautas skaitīšana parādīja, ka virknē nozaru (sabiedriskās kārtības sargāšanā, dzelzceļa un ūdens transportā, dažādās kalpotāju kategorijās, īpaši rūpniecībā) strādā maz latviešu. Atsevišķus dzīvokļus ir tikai 28% latviešu ģimeņu, bet mājās, kas celtas pēc 1940. gada, mīt tikai 18% latviešu. Pēdējos gadu desmitos dzīvokļu piešķiršanā priekšroka bija iebraucējiem cittautiešiem un atvaļinātajiem padomju armijas virsniekiem. Lai Rīgā apturētu latviešu asimilāciju, jāpārtrauc iedzīvotāju mehāniskais pieaugums (tas attiecas arī uz citām Latvijas pilsētām un lauku rajoniem), kas samazina latviešu īpatsvaru, un ar ekonomiskiem līdzekļiem jāsekmē nesen iebraukušo cittautiešu, tātad arī karavīru un viņu ģimenes locekļu, atgriešanās viņu dzimtenē.

Grāmatas nobeigumā autors secina, ka latviešu etnodemogrāfiskā situācija sāk uzlaboties, un min vairākus priekšlikumus, kas būtu darāms, lai to veicinātu. Viņš izsaka hipotēzi, ka labvēlīgā politiskā situācijā latviešu īpatsvars 2000. gadā varētu sasniegt 57—59% no iedzīvotāju kopskaita.

I. Mežs neteoretizē. Viņa stāstījums ir korekts, vienkāršs, tiešs. Viņš ir izmantojis objektīvus nepublicētus pirmavotus un visai uzmanīgi izturējies pret citu autoru datiem un atziņām. Lielu uzmanību veltot darba metodikai, jaunais zinātnieks izstrādājis savu pētījuma programmu un veidojis tās izpildei piemērotu kartotēku. Īpašu uzmanību autors veltījis 1989. gada tautas skaitīšanas sākotnējo anketu sniegtajām ziņām. Anketās dotos datus viņš izskaitļojis līdz pilsētu kvartālu, lauku pagastu un pat atsevišķu apdzīvotu vietu līmenim. I. Meža publicētie fakti un skaitļi ir rūpīgi pārbaudīti, uz tiem var paļauties citi pētnieki. Vispārīnājumi ir labi argumentēti.

Galvenie avoti, kurus izmantojis autors, ir 1935., 1943., 1959., 1970., 1979., 1989. gada Latvijas tautas skaitīšanas un 1941. gada 1. augusta iedzīvotāju uzskaites dati, Latvijas Republikas Izglītības ministrijas un Valsts statistikas komitejas katru gadu vāktās nepublicētās ziņas. Izmantota arī ASV, Austrālijā, Latvijā un Vācijā iznākušā literatūra. Grāmatas hronoloģija aptver 1935.—1993. gadu. Grāmatā ievietotie skaitļi, tabulas, diagrammas, melnbaltās un krāsainās kartogrammas runā precīzā un skaudrā valodā. Ikviens domājošs valsts, pašvaldības, ražošanas uzņēmuma, izglītības vai kultūras iestādes darbinieks šajā grāmatā atradīs vielu pārdomām un praktiskai rīcībai, lai kopīgiem spēkiem mēģinātu investēt Latviju un latviešus no draudošā strupceļa. Tieši plašā pārliecinošā un praktisku darbību rosinošā materiāla dēļ mēs nododam arī Latvijas lasītāju rīcībā šās grāmatas otro, precizēto un nedaudz paplašināto izdevumu.

Un tad vēl daži no etnogrāfa redzes viedokļa svarīgi praktiski jautājumi, kuru nokārtošana varētu mazināt latviešu etnosa pastāvēšanai draudošās briesmas.

1. Latvijā nepieciešams noorganizēt un uzturēt tik attīstītu rūpniecisko, lauksaimniecisko, amatniecisko un citu ražošanu, kas nodrošinātu visiem cilvēkiem darbu un dotu valstij tik lielus ienākumus, lai tā spētu ierīkot un uzturēt tādu skolu tīklu, kurās dzimtajā valodā lauku apvidos un pilsētās varētu mācīties visu tautību pastāvīgo iedzīvotāju bērni.

2. Pēc lielsaimniecību sairšanas un rūpniecības pārkaršanas kā laukos, tā pilsētās kultūras namiem, bibliotēkām, muzejiem un citām kultūras iestādēm joprojām jāfunkcionē visu tautību iedzīvotāju interesēs. Nav pieļaujama kultūras dzīves lejupslīde, tautas tradicionālās materiālās un garīgās kultūras, arī valodas un tautas mākslinieciskās daiļrades vērtību izžušana. Tautas garīgā spēka un radošās aktivitātes uzturēšana ceļ etnisko apziņu, mazina asimilācijas draudus, sekmē saimnieciskās dzīves attīstību.

3. Valstij konsekventi jānodrošina Latvijas pamatiedzīvotāju — latviešu un lībiešu — valodas, kultūras un

dzīvesveida zinātniska izpēte un rezultātu izdošana, tās pirmavotu — folkloras pierakstu, tautas lietišķās mākslas izstrādājumu, izlokšņu materiāla u. tml. operatīva publicēšana. Tas sekmēs nacionālo kultūras vērtību pārmantošanu no paaudzes paaudzē, palīdzēs uzturēt abu tautu etnisko apziņu, mazinās latviešu asimilācijas draudus, varbūt apturēs lībiešu pilnīgu pārtautošanos.

4. Valsts un pašvaldības iestādēm, izglītības un kultūras darba sistēmai, arī masu informācijas līdzekļiem neatlaidīgi jā rūpējas par latviešu valodas tīrību un jācīnās pret tās piesārņošanu ar aizguvumiem un žargona vārdiem. Pašreiz latviešu valoda ir kā sāk atbrīvoties no slāvismiem, bet to vietā masveidīgi iesakņojas aizguvumi no angļu valodas. Par to viegli pārlicināties, klausoties Latvijas radio un televīzijas raidījumus, lasot latviešu presi, reklāmas sludinājumus, vērojot veikalu izkārtnes un skatlogus, dzirdot sarunvalodu. Tas mazina latviešu valodas prestižu, stiprina cittautiešu nereti paustos uzskatus par to, ka latviešu valoda ir nabadzīga un tajā daudz ko nevar izteikt.

5. Ar ekonomiskiem līdzekļiem jāveicina pēdējos gadu desmitos izejojušo cittautiešu, it īpaši militārper-

sonu atgriešanās viņu dzimtenē. Aizbraucēju atbrīvotie labiekārtotie dzīvokļi bez jebkādiem birokrātiskiem šķēršļiem nododami to pamatiedzīvotāju rīcībā, kuri mitinās avārijas mājās, dzīvokļos bez ērtībām vai kuriem vispār nav dzīvokļa.

6. Valsts iestādēm, sabiedriskajām organizācijām, kultūras un izglītības darbiniekiem, ikvienam cilvēkam nopietni jā rūpējas par to, lai celtu starpetnisko attiecību (sadzīves) kultūru, lai cilvēki cienītu cits cita valodu, lai viņiem nebūtu jā klausās nepelnīti apvainojumi par pieredzi tam vai citam etnosam, lai negatīvā reakcija (vērtējums), ko izraisījis kāds indivīds vai indivīdu grupa, netiktu attiecināta uz visu etnosu. Latvijā ir senas un stabilas starpetnosu sadarbības un kopdzīves tradīcijas. Tās jāizzina un jāceļ godā viss, kas tajās ir pozitīvs un izmantojams mūsdienās.

Šie jautājumi ir visai vienkārši. Bet tie jārisina ik dienas un tikpat nosvērti, kā skaidro faktu materiālu mūsu rīcībā ir nodevis Ilmārs Mežs.

S. Cimermanis

Ievada vietā

Šī grāmata domāta visiem, kas interesējas par Latvijas iedzīvotāju nacionālajām un demogrāfiskajām problēmām. To var izmantot arī kā uzziņu avotu par etnisko procesu statistiku Latvijā.

Viens no darba mērķiem ir padarīt pieejamus statistikas materiālus par iedzīvotāju etnisko sastāvu katrā pilsētā un pagastā. Gan Latvijā, bet jo īpaši ārzemēs vēl joprojām ir grūti pieejami sīki un konkrēti skaitļi par Latvijas pilsētu un pagastu iedzīvotāju etnisko sastāvu. Agrākajos gados šie un citi materiāli tika rūpīgi slēpti, lai grūtāk būtu iespējams pierādīt cittautiešu ieplūdināšanu Latvijā un latviešu pārkrievošanu. Šķiet, ka Latvija neatkarību atguva gandrīz pēdējā brīdī, jo vēl pēc pieciem vai desmit gadiem latvieši patiešām būtu kļuvuši par minoritāti savā tēvzemē. Par laimi, tas nenotika, un tagad jau daudz maz droši var teikt, ka arī nenotiks, jo latviešu īpatsvars Latvijā beidzot atkal sāk palielināties.

Vissvarīgākais tagad ir nodrošināt latviešu skaitlisko pārsvaru visās dzīves jomās, tad nākotnē pamazām viss nostāsies savā vietā. Samērā drošs latviešu pārsvars jau ir politiskajā dzīvē, kā arī lauksaimniecībā un kultūrā. Strauji uzlabojas latviešu stāvoklis valodas, izglītības un aizsardzības jomā. Iespējams, ka visgrūtāk to būs panākt rūpniecībā, tirdzniecībā un transportā.

Grāmatas galvenais uzdevums ir izsekot pārmaiņām Latvijas iedzīvotāju etniskajā sastāvā pēdējo 50 gadu laikā, noskaidrot tagadējo stāvokli tajā un paredzēt iespējamās pārmaiņas nākotnē. Pirmo reizi tiek publicēti daudzi statistikas materiāli, kas ir iegūti galvenokārt Latvijas Republikas Valsts statistikas komitejā un Izglītības ministrijā. Trīs oriģinālas krāsainās kartes uzskatāmi parāda latviešu īpatsvaru visās pilsētās, pagastos, kā arī skolās.

Autors būs ļoti pateicīgs par ieteikumiem, papildinājumiem, kā arī par kritiku.

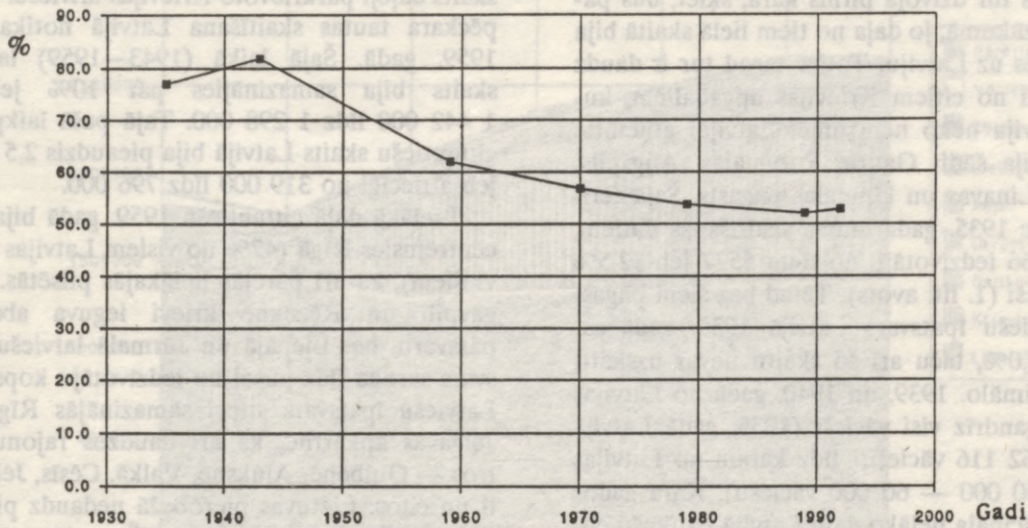
1. nodaļa

Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva veidošanās 1935.—1989. gadā

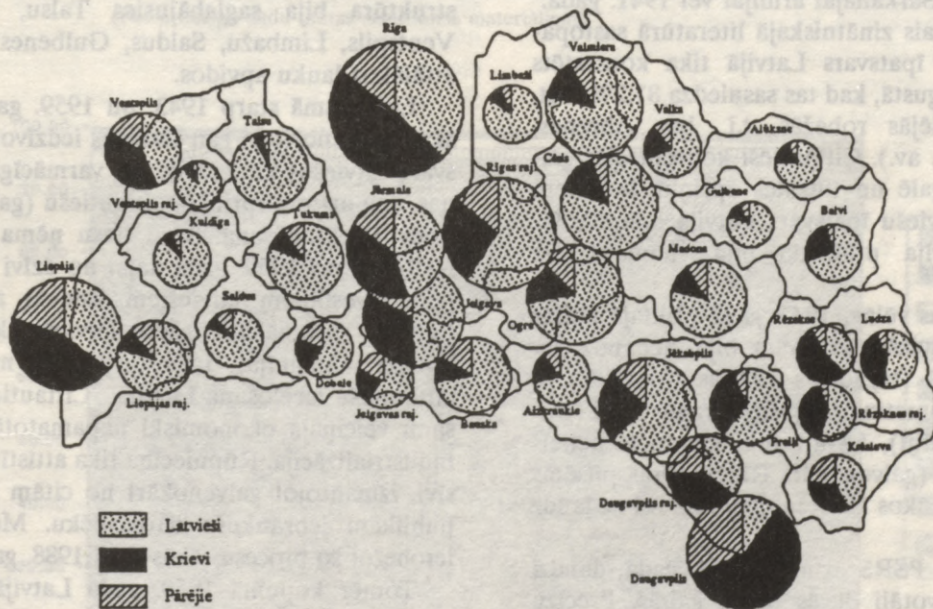
Vēsturisks atskats

Literatūrā, īpaši publicistikā, kā maksimālais konstatētais latviešu īpatsvars Latvijā ir iesakņojies skaitlis 75%. Tiešām, pēdējā Latvijas pirmskara tautas skaitīšanā, kuras rezultāti ir publicēti, tika konstatēts, ka latviešu īpatsvars Latvijā ir 75,5%. Taču, lai šo skaitli varētu salīdzināt ar pa-

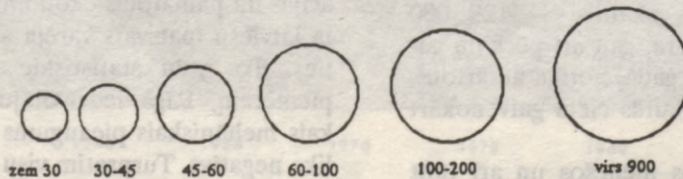
domju laikā veikto tautas skaitīšanu datiem, nepieciešams pārrēķināt šo īpatsvaru Latvijas tagadējās robežās. Proti, jāņem vērā bijušā Abrenes apriņķa seši pagasti un pati Abrenes pilsēta, jo, kā zināms, šo teritoriju 1944. gadā pievienoja Krievijai, kur tā kļuva par pamatu tagadējam Pleskavas apgabala Pitalovas rajonam. Materiāli par šā novada iedzīvotājiem nav pieejami, taču latviešu tagad tur varētu būt pavisam maz — la-

1. att. Latviešu īpatsvars Latvijā (%) 1935.—1992. gadā
(Pēc attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiāliem)

Iedzīvotāju skaits tūkstošos

2. att. Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1989. gadā
(Pēc 20. literatūras avota)

bākajā gadījumā tikai kāds procents. Arī vietējie krievi, kas tur dzīvoja pirms kara, šķiet, būs palikuši mazākumā, jo daļa no tiem lielā skaitā bija pārcēlusies uz Latviju. Toties tagad tur ir daudz iebraucēju no citiem Krievijas apgabaliem, kuriem Latvija neko nenozīmē. Latvijai atņemtie pagasti bija šādi: Gauru, Purvmalas, Augšpils, Kacēnu, Linavas un Upmalas pagasts. Šajā teritorijā, pēc 1935. gada tautas skaitīšanas datiem, bija 44 566 iedzīvotāji; no tiem 5577 jeb 12,5% bija latvieši (1. lit. avots). Tātad bez šiem pagastiem latviešu īpatsvars Latvijā 1935. gadā sasniedz 77,0%, taču arī šo skaitli nevar uzskatīt par maksimālo. 1939. un 1940. gadā no Latvijas izceļoja gandrīz visi vācieši (1935. gadā Latvijā dzīvoja 62 116 vācieši; līdz karam no Latvijas izceļoja 50 000 — 60 000 vāciešu). Kara gados fašisti iznīcināja lielāko daļu Latvijā palikušo ebreju, kuru skaits 1935. gadā bija 93 479. Jāpiebilst, ka liela daļa Latvijas ebreju emigrēja uz Krieviju līdz Sarkanajai armijai vēl 1941. gadā.

Visaugstākais zinātniskajā literatūrā sastopamais latviešu īpatsvars Latvijā tika konstatēts 1941. gada augustā, kad tas sasniedza 81,2%, bet, rēķinot tagadējās robežās, t.i., bez Abrenes, 82,9% (12. lit. av.). Cittautieši koncentrējās galvenokārt Latgalē un Ilūkstes apriņķī, bez šiem apriņķiem latviešu īpatsvars Latvijā bija 90,6%, tādējādi Latvija praktiski bija viennacionāla valsts.

Divus gadus vēlāk, 1943. gadā veiktajā tautas skaitīšanā, latviešu īpatsvars bija nedaudz zemāks — 80,1% (tagadējās robežās — 81,9%), jo Latvijā bija nometināti bijušie karagūstekņi (galvenokārt ukraiņi), kā arī bija iebraucis neliels skaits vāciešu (galvenokārt Rīgā). Citās pilsētās un daļēji arī laukos latviešu īpatsvars vēl nedaudz pieauga.

Tuvojoties PSRS armijai 1944. gadā, daudzi Latvijas iedzīvotāji devās bēgļu gaitās. Precīzu skaitu ir grūti minēt, taču ticams šķiet profesora E. Dunsdorfa uzrādītais skaitlis — 129 000 (4. lit. av.). Gan pirms kara, gan arī pēckara gados, īpaši 1941. un 1949. gadā, notika atkārtotas iedzīvotāju deportācijas, kurās cieta galvenokārt latvieši.

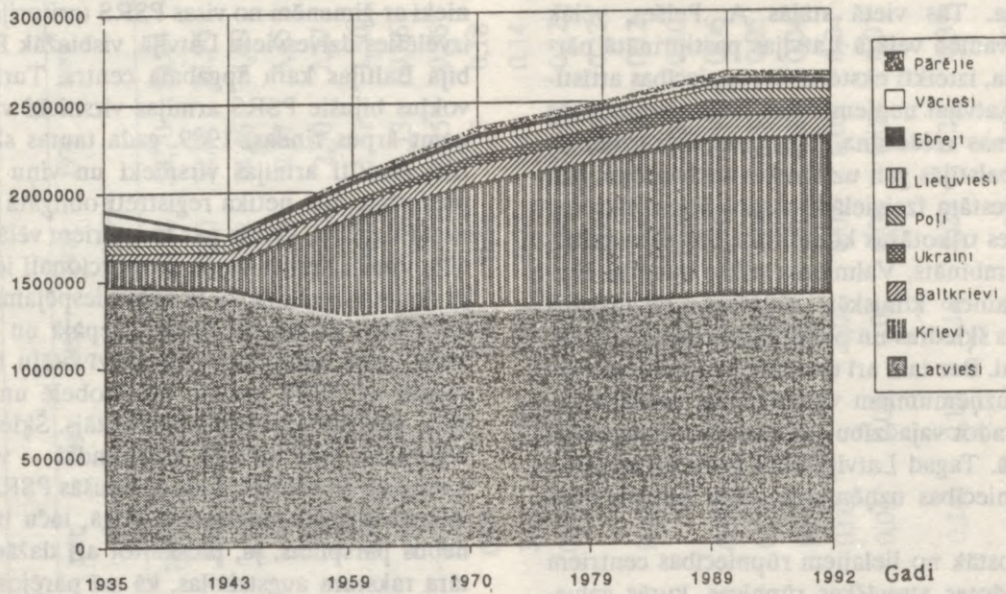
Savukārt kara pēdējos mēnešos un arī tūlīt pēc kara Latvijā uz dzīvi apmetās liels daudzums ieceļotāju no Krievijas, kā arī no Baltkrievijas un

Ukrainas. Starp šiem ieceļotājiem bija arī neliels skaits daļēji pārkrievo to Krievijas latviešu. Pirmā pēckara tautas skaitīšana Latvijā notika tikai 1959. gadā. Šajā laikā (1943—1959) latviešu skaits bija samazinājies par 10% jeb no 1 442 000 līdz 1 298 000. Tajā pašā laikposmā cittautiešu skaits Latvijā bija pieaudzis 2,5 reizes jeb attiecīgi no 319 000 līdz 796 000.

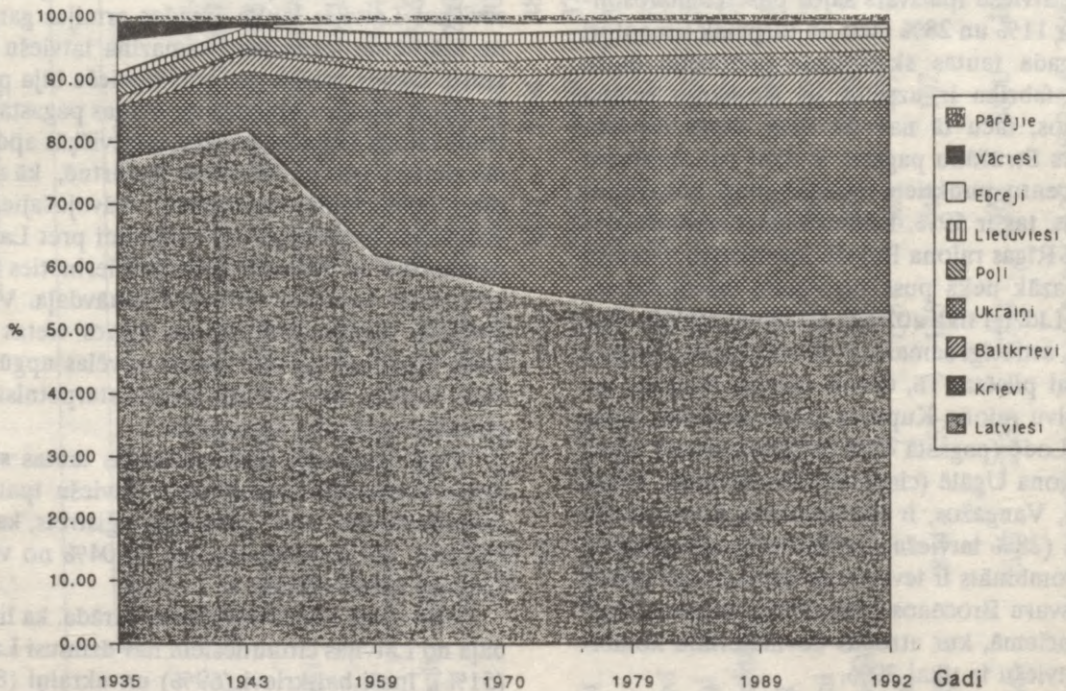
Lielākā daļa cittautiešu 1959. gadā bija koncentrējusies Rīgā (42% no visiem Latvijas nelatviešiem), kā arī pārējās lielākajās pilsētās. Daugavpilī un Rēzeknē krievi ieguva absolūto pārsvaru, bet Liepājā un Jūrmalā latviešu īpatsvars saruka līdz pusei no iedzīvotāju kopskaita. Latviešu īpatsvars stipri samazinājās Rīgas un Jelgavas apkārtnē, kā arī daudzos rajonu centros — Gulbenē, Alūksnē, Valkā, Cēsīs, Jēkabpilī un citos. Lietuvas pierobežā nedaudz pieauga lietuviešu īpatsvars, vispirms Zemgalē, vēlākajos gados vairāk Kurzemē, īpaši Saldus un Liepājas rajonā. Agrākā, pirmskara, iedzīvotāju etniskā struktūra bija saglabājusies Talsu, Kuldīgas, Ventspils, Limbažu, Saldus, Gulbenes un citos attālākos lauku apvidos.

Laikposmā starp 1943. un 1959. gada tautas skaitīšanu noritēja gan Latvijas iedzīvotāju (pārsvarā latviešu) emigrācija un varmācīgas izvešanas, gan arī pastiprināta cittautiešu (galvenokārt krievu) iebraukšana. Savu tiesu ņēma arī karš. Neilgi pirms 1959. gada daļai no dzīvi palikušajiem izvestajiem latviešiem izdevās atgriezties Latvijā. Turpmākajos gados latviešu skaits vairs būtiski nemainījās, taču turpinājās masveidīga cittautiešu ieceļošana Latvijā. Cittautiešu ieplūšanu veicināja ekonomiski nepamatotā Latvijas industrializācija. Rūpniecība tika attīstīta ekstensīvi, izmantojot galvenokārt no citām PSRS republikām iebraukušo darbaspēku. Mēģinājumi ierobežot šo procesu sākās tikai 1988. gadā.

Tomēr kopumā 1959. gadā Latvijā vēl bija 62% latviešu. Šķiet, ka labvēlīgas politiskās situācijas un pamatotas ekonomiskās rīcības rezultātā latviešu īpatsvars varēja arī vairs nesamazināties. To gadu statistiskie materiāli rāda, ka, piemēram, Rīgā iedzīvotāju ārpusrepublikāniskais mehāniskais pieaugums 50. gadu beigās palika negatīvs. Turpretim visu pārējo laiku, jo īpaši pēc 1959. gada, šis pieaugums pārsniedza iedzīvotāju dabisko pieaugumu. Diemžēl E. Ber-

3. att. Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva dinamika absolūtos skaitļos 1935.—1992. gadā
(Pēc attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiāliem)

4. att. Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva dinamika procentos 1935.—1992. gadā
(Pēc attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiāliem)

klava un citu tālaika nacionālkomunistu 50. gados aizsāktā reālistiskā politika tika varmācīgi pārtraukta. Tās vietā stājās A. Pelšes, vēlāk A. Vosa vadībā veiktā Latvijas pastiprinātā pārkrievošana, izteikti ekstensīva rūpniecības attīstīšana un Latvijai nepiemērotas lauksaimnieciskās lielražošanas veidošana. Tika celti lieli uzņēmumi, kuri balstījās gan uz ievesto darbaspēku, gan arī uz ievestām izejvielām. Ārpus Rīgas tika uzcelts Ogres trikotāžas kombināts, Liepājas galantērijas kombināts, Valmieras stikla šķiedras rūpnīca, Olaines ķīmiskās rūpnīcas, Daugavpils sintētiskās šķiedras un pievadķēžu rūpnīca un citi uzņēmumi. Bez tam arī daudzus no vecajiem rūpniecības uzņēmumiem vairākkārtīgi paplašināja, tādējādi radot vajadzību pēc papildu darbaspēka, īpaši Rīgā. Tagad Latvijā būtu grūti atrast kādu lielu rūpniecības uzņēmumu, kurā latvieši būtu pārsvarā.

Arī nostāk no lielajiem rūpniecības centriem tika izveidotas atsevišķas rūpnīcas, kurās galvenokārt tika nodarbināts ievests darbaspēks. Šādi attīstītas ir būvmateriālu un kūdras rūpniecības nozares. Seda un Zilaiskalns ir divi pilsētciemati Vidzemē, kas izveidoti pēc kūdras fabriku uzcelšanas. Latviešu īpatsvars šajos pilsētciematos attiecīgi ir 11% un 28% (šeit un turpmāk izmantoti 1989. gada tautas skaitīšanas publicētie dati). Kūdras fabrika ir uzcelta arī Rēzeknes rajona Strūžānos, taču tā nav tik liela, tāpēc latviešu īpatsvars Strūžānu pagastā ir tikai par apmēram 30 procentu punktiem zemāks nekā apkārtnējos pagastos, tas ir 59%. Kūdras ieguvē nodarbināta arī daļa Rīgas rajona Baložu iedzīvotāju; latviešu te ir mazāk nekā puse no visiem dzīvojošajiem (43%). Līdzīgi tika attīstīta arī būvmateriālu rūpniecība, attiecīgi samazinot latviešu īpatsvaru pagastā vai pilsētā. Tā, drenu cauruļu rūpnīcu uzcēla Balvu rajona Kupravā (25% latviešu), Cēsu rajona Lodē (pagastā 45% latviešu), kā arī Ventspils rajona Ugālē (ciematā 63% latviešu). Rīgas tuvumā, Vangažos, ir dzelzsbetona konstrukciju rūpnīca (28% latviešu), arī Brocēnu cementa un šifera kombināts ir ievērojami samazinājis latviešu īpatsvaru Brocēnos (līdz 61%). Jelgavas rajona Kalnciemā, kur atrodas būvmateriālu kombināts, latviešu ir tikai 39%.

Vairākās pilsētās tika izveidoti un vēlāk palielināti PSRS armijas garnizoni. PSRS Aizsar-

dzības ministrijai bija atļauts celt Latvijā savas dzīvojamās ēkas. Bez tam arī demobilizētie virsnieki ar ģimenēm no visas PSRS teritorijas varēja izvēlēties dzīvesvietu Latvijā, visbiežāk Rīgā, kas bija Baltijas kara apgabala centrs. Turklāt dzīvokļus bijušie PSRS armijas virsnieki varēja saņemt ārpus rindas. 1989. gada tautas skaitīšanā tika skaitīti armijas virsnieki un viņu ģimenes piederīgie, bet netika reģistrēti obligātā karadienesta karavīri. Datus par karavīriem vēlāk izklaidēja visas Latvijas datus proporcionāli iedzīvotāju skaitam, jo šķita, ka tā nebūs iespējams noteikt kara bāzu atrašanās vietas. Liepājā un Tukumā 1989. gadā apmēram 12% iedzīvotāju bija tieši saistīti ar PSRS armiju, bet Dobelē un Priekulē — pat katrs ceturtais iedzīvotājs. Šķiet, ka visaugstākais šāds rādītājs ir Skrundai — virs 40%. Ļoti grūti ir noteikt, kāds ar bijušās PSRS armiju saistīto cilvēku īpatsvars ir Rīgā, taču liekas, ka nebūs pārspilēts, ja, pieskaitot arī dažādas militāra rakstura augstskolas, kā arī pārējos armijas paveidus (aviāciju, jūras kara floti u.c.), to lēsis uz 10% no visiem rīdziniekiem. Rīgā ir kvartāli un pat mikrorajoni (Mēbeļu nama kvartāls Purvciemā un Daugavgrīva), kur dzīvo gandrīz vienīgi ar bijušo PSRS armiju saistītie iedzīvotāji. Arī atsevišķos Latvijas lauku apvidos armijas garnizonu klātbūtne ievērojami samazina latviešu īpatsvaru. Daudz mazāk par pusi latviešu bija palicis Liepājas rajona Vaiņodes un Virgas pagastā, Dobeles rajona Dobeles pagastā, atsevišķās apdzīvotās vietās Rīgas un Madonas apkārtnē, kā arī citur. Tieši šajos garnizonos dzīvojošajiem ir vislielākās pretenzijas un iebildumi pret Latvijas neatkarību, jo viņiem ir grūti samierināties ar to, ka Latvija vairs nav Krievijas sastāvdaļa. Viņi ir pakļauti biežām dienesta un dzīves vietas maiņām, tāpēc arī parasti nemaz nevēlas apgūt latviešu valodu, kas savukārt izraisa starpetnisko un politisko attiecību spriegumu.

Visas padomju laikā notikušās tautas skaitīšanas konstatēja pakāpenisku latviešu īpatsvara samazināšanos. 1989. gadā tika reģistrēts, ka Latvijā ir 1 387 757 latviešu jeb 52,04% no visiem Latvijas iedzīvotājiem.

1989. gada tautas skaitīšana parāda, ka lielākā daļa no Latvijas cittautiešiem nav dzimusi Latvijā (51%), īpaši baltkrievi (69%) un ukraiņi (81%). Rīgā šis ārpus Latvijas dzimušo īpatsvars ir vēl lielāks.

Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1993. gadā

Tautība	Gadi										procentos			
	1935	1943	1959	1970	1979	1989	1993	1935	1943	1959		1970	1979	1989
				absolūtos skaitļos										
Latvieši	1467035	1441536	1297881	1341805	1344105	1387757	1395516	76,99	81,90	62,00	56,76	53,70	52,04	53,55
Krievi	168266	167773	556448	705999	821464	905515	872405	8,83	9,53	26,58	29,80	32,82	33,96	33,47
Baltkrievi	26803	48601	61587	94898	111505	119702	109787	1,41	2,76	2,94	4,01	4,46	4,49	4,21
Ukraini	1844	11339	29440	53461	66703	92101	82065	0,10	0,64	1,41	2,26	2,67	3,45	3,15
Poļi	48637	37996	59774	63045	62690	60416	58373	2,55	2,16	2,86	2,67	2,50	2,27	2,24
Lietuvieši	22843	24094	32383	40589	37818	34630	33601	1,20	1,37	1,55	1,72	1,51	1,30	1,29
Ebreji	93370	?	36584	36671	28318	22897	14791	4,90	0,17	1,75	1,55	1,13	0,86	0,57
Čigāni	3839	2998	4301	5427	6134	7044	7244	0,20	0,17	0,21	0,23	0,25	0,26	0,28
Tatāri	39	?	1811	2671	3764	4828		0,00		0,09	0,11	0,15	0,18	
Vācieši	62116	17648	1609	5413	3299	3783	2600	3,26	1,00	0,08	0,23	0,13	0,14	0,10
Igauni	6928	5389	4610	4334	3681	3312	3105	0,36	0,31	0,22	0,18	0,15	0,12	0,12
Moldāvi	?	?	228	1591	1392	3223				0,01	0,07	0,06	0,12	
Armēņi	83	?	1060	1511	1913	3069		0,00		0,05	0,06	0,08	0,12	
Azerbaidžāņi	?	?	324	558	954	2765				0,02	0,02	0,04	0,10	
Čuvaši	1	?	432	736	988	1509		0,00		0,02	0,03	0,04	0,06	
Gruzīni	38	?	458	680	911	1378		0,00		0,02	0,03	0,04	0,05	
Mordvieši		?	426	673	823	1053		0,00		0,02	0,03	0,03	0,04	
Kazahi		?	143	523	447	1044		0,00		0,01	0,02	0,02	0,04	
Lībieši	844	455	185	48	107	135		0,04	0,03	0,01	0,00	0,00	0,01	
Pārējie	2687	2333	3774	4894	5800	10406	26688	0,14	0,13	0,18	0,21	0,23	0,39	1,02
Kopā	1905373	1760162	2093458	2364127	2502816	2666567	2606176	100	100	100	100	100	100	100

Pēc attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiāliem

Vairums Latvijā dzīvojošo cittautiešu — 69% no visiem Latvijas cittautiešiem — koncentrējās Rīgā, kā arī pārējās sešās lielākajās pilsētās. Visās Latvijas pilsētās dzīvoja 83% cittautiešu un tikai 60% latviešu. Tāpēc arī kopumā starp Latvijas pilsētniekiem tikai 44,0% ir latvieši, kamēr laukos to īpatsvars ir saglabājies daudz augstāks — 71,5%. Pilsētās un bijušajos pilsētciematos latviešu īpatsvars svārstās no 96,3% (Piltēnē) un 96,1% (Alsungā) līdz 10,5% (Sedā) un 13,0% (Daugavpilī). Atsevišķos lauku apvidos šis atšķirības ir vēl lielākas. Latviešu īpatsvara maksimums 1989. gadā bija Balvu rajona Bērzpils pagastā (96,6%), bet minimums Daugavpils rajona Skrudalienas pagastā (7,2%).

Visraibākais etniskais sastāvs ir izveidojies Latgalē, kā arī Rīgas un Jelgavas apkārtnē. Latgalē un Augšzemes austrumos ir 20 pagastu (Daugavpils rajona dienvidos, kā arī Krāslavas un Ludzas rajona dienvidaustrumos), kuros latvieši ir palikuši niecīgā mazākumā (zem 20%). Tā, četros Krāslavas rajona pagastos, kur dzīvo ap 5 tūkstoši iedzīvotāju, 56% ir baltkrievi. Jāpiebilst, ka tie lielākoties ir pamatiedzīvotāji, kuriem bieži ir latviski uzvārdi — Bārtulis, Spalvis, Plotiņš, Kurtiņš u.c. Arī vietvārdi liecina, ka agrāk te dzīvojuši latvieši. 17.—19. gadsimtā ieceļojušo krievu vecticībnieku pēcteči ir ieguvuši vairāku sešos Rēzeknes rajona pagastos, kā arī Preiļu rajona Silajāņu pagastā un Jēkabpils rajona Mežāres pagastā.

Latgalē, īpaši tās dienvidaustrumu daļā, iedzīvotāju etniskās piederības apziņa arī agrāk nav bijusi spilgti izteikta, un šī nenoteiktība vietumis ir saglabājusies arī mūsu dienās. Tā, piemēram, Daugavpils apriņķa Robežnieku (Pūstiņas) pagastā 1935. gadā uzrādīti 61,8% latviešu, pēc sešiem gadiem vairs tikai 14,1%, bet 1943. gadā — 19,3%, kas arī aptuveni ir saglabājušies līdz mūsu dienām. Līdzīgi arī Daugavpils apriņķa Indras (Piedrujas) pagastā latviešu īpatsvars krītas attiecīgi no 56,9% līdz 6,6% (1941.g.) un 13,4% (1943.g.), iedzīvotāju skaitam būtiski nemainoties. To varētu izskaidrot tādējādi, ka vietējie iedzīvotāji vairs neatzina sevi par latviešiem, kā tas bija noticis arī pēdējā Latvijas laikā veiktajā tautas skaitīšanā.

Latviešu relatīvi zemais īpatsvars Zemgales laukos varētu būt izskaidrojams ar to, ka pirms-

kara Latvijā te galvenokārt bija turīgu zemnieku novads, kura iedzīvotāju ievērojama daļa kara beigās posmā emigrēja, bet palikušie vairāk nekā citu apvidu iedzīvotāji cieta deportācijās. Tāpēc te palika ļoti daudz iekoptu, bet neapdzīvotu saimniecību. Rīgas tuvums un ērtie transporta ceļi sekmēja šā novada aizpildīšanos ar pārceļotājiem no Krievijas, kā arī no Baltkrievijas u.c. apgabaliem. Zemgalē ir jau pieci pagasti, kuros latvieši ir palikuši mazāk par pusi. Tie ir Viesturu un Dāviņu pagasts Bauskas rajonā, Annenieku un Dobeles pagasts Dobeles rajonā, kā arī Cenas pagasts Jelgavas rajonā (galvenokārt rūpniecības dēļ). Vēl daudzos citos Zemgales pagastos latviešu īpatsvars ir tikai nedaudz virs 50%. Tagad Zemgalē, īpaši Jelgavas apkārtnē, latviešu vietā bieži dzīvo daudz krievu un baltkrievu.

Etniskā ziņā viendabīgākā latviešu vide labāk ir saglabājusies divos Latvijas novados. Pirmais no tiem ir Kurzemes ziemeļos un rietumos: Talsu un Kuldīgas rajona lielākajā daļā, kā arī atsevišķos Liepājas, Saldus un Tukuma rajona pagastos; otrs novads ir Latgales ziemeļos un Vidzemes austrumos: vairākos Balvu, Madonas, Gulbenes, Rēzeknes un Ludzas rajona pagastos, kā arī citu atsevišķu rajonu pagastos.

Latviskās etniskās vides saglabāšanos galvenokārt ir sekmējuši šādi apstākļi:

— relatīvi neattīstīts transporta ceļu tīkls (īpaši dzelzceļa) un lielais attālums no Rīgas;

— kolektīvo saimniecību (kolhozu) skaitliskais pārsvars pār padomju saimniecībām (sovhoziem), jo pēdējās vairāk piesaistīja pārceļotājus. Lai arī abi saimniekošanas veidi bija uzspiesti, tomēr kolhozos bija vairāk iespēju vietējiem iedzīvotājiem saimniekot pašiem. Turpretim padomju saimniecības būtībā bija valsts uzņēmumi ar ieceltu vadību. Migrantiem bija daudz vieglāk sākt strādāt un iekārtoties uz dzīvi padomju saimniecībās, kur tos labprātāk pieņēma;

— atsevišķos pierobežas rajonos kā savdabīga barjera pārceļotājiem darbojās pierobežas zonas režīms;

— ļoti būtisks apstāklis bija tas, cik daudz attiecīgā novada iedzīvotāju bija izvesti un emigrējuši, proti, izvešanu un emigrāciju viņi pārceļotājiem radīja brīvas «ekoloģiskās nišas», kuras tie, izmantojot labvēlīgos apstākļus, nekavējoties arī aizpildīja.

Etniskās vides viendabība

Pētot etniskos procesus, ļoti svarīgi ir apzināt, cik daudz attiecīgās tautas pārstāvju dzīvo etniski viendabīgā vidē, kāda daļa dzīvo etniskā sajauktībā un kāda daļa — nospiedošā mazākumā. Jo vairāk no kāda etnosa pārstāvjiem dzīvo etniski jauktā vidē vai pat mazākumā, jo ātrāk šis etnoss zaudē savas atšķirīgās iezīmes un īpatnības (vispirms dzimto valodu). Un otrādi — tauta ilgāk un noturīgāk saglabā savu valodu, ja tās lielākā daļa dzīvo etniski viendabīgā vidē. Uzskatāmi to ataino etniskās vides viendabības indekss, kurš rāda, cik liela daļa no attiecīgās tautas pārstāvjiem dzīvo noteiktā etniskā vidē. Piemēram, 1989. gadā Daugavpils lauku rajonā, Liepājā, Krāslavā, Rēzeknē, Olainē, kā arī Rīgas pilsētas Kurzemes rajonā, Latgales un Vidzemes priekšpilsētā, arī Ziemeļu rajonā latviešu īpatsvars svārstījās no 30% līdz 40%. Saskaitot kopā visus latviešus, kuri dzīvo minētajās vietās, iegūstam 346 775 jeb 25,4% visu Latvijas latviešu. Tātad no visiem Latvijas latviešiem apmēram 1/4 dzīvo tādās apdzīvotās vietās, kurās tie sastāda tikai 30%—40% no visiem iedzīvotājiem.

Lai Latviju varētu salīdzināt ar pārējām Baltijas valstīm, tika izmantoti materiāli rajonu un pilsētu griezumā, nevis sīkākajā — pagastu — griezumā. Salīdzinot triju Baltijas tautu etniskās viendabības diagrammas, atklājas, ka vistuvāk ideālajam tā ir lietuviešiem, bet visnevēlamākā — latviešiem. Viendabīgā etniskā vidē (ar etnosa īpatsvaru virs 90%) 1979. gadā dzīvoja 62% no visiem Lietuvas lietuviešiem, 30% no Igaunijas igauņiem, bet tikai 2% no Latvijas latviešiem (1989. gadā — 4%). Tātad latviešiem gandrīz vairs nav viendabīgas etniskās vides, tās vietā praktiski vienmēr ir citu etnosu piejaukums; visbiežāk cittautiešu īpatsvars svārstās no 20% līdz 50%. Salīdzinot rādītājus par to, cik liela etnosa daļa dzīvo, būdama mazākumā (etnosa īpatsvars zem 50%), izrādījās, ka «vadošo vietu» Baltijā 1979. gadā ieņēma latvieši — 37%, igauņiem bija 13%, bet lietuviešiem tikai 6%. Šī ir būtiska atšķirība, no tās arī izriet etnisko procesu, precīzāk asimilācijas, virziens un procesa straujums.

Izsekojot latviešu etniskās vides viendabības attīstībai, jāatzīmē, ka 19. gs. beigās (1897. gadā) latvieši dzīvoja pietiekami viendabīgi — 61% no tiem dzīvoja ideāli tīrā etniskā vidē (etnosa īpatsvars virs 90%). Taču arī mazākumā dzīvoja diez-

gan ievērojama latviešu daļa — 15%, galvenokārt pilsētās, kur bez latviešiem dzīvoja vēl arī vācieši un ebreji. Līdz 1935. gadam krasi samazinājās mazākumā dzīvojošo latviešu īpatsvars (līdz 2%), jo gandrīz visās pilsētās latvieši bija ieguvuši absolūto vairākumu jeb kļuvuši par mažoritāti. Samazinājās arī ideāli viendabīgā etniskā vidē (etnosa īpatsvars virs 90%) dzīvojošo latviešu īpatsvars, bet tas notika tāpēc, ka daudz latviešu no laukiem pārcēlās uz Rīgu, kur tolaik bija ap 2/3 latviešu, turklāt viņu īpatsvars strauji pieauga. Līdz otrā pasaules kara beigām latviešu etniskās vides viendabība vēl nedaudz pieauga, jo 1939. gadā izceļoja vācieši, bet kara laikā emigrēja vai tika iznīcināti gandrīz visi Latvijas ebreji. Stāvoklis ievērojami bija mainījies jau pirmajā padomju laika tautas skaitīšanā Latvijā 1959. gadā. Krasi bija samazinājies viendabīgā etniskā vidē (etnosa īpatsvars virs 90%) dzīvojošo latviešu īpatsvars — līdz 13% (ja rēķina īpatsvaru virs 80%, tad 39%) un strauji bija pieaudzis mazākumā dzīvojošo latviešu īpatsvars — līdz 22%. Nākošajās divās tautas skaitīšanās šī tendence saglabājās. 1970. gadā viendabīgā etniskā vidē (etnosa īpatsvars virs 80%) dzīvoja 32% no visiem latviešiem, bet 1979. gadā vairs tikai 27%. Toties mazākumā dzīvojošo latviešu īpatsvars bija pieaudzis attiecīgi no 29% līdz 37%, bet 1989. gadā tas bija jau 41%.

Aprēķini rāda, ka 1979. gadā latviešiem bija vizzemākais etniskās vides viendabības indekss — $V_e=0,67$, igauņiem $V_e=0,80$, un lietuviešiem $V_e=0,91$. Ideālais maksimums ir 1,00.

2. tabula

Baltijas tautu etniskās vides viendabības indekss (V_e)

Gads	Latvieši	Igauņi	Lietuvieši
1897	0,84	0,97	
1935	0,86	0,95 (1934)	0,90 (1923)
1941	0,90		
1959	0,74		
1970	0,69		
1979	0,67	0,80	0,91
1989	0,65		

Tabulas skaitļi aprēķināti, izmantojot attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiālus.

Dzīves apstākļi un nodarbošanās

Svarīgs demogrāfijas aspekts ir dzīves apstākļi. Lūk, neliels ieskats Latvijas dzīvokļu statistikā. Vairāk nekā 65% Latvijas iedzīvotāju dzīvo atsevišķos dzīvokļos. Krietni vairāk atsevišķo dzīvokļu ir pilsētās, laukos to ir uz pusi mazāk. Latvijā visvairāk ir divistabu dzīvokļu. Aptuveni vienādi daudz ir vienistabas un trīsistabu dzīvokļu. Dzīvokļi ar četrām un vairāk istabām ir liels retums (tikai daži procenti).

Daudzus gadu desmitus ilgušais dzīvokļu deficīts ir noteicis jaunuzcelto dzīvokļu minimālo platību. Parasti standarta dzīvoklī istabas vidējā platība ir ap 15 km² liela. Virtuves un pārējo dzīvokļa telpu platība arī tika samazināta līdz minimumam, tādējādi cerot, ka ar mazākiem ieguldījumiem varēs apgādāt ar šiem minidzīvokļiem pēc iespējas vairāk cilvēku. Starp iedzīvotājiem, kuriem ir atsevišķs dzīvoklis, latviešu ir aptuveni 47%, turklāt latviešu, kas dzīvo vecajās mājās, ir daudz vairāk, bet pēc kara celtajos dzīvokļos — ap 42—43%. Salīdzinot šos procentus ar latviešu vidējo īpatsvaru Latvijā (52%), redzams, ka dzīvokļu piešķiršanā nelatviešiem bijušas privilēģijas. Krasāk šī nevienlīdzība izpaužas pilsētās, īpaši Rīgā, jo te starp pēckara gados celto atsevišķo dzīvokļu īrniekiem latviešu ir tikai 25—27%, bet pirms kara celtajos dzīvokļos, kuros bieži vien trūkst elementāro labierīcību, latviešu ir divreiz vairāk.

Otra lielākā Latvijas iedzīvotāju grupa dzīvo individuālās mājās vai arī to daļās (gadījumos, kad māja pieder ne tikai vienai, bet vairākām ģimenēm). Individuālajās mājās dzīvo vairāk nekā katrs piektais Latvijas iedzīvotājs. Liela atšķirība šajā ziņā ir starp laukiem un pilsētām, īpaši Rīgā. Individuālās mājās vai to daļās dzīvo 44% laucinieku, no pilsētniekiem tikai 11%, bet Rīgā pat 4%. Jau izsenis latviešiem ir bijusi izteiktāka tieksme pēc savas paša mājas; tā joprojām ir saglabājusies, jo gandrīz 3/4 no visiem individuālo māju vai to daļu iedzīvotājiem ir latvieši. Pat Rīgā, kur ir tikai 36% latviešu, starp individuālo māju iedzīvotājiem ir 73% latviešu. Nelatviešu ģimenēm ir tādas pašas iespējas celt sev individuālās mājas, taču iespējams, ka tās netika celtas tāpēc, ka bija lielākas cerības uz atsevišķa dzīvokļa piešķiršanu.

Ilgu laiku dzīvojamās platības norma Rīgā uz vienu cilvēku bija 6 m². Tikai tad, ja šī necīgā norma bija mazāka, ģimenei bija tiesības stāties rindā uz savu dzīves apstākļu uzlabošanu. Tā, piemēram, ja jauna ģimene ar vienu no vecākiem mitinājās nelielā divistabu dzīvoklī (32 m²) bez ērtībām, tad bija jāpiedzimst trīs bērniem (ar diviem bērniem dzīvojamās platības norma skaitījās pietiekama), lai šī ģimene tiktu uzņemta dzīvokļu rindā. Līdz pat pēdējam laikam rindā dzīvokli vajadzēja gaidīt 10, 15 un pat vairāk nekā 20 gadu.

Apmēram 8% Latvijas iedzīvotāju dzīvo kopējos jeb komunālos dzīvokļos. Laukos tādu dzīvokļu ir maz; visvairāk to ir Rīgā, kur kopējos dzīvokļos dzīvo 15% rīdzinieku. Rīgā pirms kara celtajās mājās, īpaši pilsētas centrālajā daļā, ir daudz lielu dzīvokļu (4—6 istabas, retāk līdz 10 istabām). Šajos dzīvokļos platība bieži sasniedz 100 un pat vairāk kvadrātmētru, tādējādi krietni pārsniedzot normu uz vienu cilvēku. Tāpēc vietējai pašpārvaldei bija tiesības atņemt cilvēkiem viņu dzīvokļa lielāko daļu, bieži vien saimniekiem atstājot tikai vienu istabu. Rīgā iebrāukušie migranti no Krievijas un citām republikām tika ievietoti šo lielo dzīvokļu istabās, atņemot tās vietējiem iedzīvotājiem (galvenokārt latviešiem). Jāpiebilst, ka šajos lielajos un ērtajos dzīvokļos līdz karam dzīvoja galvenokārt turīgi cilvēki, no kuriem daudzi bija spiesti emigrēt uz Rietumiem, bet palikušie savukārt biežāk tika izvesti uz Sibīriju. Vietējā pašpārvalde pēc saviem ieskatiem tajos ievietoja vairākas citas ģimenes, bieži vien katrā istabā pa vienai ģimenei. Virtuve, ateja un vannas istaba, kā arī koridors ir kopēji visām ģimenēm. Varam tikai mēģināt iedomāties, kā jūtas iedzīvotāji šādā «kopmītnē», kur 3 vai 5 cilvēki no rīta vienā laikā pieceļas, mazgājas un brokasto, cits citu traucējot. Bieži vien dažādām ģimenēm nesaskan uzskati par tīrību un kārtību, tādā gadījumā atliek dzīvot mūžīgā netīrībā vai arī tīrīt, ko kaimiņš ir atstājis. Reti gadās, ka komunālā dzīvoklī dzīvotu tikai latvieši, tāpēc daudzi cilvēki pat savās mājās ikdienā spiesti runāt krieviski.

Ģimene ar vidējiem ienākumiem varētu nopirkt īres tiesības labākā dzīvoklī tikai tad, ja 5—10 gadus atteiktos no ēšanas un jebkādiem citiem izdevumiem, un tad vēl vajadzētu sacensties ar

ārzemniekiem vai pašmāju bagātniekiem. Arī par dzīvokļa īri privātpašniekam būtu jāmaksā vairāk, nekā atļauj mēneša ienākumi. Valsts dzīvokļiem ir daudz lētāka īre, taču brīvu dzīvokļu valstij nav. Uz katru atbrīvojušos dzīvokli, īrniekam nomirstot vai aizbraucot, jau gaida tūkstošiem dzīvokļu rindā stāvētāju. Joprojām Rīgā notiek nelikumības dzīvokļu piešķiršanā un maiņā. Valdība, šķiet, pagaidām kavējas situāciju uzlabot. Nesen pieņemtais likums par kooperatīvo dzīvokļu privatizāciju ir solis ceļā uz latviešu diskriminācijas novēršanu viņu dzīves apstākļu uzlabošanā.

Starp visiem strādājošajiem Latvijas iedzīvotājiem apmēram puse ir latviešu, tomēr ir dažas profesijas, kurās strādā galvenokārt latvieši. «Latviskākas» ir ar lauksaimniecību, mežsaimniecību un kultūru saistītās profesijas. Starp vadošajiem lauksaimniecības speciālistiem 83% ir latvieši, starp mežsargiem latviešu ir pat 92%. Nedaudz mazāks latviešu īpatsvars ir starp lopkopībā nodarbinātajiem — 68% (slaucēju un cūkkopēju vidū — 61%); zivkopībā strādā 74%, dārzkopībā 83%, biškopībā 86% latviešu. Mākslinieku un aktieru, kā arī bibliotekāru vidū latviešu īpatsvars ir ap 2/3. Medicīnā ir nodarbināts 51%, zinātnē — 55% latviešu, starp skolotājiem ir 60% latviešu. Tirdzniecībā, celtniecībā un sadzīves pakalpojumu nozarēs latviešu īpatsvars atbilst vidējam latviešu īpatsvam valstī.

Daudz mazāk latviešu strādāja rūpniecībā, transportā un apsardzē (bijušajā milicijā). Diemžēl arī šobrīd Latvijas policijā latviešu skaits vēl nesasniedz pusi. Sevišķi Rīgā joprojām patīkams izņēmums ir kārtīgs latviešu policists. Šķiet, ka tieši valsts, kā arī tās pilsoņu un īpašuma aizsardzība būtu pati svarīgākā joma starp visām Latvijas valstī risināmajām problēmām. Dažviet, īpaši galvaspilsētā, bieži ir vērojamas nesaskaņas starp latviskajiem zemessargiem un vēl krievisko policiju. Pagaidām Valodu likumu policijā neizdodas pilnībā īstenot. Joprojām par maz tiek stimulēta latviešu iestāšanās policijā. Lai stāvokli labotu, policista profesijai jākļūst par vienu no labāk apmaksātajām profesijām.

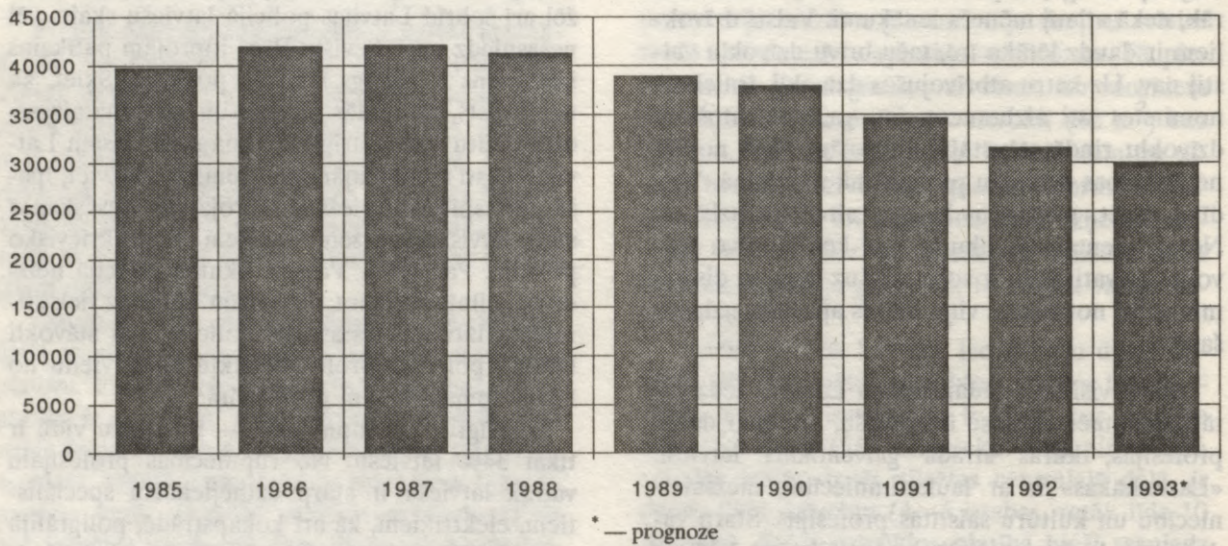
Līdzīgi ir arī rūpniecībā — inženieru vidū ir tikai 34% latviešu. No rūpniecības profesijām vairāk latviešu ir starp dzinējiem speciālistiem, elektriķiem, kā arī kokapstrādē, poligrāfijā un pārtikas rūpniecībā. Pilsētu sabiedriskajā transportā «latviskāks» ir elektrotransporta (tramvaji un trolejbusi). Rīgas Tramvaju un trolejbusu trestu ilgu laiku vadīja latvietis, kas centās pieņemt darbā pēc iespējas tikai latviešus un saglabāt latviešu valodu lietvedībā. Kaut arī viņš tika atlaists no amata, pilsētas elektrotransportā joprojām valda latviska atmosfēra, toties autobusu parks pārsvarā ir cittautiešu rokās. Arī dzelzceļā nodarbināto vidū ir tikai 34% latviešu, bet ūdens transportā — tikai 23%. Vēl mazāk latviešu ir aviācijā.

2. nodaļa

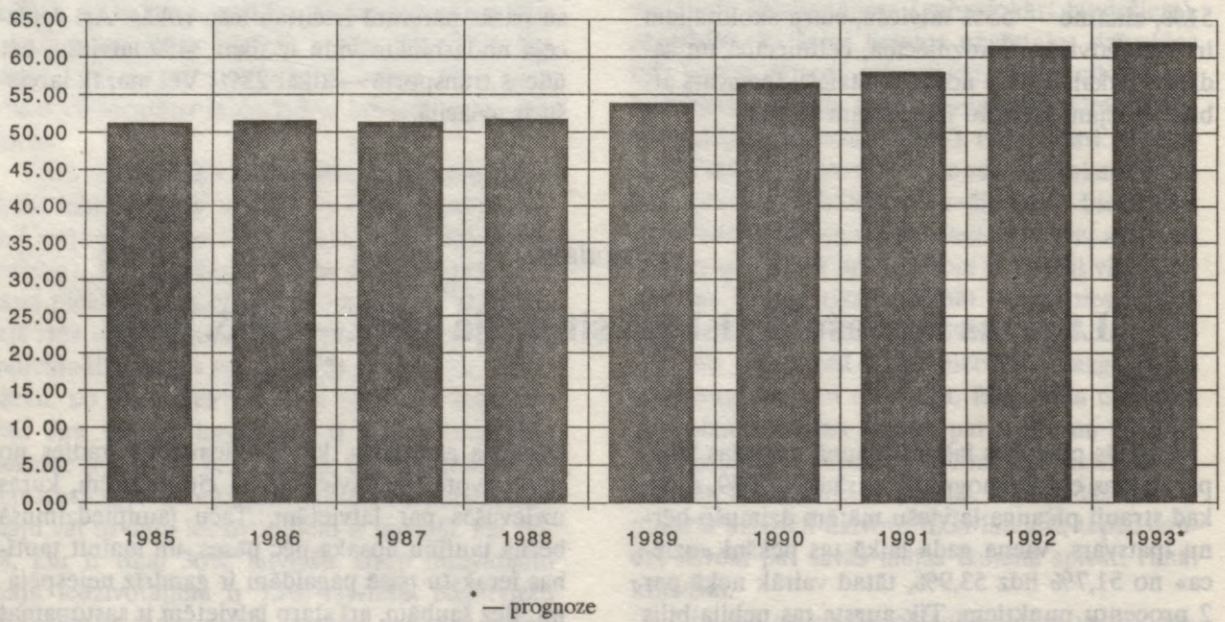
Lūzums latviešu etniskajā situācijā 1989.—1993. gadā

Pirmās pozitīvās latviešu jaunā atmodas laika pārmaiņas etnodemogrāfijā parādījās 1989. gadā, kad strauji pieauga latviešu mātēm dzimušo bērnu īpatsvars. Viena gada laikā tas pēkšņi «uzlēca» no 51,7% līdz 53,9%, tātad vairāk nekā par 2 procentu punktiem. Tik augsts tas nebija bijis vismaz 10 gadu. Arī turpmākajos gados latvietēm dzimušo bērnu īpatsvars turpināja nepieredzēti strauji augt, sasniedzot 61,8% 1992. gadā. Ir

izteiktas aizdomas, ka šis pieaugums radies no pārkrievotajām latvietēm vai cittautietēm, kuras uzdevušās par latvietēm. Taču jaunpiedzimušā bērna tautību nosaka pēc pases, un mainīt tautības ierakstu pasē pagaidām ir gandrīz neiespējami. Bez šaubām, arī starp latvietēm ir sastopamas tādas, kurām dzimtā valoda ir krievu valoda, tomēr tādu nav daudz. Auglīgā (fertilā) vecuma (no 15 līdz 49 gadiem) latviešu sieviešu vidū ir tikai

5. att. Latvijā dzimušo bērnu skaits 1985.—1993. gadā
(Pēc Latvijas Valsts statistikas komitejas materiāliem)

6. att. Latvietēm dzimušo bērnu īpatsvars Latvijā 1985.—1993. gadā
(Pēc Latvijas Valsts statistikas komitejas materiāliem)

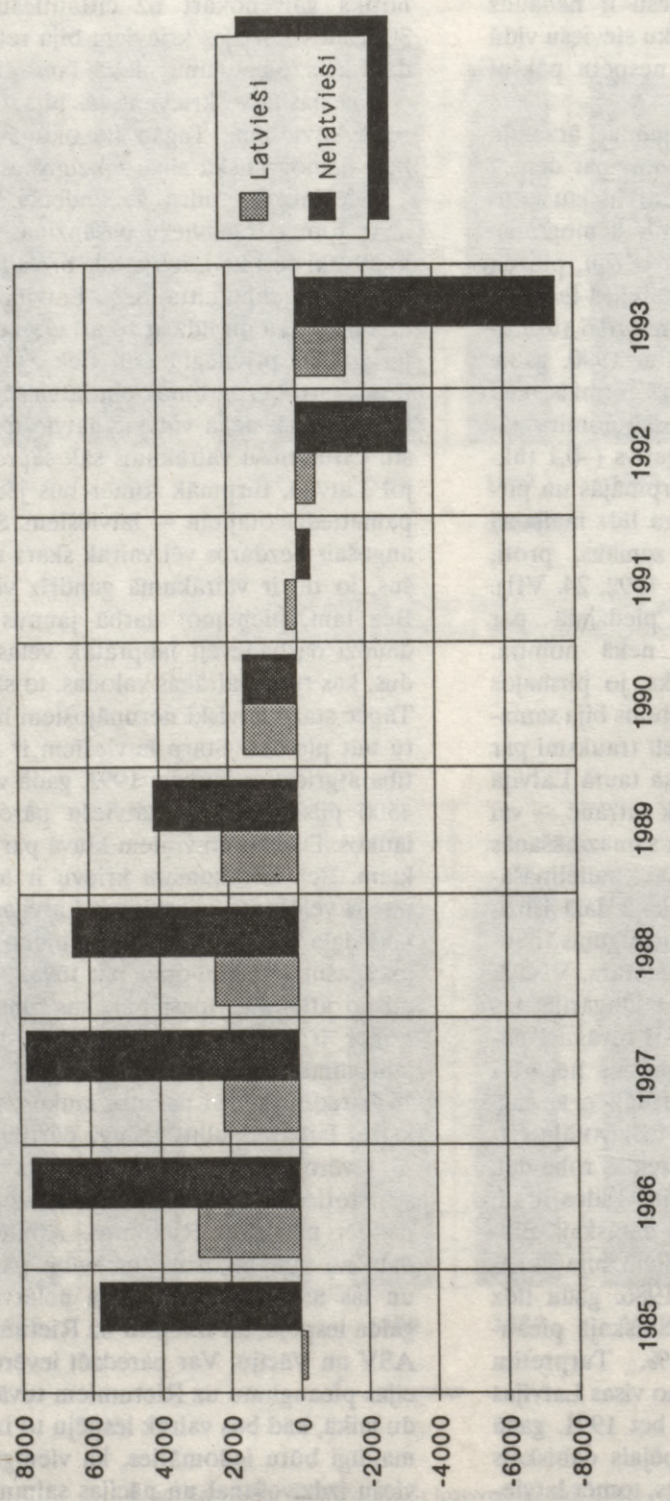
no 2% līdz 4% tādu sieviešu, kuras neatzīst latviešu valodu par savu dzimto valodu. Lai arī jaunākajos gadagājumos šādu sieviešu ir nedaudz vairāk nekā vidēji, bet gados vecāku sieviešu vidū mazāk, tomēr šie daži procenti nespētu pēkšņi radīt tik lielu pieaugumu.

Vairākos rakstos gan Latvijā, gan arī ārzemju latviešu presē ir manāms satraukums par demogrāfisko krīzi Latvijā. Un tiešām Latvijā jau sesto gadu pasliktinās iedzīvotāju galvenie demogrāfiskie rādītāji. Dzimst arvien mazāk bērnu, pieaug iedzīvotāju mirstība. Līdz ar to Latvijas iedzīvotāju dabiskais pieaugums krities no 10,6 tūkstošiem 1986. gadā līdz 3,1 tūkstotim 1990. gadā. Turklāt nākamais, 1991. gads bija pirmais, kad Latvijā piedzima mazāk cilvēku nekā nomira, tāpēc dabiskais pieaugums bija negatīvs (-0,1 tūkstotis). 1992. gadā šī tendence turpinājās un pirmajos piecos mēnešos (no janvāra līdz maijam) dabiskais pieaugums bija vēl zemāks, proti, 0,9 tūkstoši (Neatkarīgā Čīņa. — 1992. 24. VII). Kopumā 1992. gadā Latvijā piedzima par 3,8 tūkstošiem cilvēku mazāk nekā nomira. 1993. gads varētu būt vēl sliktāks, jo pirmajos septiņos mēnešos dabiskais pieaugums bija samazinājies līdz -5755. Taču, pirms celt trauksmi par šo demogrāfisko krīzi un saukt, ka tauta Latvijā izmirst, jāpadomā, kas mūs vairāk satrauc — vai Latvijas kopējā iedzīvotāju skaita samazināšanās vai latviešu īpatsvara saglabāšana un palielināšana? Vispirms jāatgādina, ka lielākajā daļā Eiropas valstu iedzīvotāju dabiskais pieaugums ir tuvu nullei, bet vairākās valstīs, piemēram, Vācijā, Austrijā, Dānijā, Zviedrijā un pat Ungārijā, tas ik pa laikam noslīd zem nulles. Arī tuvākajā nākotnē dabiskais pieaugums saglabāsies negatīvs gan ekonomiskās krīzes dēļ, gan arī tāpēc, ka šajā paaudzē ir mazāk auglīgā vecuma iedzīvotāju vispār jeb, kā mēdz teikt, vecumpiramīdas roba dēļ. Svarīgākā pārmaiņa Latvijā pēdējos gados ir tā, ka strauji pieaugusi latviešu daļa dabiskajā pieaugumā. 80. gadu sākumā latviešiem bija negatīvs dabiskais pieaugums. No 1986. gada līdz 1989. gadam latviešu īpatsvars dabiskajā pieaugumā svārstījās no 22% līdz 34%. Turpretim 1990. gadā latvieši deva jau pusi no visas Latvijas iedzīvotāju dabiskā pieauguma, bet 1991. gadā notika negaidītais — lai arī kopējais dabiskais pieaugums bija nedaudz zem nulles, tomēr latvie-

šiem atšķirībā no krieviem tas bija pozitīvs. Tāpat arī 1992. gada iedzīvotāju dabiskā samazināšanās notika galvenokārt uz cittautiešu rēķina. Pat 30. gados Latvijas krieviem bija relatīvi augstāks dabiskais pieaugums nekā latviešiem, bet visu okupācijas laiku krieviem tas bija daudz augstāks nekā latviešiem. Tagad šie okupācijas laiki vismaz demogrāfiskā ziņā ir beigušies.

Mēģinot izskaidrot šo tendenci, šķiet, sava nozīme tomēr ir latviešu pašapziņas pieaugumam, jo cilvēki cer, ka Latvija būs brīva latviešu valsts. Turpretim daļai cittautiešu Latvijā ir mazāk stabila politiskā un līdz ar to arī ekonomiskā sajūta, jo agrākās privilēģijas nu tiek zaudētas. Piemēram, starp bezdarbniekiem latviešu ir tikai 44%, tāpat mazāk nekā vidējais latviešu īpatsvars valstī. Cittautiešu vairākums sāk saprast, ka dzīvojot Latvijā, turpmāk tomēr būs jārēķinās ar tās pamatiedzīvotājiem — latviešiem. Saprotais, ka augošais bezdarbs vēl vairāk skars tieši cittautiešus, jo tie ir vairākumā gandrīz visās rūpnīcās. Bez tam, pieņemot darbā jaunus darbiniekus, daudzi darbadevēji labprātāk vēlas pieņemt tāds, kas runā vairākas valodas, to skaitā latviešu. Tāpēc starp latviski nerunājošiem bezdarbs varētu būt plašāks. Starp latviešiem ir manāma kustība atgriezties laukos: 1992. gadā vien apmēram 4500 pilsētnieku — latviešu pārcēlās uz dzīvi laukos. Daudzi no viņiem kļuva par jaunsaimniekiem. Bet vairākumam krievu ir mazāk iespēju un arī vēlēšanās saimniekot Latvijas laukos. Lielākā daļa jaunsaimnieku saimnieko savos atgūtajos īpašumos. Šauboties par tuvāko gadu ekonomisko attīstību, īpaši pārtikas ziņā, latviešiem tomēr ir lielāka drošības izjūta tieši uzsāktās jaunsaimnieku kustības dēļ. Vairākumam latviešu ir radinieki vai paziņas laukos, kur ir iespēja krīzes laikā nopelnīt vismaz pārtiku.

Ievērojama daļa cittautiešu tagad ir neziņā, svārstoties, vai palikt Latvijā vai repatriēties, vai meklēt pārticību Rietumos. Apmēram desmitā daļa no viņiem izsaka gatavību pamest Latviju, un tas nav maz. Liela daļa nelatviešu jauniešu gaida iespēju, lai izceļotu uz Rietumiem, īpaši uz ASV un Vāciju. Var paredzēt ievērojamu migrācijas pieaugumu uz Rietumiem tuvāko 5—10 gadu laikā, kad būs vairāk iespēju to izdarīt. Tomēr maldīgi būtu iedomāties, ka vienīgā iespēja latviešu izdzīvošanai un nācīgas saimnieciskajai uz-

7. att. Iedzīvotāju dabiskais pieaugums Latvijā 1985.—1993. gadā
(Pēc Latvijas Valsts statistikas komitejas materiāliem)

(Pēc Latvijas Valsts statistikas komitejas materiāliem)

plauksmei būtu visu nelatviešu emigrācija. Ja mēs nespēsim pārvaldīt savu valsti, esot kaut nelielā pārsvarā, teiksim, 60%, tad jāsāk šaubīties, vai mēs to spēsim jebkad. Vissvarīgākais pienākums valstij šajā jomā būtu nodrošināt pastāvīgu latviešu īpatsvara pieaugumu.

1989. gads bija pēdējais gads ar pozitīvu migrācijas pieaugumu — tikai 1,4 tūkstoši, tātad apmēram vairs tikai desmitā daļa no iepriekšējo gadu desmitu vidējā migrācijas pieauguma. Nākamajos divos gados Latvijas iedzīvotāju skaits migrācijas ceļā vairs nepieauga, bet samazinājās attiecīgi par 9 un 11 tūkstošiem. Tieši 1991. gada beigās bija vērojama cittautiešu izceļošanas aktivizēšanās, kas pastiprinājās arī 1992. gadā. 1992. gada pirmajos četros mēnešos iedzīvotāju migrācijas negatīvā bilance sasniedza 9 tūkstošus (Lauku Avīze. — 1992. 12. VI), bet pirmajā pusgadā iedzīvotāju skaits migrācijas ceļā samazinājās jau par 17,3 tūkstošiem cilvēku (Neatkarīgā Čīņa. — 1992. 2. IX). Pirmajos deviņos mēnešos Latviju atstāja jau ap 30 tūkstošiem cilvēku, bet 1992. gadā kopējais migrācijas bilances rādītājs bija -47 tūkstoši. Tātad izbraukšana bija pieaugusi ar katru mēnesi. 1993. gadā izbraukšanas intensitāte nedaudz samazinājās, taču palika augstā līmenī. Vidēji mēnesī no Latvijas izbrauca gandrīz par 3000 cilvēku vairāk nekā iebrauca. Izbraucēji devās galvenokārt uz Austrumiem. 1993. gada pirmajos septiņos mēnešos migrācijas negatīvā bilance Latvijā bija jau -19 000.

Pēdējos četros gados lielākajā daļā Latvijas pilsētu iedzīvotāju skaits ir samazinājies, visstraujāk Dobelē, kur ir palikuši 93,5% no tā iedzīvotāju skaita, kas te bija 1989. gadā. Toreiz Dobelē bija tikai 55% latviešu, bet tagad ir jau 64% latviešu (Laiks. — 1993. 27. III). Izbraukšana straujāk notiek tieši no pilsētām. 1992. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, migrācijas straujums no 7 lielākajām pilsētām bija palielinājies 2,5 reizes. Starp tām izceļas Liepāja ar visstraujāko cittautiešu izceļošanu. Līdz šim no Liepājas uz ārzemēm ir aizbraucis katrs desmitais pilsētas cittautietis. Tikai nedaudz atpaliek otra ostas pil-

sēta Ventspils; no tās pēdējā gadā aizbraukušo skaits ir palielinājies visstraujāk. Pat no Daugavpils uz ārzemēm ir emigrējuši 2% pilsētas nelatviešu. Vismazākā migrācijas intensitāte pagaidām vērojama Rēzeknē, taču arī no turienes pēdējos divos gados ir aizbraucis vairāk nekā 200 cittautiešu. Pēdējos divos gados nevienā no Latvijas pilsētām vai rajoniem nav uzrādīts migrācijas pieaugums no ārzemēm. Jelgava ir pirmā no Latvijas lielajām pilsētām, kurā latvieši ir jau atguvuši kādreizējo vairākumu: 1993. gada sākumā latviešu īpatsvars tur pārsniedza 50% no iedzīvotāju kopskaita un turpina augt.

Interesanti, ka latvieši 1991. un 1992. gadā bija vienīgā tautība Latvijā ar pozitīvu migrācijas bilanci. 1991. gadā apmēram par 400 vairāk latviešu ieradās Latvijā nekā aizbrauca no tās, un vēl 43 — 1992. gadā. Lielākoties tie ir Krievijas latvieši. Patīkami, ka starp aizbraucējiem joprojām ir pavisam nieciņš latviešu īpatsvars. Arī starp tiem, kas emigrējuši uz Rietumiem, ir tikai 2—3% latviešu. Relatīvi visstraujāk emigrē ebreji un vācieši. Arī ukraiņiem un baltkrieviem ir augsta migrācijas intensitāte. Krievu skaits 1991. gadā samazinājās par 5,4 tūkstošiem (Lauku Avīze. — 1992. 16. IV), bet 1992. gadā jau par 27 tūkstošiem.

Viens no pirmajiem Latvijas neatkarības saņieguniem ir iebraucēju straumes apturēšana. Ja iepriekšējos gados Latvijā ieceļoja vidēji vairāki desmiti tūkstoši cilvēku gadā, tad 1992. gadā vairs tikai 4 tūkstoši. Jaunais vīzu režīms ir būtisks šķērslis arī nelegāliem iebraucējiem. Tas nebūtu bijis iespējams bez Imigrācijas departamenta darbības.

Sakopojot pieejamo informāciju par pēdējo gadu demogrāfisko situāciju Latvijā, ir izveidota 3. tabula. 1993. gadā iedzīvotāju dabiskā kustība un migrācija ir aplēsta aptuveni, balstoties uz iepriekšējo gadu rādītājiem. Pēdējos piecos gados latviešu īpatsvars sāk pieaugt aizvien straujāk. Visu pārējo lielāko mazākumtautību, ieskaitot krievu, īpatsvars samazinās.

Latvijas etnosu skaitliskās pārmaiņas 1989.—1994. gadā

Gads	Pavisam	Latvieši	Krievi	Baltkr.	Ukraiņi	Poļi	Lietuv.	Ebreji	Pārējie
1989. gada sākumā	2666567	1387757	905515	119702	92101	60416	34630	22897	43549
%	100,00	52,04	33,96	4,49	3,45	2,27	1,30	0,86	1,63
Dzimuši	38922	20964	11698	2037	1679	907	635	132	870
Miruši	32584	18784	9239	1425	760	1008	554	454	360
Dabiskais pieaugums	6338	2180	2459	612	919	-101	81	-322	510
Migrācija	1362	3686	2230	-757	-1686	62	-130	-1243	-800
1990. gada sākumā	2674267	1393623	910204	119557	91334	60377	34581	21332	43259
%	100,00	51,11	34,04	4,47	3,42	2,26	1,29	0,80	1,62
Dzimuši	37918	21438	10910	1840	1443	827	601	108	751
Miruši	34812	19892	10033	1564	756	1111	587	440	429
Dabiskais pieaugums	3106	1546	877	276	687	-284	14	-332	322
Migrācija	-8706	574	-2606	-965	-1285	-57	-226	-2820	-1321
1991. gada sākumā	2668667	1395743	908475	118868	90736	60036	34369	18180	42260
%	100,00	52,30	34,04	4,45	3,40	2,25	1,29	0,68	1,58
Dzimuši	34633	20107	9716	1537	1254	736	583	73	627
Miruši	34749	19797	10261	1583	762	971	567	404	404
Dabiskais pieaugums	-116	310	-545	-46	492	-235	16	-331	223
Migrācija	-10796	419	-5394	-1603	-1886	-95	-234	-1528	-475
1992. gada sākumā	2657755	1396472	902536	117219	89342	59706	34151	16321	42008
%	100,00	52,54	33,96	4,41	3,36	2,25	1,28	0,61	1,58
Dzimuši	31569	19418	8292	1180	968	612	512	60	527
Miruši	35420	20002	10825	1503	694	1069	560	367	400
Dabiskais pieaugums	-3851	-584	-2533	-323	274	-457	-48	-307	127
Migrācija	-46931	43	-27332	-7070	-7531	-848	-495	-1221	-2477
1993. gada sākumā	2606176	1395516	872406	109787	82065	58373	33601	14791	39637
%	100,00	53,55	33,47	4,21	3,15	2,24	1,29	0,57	1,52
Dabiskais pieaugums*	-9000	-1500	-5900	-500	0	-600	-100	-400	0
Migrācija*	-32600	300	-20000	-5000	-4200	-600	-300	-1300	-1500
1994. gada sākumā*	2564576	1394316	846506	104287	77865	57173	33201	13091	38137
%*	100,00	54,37	33,01	4,07	3,04	2,23	1,29	0,51	1,49

* — prognoze

Pēc Latvijas Valsts statistikas komitejas materiāliem

3. nodaļa

Valodas prasme

Pārkrievošanas politikai Latvijā ir sekas — krievu valoda Latvijā joprojām dominē pār latviešu valodu. Apstrādājot pēdējās — 1989. gada — tautas skaitīšanas materiālus, var secināt, ka tikai 62,4% no visiem Latvijas iedzīvotājiem pārvalda latviešu valodu. Caurmērā tikai katrs ceturtais vai piektais Latvijas cittautietis prot latviešu valodu. Kā pozitīvus izņēmumus var minēt lietuviešus, čigānus un igauņus, daļēji poļus, tāpat senākās un tradicionālās minoritātes. Savukārt krievu valodu pārvalda vismaz 81,6% visu Latvijas iedzīvotāju. 68,3% latviešu apgalvo, ka pārvalda krievu valodu. Jāpiebilst, ka arī starp tiem latviešiem, kas skaitīšanā norādījuši pretējo, maz būs tādu, kas krievu valodu nesaprot. Tie galvenokārt ir veci cilvēki, kas izglītību ieguvuši pirmās Latvijas brīvvalsts laikā. Dzīvodami visbiežāk laukos vai mazpilsētās, viņi brīnumainā kārtā ir palikuši krievu valodas spiedienam neskartī. Gados jaunu cilvēku vidū krievu valodas nepratēji ir ļoti rets izņēmums.

Analizējot Latvijas etnosu valodu situāciju, tiek saskaitīti kopā tie, kam attiecīgā valoda ir dzimtā valoda, ar tiem, kam šī valoda ir otrā pārvaldāmā valoda. No Latvijas mazākumtautībām latviešu valodu labi pārvalda (prot vairāk par 50% no šīs tautas pārstāvjiem) bez latviešiem vēl arī lietuvieši, igauņi un čigāni. Pārējām tautām tas lielākoties ir zems rādītājs un pieaug minimāli. Turpretim krievu valodu labi pārvalda arī latvieši, baltkrievi, ukraiņi, poļi, ebreji, tatāri, igauņi, vācieši, armēņi un moldāvi, izņemot vienīgi čigānus. Krievu valodas pārvaldīšanas īpatsvars pieaug visiem etnosiem un visbiežāk strauji. Savu dzimto valodu labi pārvalda latvieši, krievi, čigāni un lietuvieši, sliktāk — ukraiņi, tatāri, igauņi, armēņi un moldāvi. Taču, izņemot krievus un čigānus, visi pārējie etnosi laikā starp pēdējām tautas skaitīšanām ir zaudējuši savas dzimtās valodas prasmi, to starpā arī latvieši. Pēdējā tautas skaitīšana uzrādīja apmēram 18 tūkstošus latviešu,

kas latviešu valodu nepārvalda. Lielākā daļa no tiem ir no jauktajām ģimenēm, kā arī no dienvidaustrumu Latgales. Savu dzimto valodu vistraujāk zaudē vācieši, ebreji, poļi un moldāvi. Vissliktāk savas valodas prasmi ir saglabājuši vācieši, ebreji un poļi: apmēram tikai viena trešdaļa no šo tautību pārstāvjiem vēl pārvalda savu dzimto valodu.

4. tabula

Valodu pārvaldīšanas īpatsvars Latvijas etnosu vidū 1989. gadā (%)

Etnoss	Pārvalda latviešu valodu	Pārvalda krievu valodu	Pārvalda savu valodu
Latvieši	98,7	68,3	98,7
Krievi	22,3	99,8	99,8
Baltkrievi	18,0	94,5	43,8
Ukraiņi	9,8	93,2	64,2
Poļi	37,6	87,9	27,1*
Lietuvieši	64,0	47,9	73,5
Ebreji	29,0	92,4	27,0
Čigāni	62,5	33,4	88,1
Tatāri	7,2	96,5	58,1
Igauņi	53,9	64,3	62,5
Vācieši	28,8	89,1	34,0*
Armēņi	8,8	91,8	61,6
Moldāvi	9,6	89,5	76,0
Lībieši	89,6**	31,1	54,1

* — tikai kā dzimto valodu;

** — gadījumā, ja lībietis par dzimto valodu uzrāda lībiešu valodu, bet par otro valodu atzīst krievu vai igauņu valodu, tad iznāk, ka viņš nepārvalda latviešu valodu, kā tas patiesībā nav.

Visvairāk iedzīvotāju, kas pārvalda latviešu valodu, ir Talsu (96,5%), Ventspils (90,6%) un Kuldīgas rajonā (91,0%), turpretim vismazāk to

Valodu situācija Latvijas pilsētās un rajonos 1989. gadā (%)

Rajons, pilsēta	Prot latviski	Prot krieviski	Starpība	Asimilētie krievi	Krievi runā latv.	Asimilētie latvieši
Aizkraukles rajons	86,4	70,3	16,1	5,3	46,8	0,9
Alūksnes rajons	85,4	67,1	18,3	5,2	43,9	0,7
Balvu rajons	84,4	73,0	11,4	1,4	48,1	1,1
Bauskas rajons	83,9	67,2	16,7	5,1	44,4	0,8
Cēsu rajons	90,0	66,2	23,8	5,5	48,9	0,6
Daugavpils	17,6	97,9	-80,3	0,0	7,5	25,4
Daugavpils rajons	42,4	91,5	-49,1	0,5	12,3	9,5
Dobeles rajons	76,5	69,9	6,6	3,0	29,9	1,2
Gulbenes rajons	90,0	65,0	25,0	5,8	52,6	0,5
Jēkabpils rajons	75,4	78,8	-3,4	2,2	38,3	1,4
Jelgava	62,0	84,0	-22,0	1,1	25,0	2,1
Jelgavas rajons	74,6	76,5	-1,9	2,9	33,7	2,1
Jūrmala	52,0	88,0	-36,0	0,6	16,0	3,4
Krāslavas rajons	44,2	94,4	-50,2	0,3	11,4	20,1
Kuldīgas rajons	91,0	55,0	36,0	5,7	35,5	0,1
Liepāja	48,5	86,8	-38,3	0,6	15,7	1,9
Liepājas rajons	87,7	51,1	36,6	4,0	24,7	0,2
Limbažu rajons	93,2	55,2	38,0	6,8	59,5	0,3
Ludzas rajons	61,3	88,1	-26,8	1,0	22,4	6,7
Madonas rajons	90,5	65,8	24,7	7,2	50,0	0,5
Ogres rajons	80,2	75,4	4,8	3,1	34,3	1,1
Preiļu rajons	74,5	82,6	-8,1	0,8	32,3	1,5
Rēzekne	45,0	95,0	-50,0	0,5	15,0	6,9
Rēzeknes rajons	61,3	87,0	-25,7	0,6	18,1	2,4
Rīga	48,5	91,7	-43,2	0,6	20,2	4,1
Rīgas rajons	68,2	82,4	-14,2	1,4	25,6	2,0
Saldus rajons	92,9	52,9	40,0	8,0	59,2	0,4
Talsu rajons	96,5	51,8	44,7	17,8	65,0	0,2
Tukuma rajons	87,5	65,7	21,8	4,7	37,5	0,4
Valkas rajons	81,4	66,3	15,1	3,5	28,3	0,7
Valmieras rajons	88,0	65,4	22,6	3,8	46,4	0,5
Ventspils	58,0	85,0	-27,0	0,6	17,0	2,2
Ventspils rajons	90,6	55,1	35,5	4,7	31,6	0,4

Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem

ir republikas pakļautības pilsētās (septiņām lielākajām Latvijas pilsētām ir nevis rajonu pakļautības statuss, bet republikas pakļautības statuss), īpaši Daugavpili (17,6%), bet no rajoniem — Daugavpils (42,4%) un Krāslavas (44,2%) rajonā, arī Ludzas un Rēzeknes rajonā. Tātad pastāv divi pretpoli — Kurzeme un Latgale. Jāpiezīmē, ka uz Kurzemes «polu» vairāk sliecas Vidzeme, mazāk Zemgale. Gandrīz apgriezti proporcionāls ir krievu valodu pārvaldošo iedzīvotāju īpatsvars. Visvairāk krievu valodu pārvalda republikas pakļautības pilsētās, īpaši Daugavpili (97,9%), kā arī Latgalē un Rīgas apkārtnē, bet vismazāk Kurzemē, īpaši Liepājas rajonā (51,1%) un Talsu rajonā (51,8%). Tātad, ja salīdzināsim latviešu un krievu valodas pārvaldīšanas īpatsvaru, varēsim pateikt, kura valoda dominē attiecīgajā teritorijā. Vairākos rajonos (Rīgas, Jelgavas, Jēkabpils un Preiļu rajons) krievu valodas pārvaldīšanas līmenis ir aptuveni vienāds ar latviešu valodas pārvaldīšanas līmeni. Latviešu valoda joprojām savu pārsvaru saglabā Kurzemes un Vidzemes rajonos, jo īpaši Talsu, Ventspils, Limbažu, Kuldīgas, Liepājas un Saldus rajonā.

Analizējot valodu asimilāciju jeb dzimtas valodas maiņu, noder īpašs asimilācijas koeficients, ko iegūst no divu īpatsvaru starpības. Pirmais īpatsvars norāda, cik daudz ir latviešu, kuriem dzimtā valoda ir krievu valoda, otrs — cik ir krievu, kuriem dzimtā valoda ir latviešu valoda. Protams, bez latviešiem un krieviem Latvijā ir arī vēl citas mazākumtautības, kurām tāpat ir sava loma Latvijas etniskajos procesos. Tomēr to ietekme uz latviešiem un krieviem ir minimāla. Galvenie procesi noris tieši starp krieviem un latviešiem; šīs tautības sastāda 86,5% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Baltijas republikās asimilācijas koeficients 1979. gadā bija šāds: Lietuvā +0,2, Igaunijā +0,6 un Latvijā -1,2, bet 1989. gadā attiecīgi +4,0; +0,3 un -1,4. Minētais asimilācijas koeficients 1959. gadā Latvijas lielākajā daļā bija pozitīvs (par labu latviešiem). Negatīvs tas bija Latgalē, republikas pakļautības pilsētās, kā arī Rīgas un Valkas rajonā. Salīdzinot ar 1979. gadu, asimilācijas koeficients ir kļuvis negatīvs arī Dobeles, Jelgavas un Jēkabpils rajonā. Pagājušajā desmitgadē asimilācijas koeficientam bija negatīva attīstības tendence Latvijas lielākajā daļā. Niecīgs pozitīvs pieaugums tam bija vienīgi Ventspils, Talsu, Kuldīgas, Saldus, Bauskas, Valmieras un

Madonas rajonā, bet strauji tas samazinājās Latgalē un Rīgas apkārtnē.

Veicot pētījumus vairākās namu pārvaldēs Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētā (I un III Juglā), tika dokumentāli apsekotas jauktās ģimenes. No vairāk nekā pusotra tūkstoša ģimenēm 403 bija latviešu ģimenes, 140 ģimenes bija jauktas, ar vismaz vienu latvieti. Jauktās 140 ģimenes pēc orientācijas uz latvisko vai krievisko attīstību bija aptuveni attiecībā 1:3 (40 latviskas orientācijas ģimenes, 95 krieviski orientētas ģimenes, 5 ģimenēm šī orientācija bija neskaidra). Minētajās 95 krieviski orientētajās ģimenēs bija 99 latvieši, no tiem 42 bija dzimuši Latgalē, 25 — ārpus Latvijas, 23 bija dzimuši Rīgā (lielākajai daļai no Rīgā dzimušajiem viens no vecākiem bija dzimis ārpus Latvijas vai Latgalē) un tikai 9 bija dzimuši kaut kur citur Latvijā. Tātad visātrāk asimilējas Latgales latvieši vai ārpus Latvijas dzimušie latvieši.

Savukārt 40 latviski orientētajās jauktajās ģimenēs bija vairāku etnosu pārstāvji: 20 krievi, 6 poļi, 2 igauņi, kā arī pa vienam lietuvietim un ukrainim. No 20 krieviem 8 bija dzimuši Latgalē, 8 — citur Latvijā. No 10 baltkrieviem 4 bija dzimuši Latgalē. Līdzīga tendence bija vērojama arī poļiem. Tātad, tāpat kā latvieši, arī citu etnosu pārstāvji asimilējas galvenokārt ārpus savas etnis-

6. tabula

Asimilēto latviešu īpatsvars etniskās vides viendabības iedaļās

Latvieši, %	1959. g.	1970. g.	1979. g.
virs 90	0,12	0,16	0,09
80 — 90	0,32	0,25	0,29
70 — 80	0,82	0,53	0,48
60 — 70	2,23	1,31	1,35
50 — 60	1,98	3,08	2,03
40 — 50	3,09	3,01	3,35
30 — 40	3,85	3,94	4,84
20 — 30	24,34	7,67	16,10
10 — 20	18,16	18,33	24,04

Tabulas skaitļi aprēķināti, izmantojot attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiālus.

kās teritorijas, vai arī dzīvojot etniski jauktā teritorijā. Latgalē šāds jaukts etniskais sastāvs sāka veidoties jau 17. gs., kad tur uz dzīvi apmetās daudzi tūkstoši Krievijā vajāto vecticībnieku, kuriem vēlāk piebiedrojās arī pareizticīgie. Ilgstoši dzīvojot etniski jauktā vidē, gan latviešiem, gan citiem etnosiem tika nonivelēta etniskā pašapziņa, tie tika atbrūņoti asimilācijas priekšā.

No 6. tabulas redzams, cik minimālas asimilācijas iezīmes latviešiem ir tīrā etniskā vidē (ja latviešu īpatsvars ir virs 70%), turklāt tām ir tendence samazināties. Taču asimilācijas iezīmes strauji pieaug, ja latvieši dzīvo vietās, kur viņu īpatsvars ir zemāks par 30%. Negatīva attīstības tendence ir vērojama, latviešu īpatsvaram samazinoties jau zem 60%.

Valodu zināšana pati par sevi ir ikviena cilvēka bagātība. Taču apstākļos, kad cieš dzimtā valoda, kad savā dzimtenē ar savu dzimto valodu vien vairs nevar iztikt pat ikdienas situācijās, tad to vairs nevar uzskatīt par pozitīvu faktoru. Dīvaini, ka arī Latvijas Republikas radio un prese joprojām turpina saglabāt pārkrievošanas politikas elementus. Par normu tiek uzskatīts tas, ka krievu tekstam neseko latviešu tulkojums, jo — ikviens latvietis taču sapratīs! Protams, tulkošana sagādā «liekas neērtības». Televīzijā saskaņā ar Valodu likumu gan tiek prasīts, lai jebkuram svešam tekstam būtu tulkojums latviešu valodā, taču dažkārt vēl tas netiek ievērots. Latviešu valoda ir saglabājusies teātros, bet kinoteātros tā tikpat kā nav dzirdama. Noskatīties filmu latviešu valodā — tas ir notikums, ko reti nākas baudīt televīzijā, bet tikpat kā nekad kinoteātros. Nereti gadās, ka, savā starpā pārrunājot kādu filmu, latviešu bērni sāk runāt krieviski, jo gandrīz vai visas filmas ir ieskaņotas tikai krievu valodā. Pat videofilmu nomātavās ir gandrīz vienīgi krievu

valodā dublētās filmas. Bieži vien tulkojums ir ļoti neskaidri ieskaņots virsū oriģinālajam tekstam, tāpēc zūd iespēja neievērot uzspiesto krievu tulkojumu no angļu vai vācu valodas. Joprojām nav realizējusies ideja par to, ka vismaz vienā no Rīgas daudzajiem kinoteātriem varētu rādīt filmas tikai latviešu valodā. Par to, ka normāli būtu, ja vismaz pusē no kinoteātriem valdītu latviešu valoda, atbildīgās amatpersonas laikam nemaz neaizdomājas. Darbojas «brīvā tirgus likums», jo latviešu valodā ieskaņotu filmu taču skatīsies tikai katrs otrais Rīgas iedzīvotājs, kāpēc tad lieki sarežģīt dzīvi un atbaidīt iespējamus skatītājus? Bet rezultātā zaudē latviešu valoda. Diemžēl ļoti daudz ir tādu latviešu, kuri ir tik ļoti pieraduši pie krievu valodas, ka nespēj iedomāties, ka varētu būt savādāk. Pēc Valodas inspekcijas vērojumiem, bieži pašiem latviešiem ir lielākas pretenzijas pret Valodu likuma darbību nekā cittautiešiem.

Tikai konsekventa Valodu likuma izpilde varētu sākt nopietni uzlabot situāciju. Daudzās Latvijas iestādēs ir notikusi darbinieku atestācija valsts valodā. Jācer, ka atbildīgās amatpersonas spēs būt pietiekami principiālas, lai tiešām, cik vien iespējams, nomainītu valsts valodu nepārvaldošos, tāpat nepietiekami kvalificētos darbiniekus. Šķiet, ka tieši trimdnieki ar savām vājajām krievu valodas zināšanām daudz varētu palīdzēt latviešu valodai Latvijā, piespiežot nelatviešus sākt lietot latviešu valodu. Iespēja zaudēt darbu liks apgūt latviešu valodu.

Aktivizēsim latviešos uzņēmējdarbību, atbalstīsim latvisku izglītību Latvijā un būsim pretimnākoši tiem cittautiešiem, kuri cenšas lietot latviešu valodu. Vienīgi šādā ceļā Latvijai ir iespējams attīstīties latviskai.

4. nodaļa

Skolas

Kopš Latvijas neatkarības atgūšanas jau neliels laika sprādis ir pagājis, tāpēc gribas pārlicināties vai vismaz sajust, kādu iespaidu šis notikums ir atstājis uz latviešu un cittautiešu

skaitliskajām attiecībām. Ilgi mums būs jāgaida līdz nākošajai tautas skaitīšanai, kura varbūt vairs netiks rīkota, jo tās lomu varētu pārņemt Iedzīvotāju reģistrs. Tāpēc Latvijas skolu statistika, iz-

rādās, ir viena no labākajiem avotiem iedzīvotāju etniskā sastāva apzināšanā. Dati par 1.—9. klašu skolēnu skaitu pēc to mācību valodas tiek apkopoti par katru Latvijas skolu ik gadus. Mācības vidusskolā nav obligātas, un daļa no skolēniem turpina izglītību arodskolā vai kur citur. Vidusskolas klasēs ar latviešu mācību valodu skolēnu (turpmāk «latviešu skolēnu») īpatsvars ir augstāks (61%) nekā citās klašu grupās, jo latviešu skolās līdz šim bija par vienu klasi vairāk nekā krievu skolās. Tagad šī starpība tiek labota, arī krievu skolās izveidojot 12. klasi. Šķiet, ka latviešu bērni biežāk turpina mācības vidusskolā, bet krievi biežāk dodas uz arodskolām.

Latviešu skolās 1992./93. mācību gadā mācījās 55,3% no visiem skolēniem. Jau ceturto gadu skolās ar latviešu mācību valodu skolēnu īpatsvars pieaug. Ja viszemākais tas bija 1988. gadā — 51,4%, tad 1990. gadā — 52,4%. Pēdējos pāris gados pieaugums ir vēl lielāks — apmēram par 1 procenta punktu ik gadus. Ja tik straujš pieaugums saglabātos kaut vai 5 gadus, tad latviešu skolēnu īpatsvars Latvijā pārsniegtu 60%. Un šis pieaugums ir paredzams, jo jaunākajās klasēs, īpaši pirmajās klasītēs, latviešu īpatsvars ir krietni augstāks, piemēram, sākumskolas klasēs (1.—4. klasē) jau tagad mācās gandrīz 58% latviešu skolēnu. Astoņdesmito gadu sākumā un vidū, kad pasaulē nāca šodienas pirmklasnieki, latviešu mātēm dzima tikai 50—52% no visiem Latvijā dzimušajiem bērniem, turpretim pēdējos trijos gados tādu bija 56—62%. Tāpēc pēc kādiem 6 gadiem, kad šie bērni sāks mācīties, latviešu skolēnu īpatsvaram vajadzētu pieaugt vismaz līdz 62—65%.

Ja Latvijas valdība spēs nodrošināt tiesības iegūt izglītību visiem mazākumtautību bērniem gan dzimtajā, gan arī valsts valodā, iespējams, ka latviešu skolās mācīsies vēl vairāk skolēnu. Pēdējos gados cittautiešiem, arī krieviem, ir tendence sūtit savus bērnus latviešu bērnudārzos un skolās. Spilgts piemērs ir Indras vidusskola Krāslavas rajonā: tagad šīs skolas pirmajās četrās klasītēs katrs trešais skolēns mācās latviski, turklāt te ir izveidojusies lielākā no jaunajām latviešu valodas plūsmām — 37 skolēni 1992. gadā, kaut gan tikai dažiem skolēniem viens no vecākiem ir latvietis. Jāatceras, ka Indras pagasts ir viens no nelatviskākiem Latvijā (latviešu īpatsvars 1989. gadā

bija tikai 9%) un iedzīvotāju lielākā daļa ir pārkrieviski baltkrievi. Indras piemērs apstiprina, ka latviešu plūsmas var pastāvēt visur, arī pašu nelatviskāko pagastu skolās.

Skolu ziņā latviskāmais rajons ir Talsu rajons, kurš krietni apsteidzis pārējos, sasniedzot 97%. Vairāk nekā 9/10 skolēnu mācās latviešu skolās arī trijos citos Kurzemes rajonos — Saldus, Liepājas un Kuldīgas rajonā un tikai vienā rajonā Vidzemes novadā — Limbažu rajonā. Ventspils lauku rajonā latviešu skolēnu īpatsvars tagad ir 89%. Tas bija krietni augstāks pirms 10 gadiem, kad vēl nebija sabraukuši krievu strādnieki jaunuzceltajā Ugāles drenu cauruļu rūpnīcā. Tieši Kurzemē ir visaugstākais Krievijas armijnieku īpatsvars. Te ir vairākas skolas, kurās mācās gandrīz vienīgi Krievijas armijas virsnieku bērni. Ventspils rajona maz apdzīvotajā ziemeļdaļā — Ances pagastā — ir Krievijas armijas garnizona krievu valodas skola (Irbes pamatskola), arī Liepājas rajonā abās krievu skolās mācās galvenokārt militārpersonu bērni. Pazīstama ir Skrunda Kuldīgas rajonā ar savu lielo Krievijas armijas garnizonu, kurš apkalpo milzīgo radiolokācijas sistēmu. 1992. gadā ir vērojama strauja krievu skolēnu samazināšanās Liepājas rajonā, jo ir slēgta Paplakas krievu skola, vietējai Krievijas armijas daļai atstājot Latviju. Pēc visu Krievijas armijas daļu izvākšanās latviešu skolēnu īpatsvars Kurzemes piecos rajonos kopā būs ap 96% (bez Liepājas un Ventspils).

Vidzemes rajonos latviešu skolēnu īpatsvars ir nedaudz zemāks. Limbažu rajonam seko Cēsu, Madonas un Gulbenes rajons (88%). Latvijas centrālās daļas rajonos, īpaši Rīgas tuvumā, ir daudz vairāk krievu un jaukto skolu. Te latviešu skolēnu ir ap 60—70%, bet vairākās vietās — Vangažos, Olainē un Salaspilī — latviešu skolēni ir mazākumā — tikai 26—36%.

Par Latgali valda maldīgs priekšstats, ka tur visos rajonos ir krievu skolēnu pārsvars, tomēr Preiļu rajonā latviešu klasēs mācās 61%, bet Balvu rajonā pat 76% skolēnu. Ludzas un Rēzeknes rajonā latviešu skolēnu ir tikai nedaudz mazāk par pusi — ap 45%. Sliktāks stāvoklis ir Rēzeknes pilsētā, Krāslavas un Daugavpils lauku rajonā, jo tur latviešu skolās mācās tikai apmēram 1/3 (attiecīgi 28%, 32% un 35%). Kopš 1950. gada latviešu skolēnu īpatsvars Krāslavas rajonā ir

Latvijas skolēnu mācību valoda rajonos un pilsētās 1992./1993. mācību gadā

Rajons, pilsēta	Skolēnu kopskaitis	Latviešu val.	Krievu val.	Poļu val.	Ukr. val.	Ig. val.	Ebr. val.	Latviešu val., %	Krievu val., %	Latviešu val., % '91	Latviešu val., % '92 1.-4.kl.
Aizkraukles rajons	5692	4544	1148					79,8	20,2	78,2	82,7
Alūksnes rajons	3440	2901	539					84,3	15,7	81,7	84,7
Balvu rajons	3778	2881	897					76,3	23,7	73,2	78,8
Bauskas rajons	7395	5980	1415					80,9	19,1	77,6	83,3
Cēsu rajons	8105	7144	961					88,1	11,9	85,9	89,7
Daugavpils	13448	969	12342	137				7,2	91,8	6,0	10,1
Daugavpils rajons	4419	1525	2894					34,5	65,5	32,7	38,2
Dobeles rajons	5713	4172	1541					73,0	27,0	68,3	74,7
Gulbenes rajons	3509	3083	426					87,9	12,1	86,4	88,7
Jēkabpils rajons	7183	4631	2552					64,5	35,5	62,1	65,9
Jelgava	7734	3371	4363					43,6	56,4	42,9	44,9
Jelgavas rajons	4854	3441	1413					70,9	29,1	68,5	74,8
Jūrmala	6056	2552	3504					42,1	57,9	41,1	45,1
Krāslavas rajons	4309	1363	2932	14				31,6	68,0	28,4	36,9
Kuldīgas rajons	4966	4571	395					92,0	8,0	90,0	94,2
Liepāja	12096	4041	8055					33,4	66,6	31,7	36,1
Liepājas rajons	6491	6175	316					95,1	4,9	90,9	95,8
Limbažu rajons	5210	4755	455					91,3	8,7	90,1	92,8
Ludzas rajons	4213	1909	2304					45,3	54,7	44,0	46,1
Madonas rajons	6164	5422	742					88,0	12,0	87,4	90,8
Ogres rajons	8392	6196	2196					73,8	26,2	72,2	76,3
Preiļu rajons	5306	3258	2048					61,4	38,6	58,5	65,2
Rēzekne	5228	1442	3786					27,6	72,4	26,5	29,9
Rēzeknes rajons	4650	2100	2550					45,2	54,8	43,5	45,7
Rīga	87471	27960	59334	105	72	40*	461*	32,0	67,8	32,0	34,5
Rīgas rajons	16901	10551	6350					62,4	37,6	61,0	63,4
Saldus rajons	5475	5055	420					92,3	7,7	92,1	93,2
Talsu rajons	6362	6179	183					97,1	2,9	96,5	97,8
Tukuma rajons	7575	6619	956					87,4	12,6	84,2	88,6
Valkas rajons	4498	3632	866					80,7	19,3	78,1	83,1
Valmieras rajons	8094	6784	1310					83,8	16,2	82,5	86,8
Ventspils	5551	2254	3297					40,6	59,4	38,4	41,6
Ventspils rajons	2183	1951	232					89,4	10,6	87,1	89,4
Kopā	292461	159411	132722	256	72	40*	461*	54,5	45,4	53,7	57,8

* — igauņu skolā mācības notiek galvenokārt latviešu, bet ebreju skolā galvenokārt krievu valodā
Nav pieskaitīti vidusskolu (10.—12.) klašu skolēni

Pēc nepublicētajiem Izglītības ministrijas materiāliem

samazinājies gandrīz divkārt (no 47% līdz 26% 1989. gadā). Visus pēckara gadus strauji pieauga neatbilstība starp latviešu īpatsvaru rajona iedzīvotāju vidū un latviešu skolēnu īpatsvaru; tikai tagad stāvoklis ir sācis uzlaboties. Pavisam īpatnēja situācija ir Daugavpilī. Latviešu starp pilsētas iedzīvotājiem ir palicis pavisam maz — 13%, un liela daļa no tiem ir pārkrievota, jo latviešu klasēs mācās tikai 7% no visiem pilsētas skolēniem. Un tomēr igauņi mūsu Daugavpili varētu apskaust, jo viņu Narvā igauņu ir mazāk par pusi no tā, cik Daugavpilī ir latviešu. Daugavpilī nostabilizējas Latvijai lojāla pašvaldība; to nevar teikt par Narvu. Turklāt arī Daugavpilī ir vērojama uzlabošanās, jo pirms dažiem gadiem latviešu skolēnu īpatsvars bija tikai 5%, bet tagad no jaunāko klašu skolēniem latviešu klasēs mācās jau katrs desmitais daugavpilietis. Ir jāpalīdz Daugavpils iedzīvotājiem veidot pilsētas latvisko vidi, diemžēl pagaidām vēl ir maz latviešu, kuri vēlētos labprātīgi pārcelties uz dzīvi šajā pilsētā.

Latviešu straujo asimilāciju Latgalē vēsturiski nosaka vairākus gadsimtus ilgā administratīvā, līdz ar to arī ekonomiskā atrautība no pārējās Latvijas un jau no cara Krievijas laikiem sekmētā Latgales pārkrievošana, kā arī dažviet jau pāris gadsimtu ilgušais jauktais etniskais sastāvs. Rezultātā Latgales latviešu daļai nav izveidojusies tik noturīga etniskā pašapziņa kā pārējo novadu latviešiem. Turklāt nākusi pāri padomju laikā veiktā nacionālā (proti, pārkrievošanas) politika. Laikposmā no 1950. līdz 1988. gadam Krāslavas, Ludzas, Rēzeknes un Daugavpils rajonā tika likvidētas latviešu skolas, kā arī latviešu plūsmas jauktajās skolās 16 administratīvo vienību (pagastu vai pilsētu) teritorijās. Jāņem vērā, ka vēl 1988. gadā šo rajonu 17 pagastos nebija nevienas skolas. Savukārt 17 citos pagastos un pilsētu teritorijās latviešu skolas vai plūsmas likvidēja jau četrdesmitajos gados. Bija palikušas 62 administratīvās vienības, ieskaitot Rēzekni un Daugavpili, kur vēl varēja iegūt izglītību latviešu valodā, turklāt 25 šādu vienību teritorijās latviešu skolēni bija palikuši mazākumā. Krāslavas rajonā 1989. gadā no 24 pagastiem tikai 4 pagastos bija vienīgi latviešu skolas (Aulejas, Izvaltas, Skaistas un Kombuļu pagastā), bet 8 citos pagastos latviešu valoda no skolām bija izspiesta pēdējo 30 gadu laikā.

Šobrīd Latgalē vēl ir 14 pagasti, kuros latviešu īpatsvars ir virs 20%, bet kuros nav nedz latviešu skolu, nedz arī latviešu plūsmu jauktajās skolās. Cirmas un Griškānu pagastos, kuri atrodas starp Rēzekni un Ludzu, latviešu īpatsvars ir attiecīgi 48% un 40%. Minētajos 14 un vēl 15 citos pagastos, kuros latviešu ir mazāk, joprojām ir tikai krievu skolas, lai gan daudzās no tām pirms vairākiem gadu desmitiem vēl varēja mācīties arī latviešu valodā. Šajos Latgales pagastos latviešu bērniem iespējas iegūt izglītību dzimtajā valodā praktiski nav. Mazo lauku skoliņu likvidācija, kas jau pati par sevi veicināja lauku apdzīvojuma destrukciju, Latgalē ir radījusi vēl papildu slogu — latviešu skolēnu diskrimināciju attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību dzimtajā valodā. Bez tam latviešu asimilāciju Latgalē ietekmēja ekonomiskā atpalicība, kas sekmēja iedzīvotāju migrāciju uz citiem Latvijas rajoniem. Viņu vietā Latgalē iebrauca cilvēki no Krievijas un Baltkrievijas pierobežas apgabaliem.

Kā latviešu skolu trūkums ietekmējis latviešu asimilāciju, ilustrē Zilupes piemērs. Pilsētā, kas atrodas uz Latvijas austrumu robežas, dzīvo nedaudz vairāk par diviem tūkstošiem iedzīvotāju; 1989. gadā 21% no tiem bija latvieši. Ja 1979. gadā starp Zilupes latviešiem 27% dzimta valoda vairs nebija latviešu valoda, tad pēc desmit gadiem tādu jau bija vairāk par 40%. Latviešu skola tika slēgta 40. gados. No Zilupes latviešu bērniem un jauniešiem, kas ir jaunāki par 20 gadiem, tikai ceturtajai daļai dzimta valoda vēl ir latviešu valoda, vecumā no 20 līdz 50 gadiem — apmēram pusei. Vienīgi 80% vecāka gadagājuma (vecāki par 60 gadiem) latviešu par savu dzimto valodu atzīst latviešu valodu. Par latviešu asimilācijas procesa iezīmēm liecina arī tautas skaitīšanas, līdz pat 1989. gadam Latvijā samazinājās latviešu valodu pārvaldošo latviešu īpatsvars. Kopumā dzimto valodu ir zaudējuši apmēram 30 tūkstoši Latvijas latviešu.

Par pirmajiem sasniegumiem Latgales latviešu asimilācijas apturēšanā jāmin atjaunotās latviešu valodas klasītes vairāk nekā 10 Latgales pagastos. Ļoti nepieciešamas tās bija Krāslavas rajona Bērziņu, Šķeltovas, Svariņu un Andzeļu pagastā, kā arī Preiļu rajona Silajāņu pagastā. Protams, pagaidām tās lielākoties vēl ir nelielas, un latviešu skolēnu īpatsvars reti atbilst latviešu

Studentu mācību valoda Latvijas augstskolās 1992./1993. mācību gadā

Augstskolas (dienas nodaļās)	Studentu skaits 1992. gadā	Latviešu val. (%) 1991. gadā	Latviešu val. (%) 1992. gadā	Krievu val. (%) 1992. gadā	Studentu sk. ārpus dienas nodaļām	T. sk. latviešu val. 1992. gadā, %
Latvijas Universitāte	7031	62,5	80,7	19,3	5110	58,1
Rīgas Tehniskā universitāte	7776	52,9	55,0	45,0	4876	91,2
Latvijas Lauksaimniecības universitāte	3373	94,1	97,7	2,3	1876	99,5
Latvijas Medicīnas akadēmija	2538	62,0	66,9	33,1	0	
Daugavpils Pedagoģiskais institūts	1660	34,6	48,0	52,0	627	27,0
Liepājas Pedagoģijas augstskola	1281	74,2	79,8	20,2	902	67,7
Latvijas Mūzikas akadēmija	448	96,5	100,0	0,0	121	100,0
Latvijas Mākslas akadēmija	393	100,0	100,0	0,0	107	100,0
Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	651	64,9	70,5	29,5	269	77,7
Rīgas Aviācijas universitāte	3254	0,0	0,0	100,0	548	0,0
Latvijas Kultūras akadēmija	139	100,0	100,0	0,0	0	
Rīgas Aeronavigācijas institūts	86	0,0	0,0	100,0	37	0,0
Latvijas Policijas akadēmija	612	100,0	80,7	19,3	196	38,8
Piecas privātās augstskolas	695		35,0	65,0	25	0,0
Kopā	29937	52,3	63,8	36,2	14694	70,1

Pēc 20. literatūras avota

īpatsvaram starp pagasta iedzīvotājiem. Tomēr, piemēram, Svariņu pagasta Labiešu skolas jaunatvērtajā latviešu klasītē 1991. gadā mācījās 9 jeb puse no visiem skolas pirmklasniekiem. Šajā pagastā vēl ir saglabājies latviešu vairākums, taču līdz pat 1990. gadam visiem skolēniem mācības notika tikai krievu valodā.

Daudzos Latgales novados latviešu skolu atvēršana joprojām ir ļoti nepieciešama, kaut vai pāris skolēniem. Tāpēc apbrīnas un arī atbalsta vērti ir tie cilvēki, kuri par savu pienākumu uzskata atvērt un uzturēt latviešu klasītes kaut vai tikai dažiem bērniem; tā tas, piemēram, ir arī Rēzeknes rajona Ratniekos un Dubuļos, Daugavpils rajona Medumos, Krāslavas rajona Skuķos, Upmalā un Grāveros, kā arī Alūksnes rajona Pededzē u.c. Izšķiroša nozīme šajā latviešu skolu atjaunošanas darbā ir vietējām pašvaldībām, to atbalstam. Radīt visiem latviešiem reālas iespējas iegūt izglītību latviešu valodā visā Latvijā, turklāt

neizmirstot arī visus nelatviešus, kas to vēlētos, — tas ir viens no mūsu valdības un sabiedrības galvenajiem uzdevumiem.

Visos Latvijas rajonos pēdējā laikā vairāk vai mazāk ir pieaudzis latviešu skolēnu īpatsvars, izņemot Rīgu, kurā tas ir palicis nemainīgs. Toties jaunākajās klasēs Rīgā latviešu valodā mācās jau krietni vairāk nekā iepriekšējos gados. Īpaši latviskākajos lauku rajonos daudzi cittautieši labprāt sūta savus bērnus latviešu skolās. 1992. gada rudenī klasītes ar krievu mācību valodu vairs neturpināja darboties Kandavā, Cēsu rajona Mārsnēnos, Madonas rajona Ļaudonā un Preiļu rajona Gailīšos. Vairākās citās skolās krievu skolēnu skaits samazinājās divas reizes. Vismaz 10 jaunas mazās lauku skoliņas sākušas darboties Latvijas pagastu attālākās vietās. Jācer, ka Latvijas lauku atdzimšanas process turpināsies ilgi un spēcīgi.

Latvijas augstskolās grupās ar latviešu mācību valodu studē nedaudz vairāk studentu, nekā ir

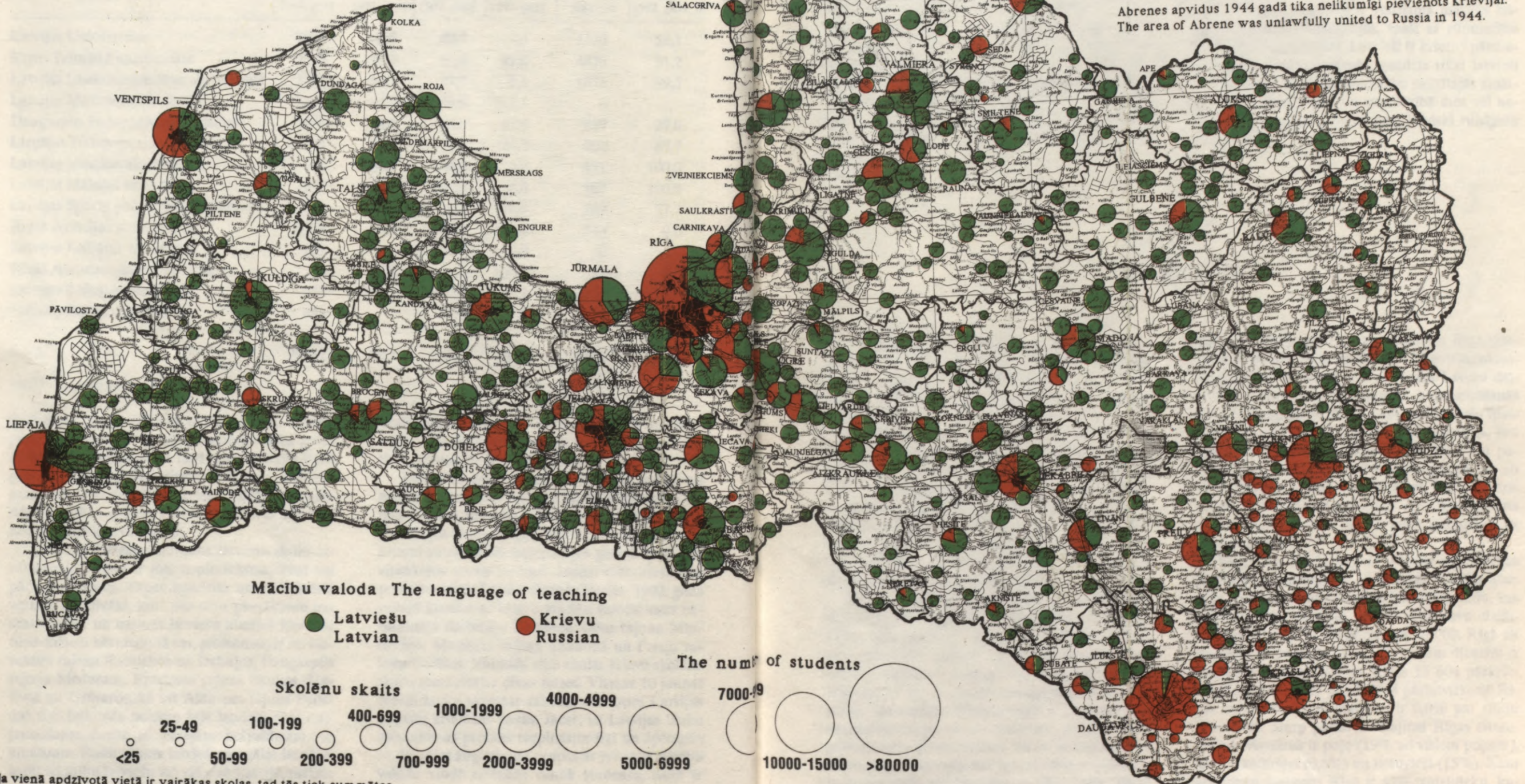

Latvijas Skolas, 1991/92 Mācību Gadā

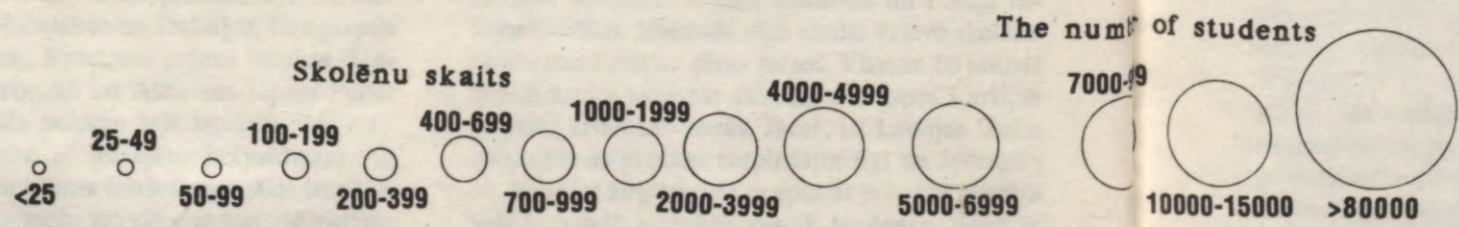
The Schools in Latvia, 1991/92 School Year

Poļu, ebreju, igauņu un ukraiņu skolas mēroga dēļ nav parādītas, tajās mācās 0,2% no visiem Latvijas skolēniem.
 The schools of Poles, Jews, Estonians and Ukrainians are not showed due to scale, in these schools are 0,2% from all students of Latvia.

Abrenes apvidus 1944 gadā tika nelikumīgi pievienots Krievijai.
 The area of Abrene was unlawfully united to Russia in 1944.

Mācību valoda The language of teaching
 ● Latviešu Latvian
 ● Krievu Russian

Ja vienā apdzīvotā vietā ir vairākas skolas, tad tās tiek summētas.
 If in a city or village are several schools, they are summarized.

Karte veidota izmantojot LR Izglītības Ministrijas materiālus.
 The map is made using materials from the Ministry of Education of LR.

latviešu Ipatsvars Latvijā. Dažas no šīm augstskolām ir tīri krieviskas, tajās galvenokārt studē ārzemnieki (Aviācijas universitāte un Aeronavigācijas institūts). Jāņem vērā, ka ir atšķirības starp dienas nodaļām un neklātienas un vakara nodaļām. Tieši pēdējos gados krietni palielinās latviešu valodā studējošo jauniešu Ipatsvars. Vairākas augstskolas ir nolēmušas dažu gadu laikā pilnībā pāriet tikai uz latviešu mācību valodu, pārtraucot komplektēt studentus divu valodu plūsmās. Tā, piemēram, Lauksaimniecības akadēmija 1992. gadā uzņēma studentus vairs tikai latviešu plūsmā. Medicīnas akadēmija tikai izņēmuma kārtā vēl uzņēma nelielu krievu grupu, galvenokārt no

Latgales rajoniem, ar noteikumu, ka pēc dažiem gadiem viņiem būs jāmacās latviešu plūsmā. Arī Latvijas Universitātē krievu grupu skaits samazinās. Grūtības ir Rīgas Tehniskajā universitātē, kur arī 1992. gadā uzņemto studentu skaitā latvieši nebija sasnieguši pusi no visiem uzņemtajiem. Visumā joprojām ir vērojama mazāka latviešu aktivitāte tehniskajās, īpaši ar rūpniecību saistītajās specialitātēs. Latvieši ir krietnā pārsvarā humanitārajās zinātnēs, gandrīz tikai latvieši dominē visās ar lauksaimniecību saistītajās zinātnēs, taču tirdzniecībā un rūpniecībā mēs vēl nespējam nodrošināt vismaz pusi latviski runājošu darbinieku.

5. nodaļa

Latvieši Rīgā

Gandrīz jau ir pierasts, ka latvieši Rīgā ir skaitliskā mazākumā — tikai nedaudz vairāk par vienu trešdaļu (36,5% 1989. gadā). Taču savu relatīvo vairākumu Rīgā latvieši zaudēja tikai ap 1967. gadu.

20. gadsimta 1. pusē latviešu Ipatsvars Rīgā pastāvīgi pieauga, sasniedzot savu maksimumu 1943. gadā, kad tas bijis gandrīz 4/5 jeb vairāk nekā 79%. Straujais latviešu Ipatsvara pieaugums starp 1939. un 1944. gadu radās jau pēc minētās vāciešu izceļošanas un ebreju iznīcināšanas. Savukārt, sākot ar kara beigām, noritēja strauja cittautiešu ieplūšana no PSRS teritorijas, padarot Rīgu par pārāk lielu pilsētu Latvijai.

Rīgā dzīvo vairāk nekā 34% visu Latvijas iedzīvotāju, bet Rīgā un tās priekšpilsētās (Olaive, Ogre, Jūrmala u.c.) kopā — vairāk nekā puse visu valsts iedzīvotāju. Līdzīga iedzīvotāju koncentrēšanās valsts galvaspilsētā vērojama vēl tikai Islandē (39%), kur to nosaka īpatnējie dabas apstākļi; nevienā citā Eiropas valstī šī koncentrācija nesasniedz Rīgas augsto Ipatsvaru, pat pieskaitot galvaspilsētu priekšpilsētas. Tā tas ir, rēķinot visu iedzīvotāju Ipatsvaru, bet latviešu koncentrēšanās Ipatsvars savā galvaspilsētā ir tikai 24%. Tātad

tieši cittautieši visvairāk koncentrējas Rīgā, piemēram, gandrīz puse no Latvijas krieviem, ukraiņiem, nedaudz mazāk par pusi visu Latvijā dzīvojošo baltkrievu. Visaugstākā koncentrēšanās Rīgā ir ebrejiem — 82%. Kaut gan latviešu Ipatsvars līdz pat 80. gadu beigām samazinājās, latviešu absolūtais skaits Rīgā tomēr lēni, bet pastāvīgi aug, pateicoties galvenokārt migrācijai no citām Latvijas pilsētām un laukiem. Pēdējos pāris gados latvieši sākuši pārcelties no Rīgas uz dzīvi laukos, taču mazākā skaitā nekā cittautieši uz dzīvi ārzemēs.

Viens no svarīgākajiem nācijas asimilācijas pakāpes raksturotājiem ir dzimtās valodas atzīnēju Ipatsvars. Starp Latvijas latviešiem tādu, kas vairs neatzīst latviešu valodu par savu dzimto valodu, ir 2,6% jeb apmēram 36 000. Rīgā šis Ipatsvars ir augstāks — 4,1% un tam diemžēl ir tendence pieaugt. Blakus Rīgas 13 604 pārkrievotajiem latviešiem jāliek 8444 pārlatviskotie Rīgas nelatvieši, tātad starpība ir 0,6% par sliktu latviešiem. Starp pārlatviskotajiem Rīgas cittautiešiem visvairāk ir poļi (19% no visiem poļiem), tiem seko krievi (0,6%) un lietuvieši (15%). Kaut arī krievu Ipatsvars Rīgā ir 47%, rīdzinieku, ku-

Rīgas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1989. gadā

Tautība	Gadi										procentos	
	1935	1943	1959	1970	1979	1989	1935	1943	1959	1970		1979
	absolūtos skaitļos											
Latvieši	242731	243949	258528	299072	317546	331934	63,04	79,12	44,54	40,87	38,33	36,46
Krievi	28346	27986	228612	312857	382049	430555	7,36	9,08	39,39	42,75	46,11	47,29
Ukraiņi	783	914	16323	25293	32037	43641	0,20	0,30	2,81	3,46	3,87	4,79
Baltkrievi	4676	6669	18615	30114	37735	43631	1,21	2,16	3,21	4,11	4,55	4,79
Ebreji	43672		29836	30574	23579	18812	11,34		5,14	4,18	2,85	2,07
Poļi	15774	8351	16291	17324	16833	16653	4,10	2,71	2,81	2,37	2,03	1,83
Lietuvieši	5788	6157	5634	6696	6777	7012	1,50	2,00	0,97	0,91	0,82	0,77
Tatāri	?	?	967	1355	2055	2558			0,17	0,19	0,25	0,28
Armēņi	?	?	713	1096	1265	2063			0,12	0,15	0,15	0,23
Azerbaidžāņi	?	?	108	289	503	1454			0,02	0,04	0,06	0,16
Igaņņi	2211	1538	1360	1500	1289	1209	0,57	0,50	0,23	0,20	0,16	0,13
Moldāvi	?	?	93	553	614	1185			0,02	0,08	0,07	0,13
Čigāņi	234	?	336	479	702	1109	0,06		0,06	0,07	0,08	0,12
Vācieši	38523	11367	498	983	862	1054	10,00	3,69	0,09	0,13	0,10	0,12
Pārējie	2325	1411	2509	3646	4639	7585	0,60	0,46	0,43	0,50	0,56	0,83
Kopā	385 063	308 342	580 423	731 831	828 485	910 455	100	100	100	100	100	100

Pēc attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiāliem

riem dzimtā valoda ir krievu valoda, ir daudz vairāk — 58%. To veido lielākā daļa no ebrejiem, baltkrieviem, vāciešiem, ukraiņiem, tatāriem, poļiem u.c. Otrs ne mazāk svarīgs rādītājs ir dažādu valodu pārvaldīšanas īpatsvars. Diemžēl bijušās PSRS veiktajās tautas skaitīšanās ir vairākas nepilnības valodu prasmes konstatēšanā. Iepriekšējās tautas skaitīšanās tika apkopota informācija tikai par to, vai tiek pārvaldīta kāda no PSRS tautu valodām. Ja kāds arī pārvaldīja trīs vai vairākas valodas, tad to nav iespējams konstatēt. Tāpat, ja kāds par savu otro valodu bija izvēlējis angļu, vācu vai poļu valodu, tas arī diemžēl netika uzskaitīts. Tomēr diezgan precīzi var salīdzināt latviešu un krievu valodas pārvaldītāju īpatsvaru.

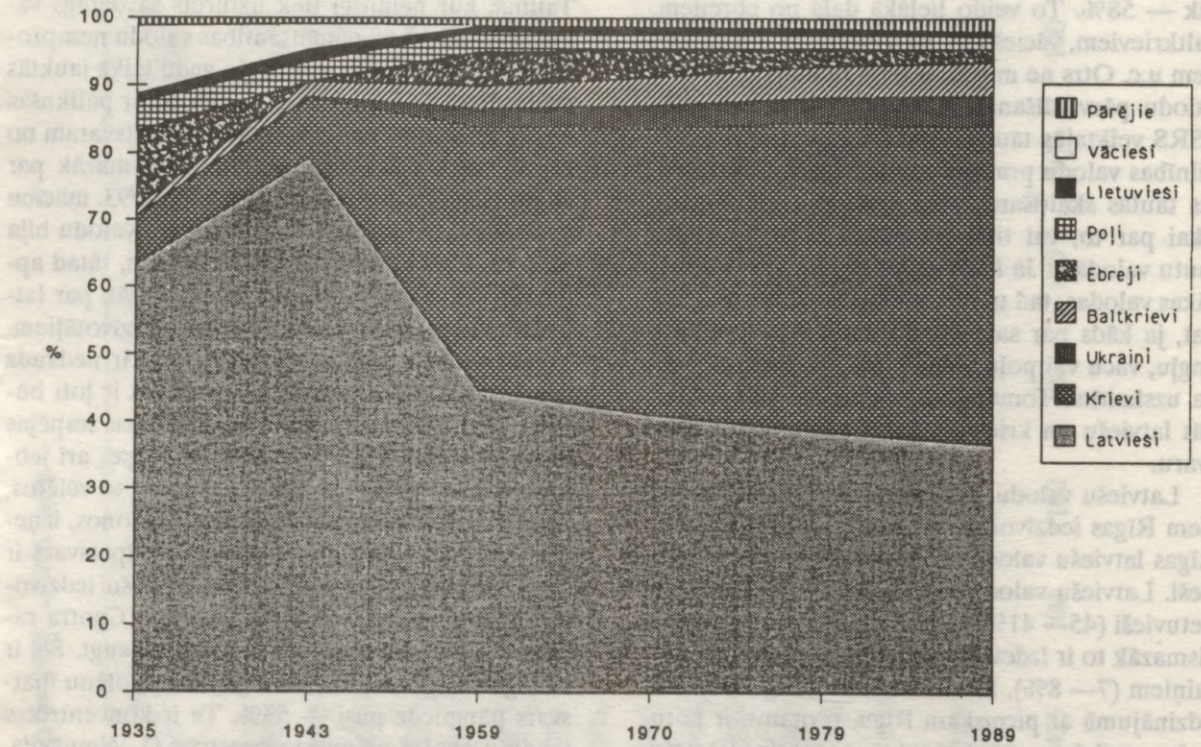
Latviešu valodu pārvaldīja tikai 48,5% no visiem Rīgas iedzīvotājiem. Tomēr 26% no visiem Rīgas latviešu valodas pārvaldītājiem bija cittautieši. Latviešu valodu vairāk prot poļi, igauņi un lietuvieši (45—41% no šo tautu kopskaita Rīgā), vismazāk to ir izdevies iemācīties tatāriem un ukraiņiem (7—8%), kā arī baltkrieviem (14%). Salīdzinājumā ar pirmskara Rīgu, protams, ir notikušas milzīgas pārmaiņas, jo toreiz latviešu valodu prata lielākā daļa no cittautiešiem. 1935. gadā latviešu valodu prata apmēram 87% visu rīdzinieku.

Tikai 8% no visiem rīdziniekiem ir atzinuši, ka nepārvalda krievu valodu. Šī nevienlīdzība, kas izveidojusies starp krievu un latviešu valodas pārvaldīšanas īpatsvaram, ir PSRS nacionālās un valodu (proti, pārkrievošanas) politikas sekas. Tās joprojām var izjust ik uz soļa — bieži vien veikalos, transportā dominē krievu valoda, jo to prot gandrīz visi rīdzinieki, turpretim latviešu valodas pratējs būs tikai katrs otrais. Ja latvietim ikdienā nav izteikta nodoma runāt tikai latviski, tad notiek tā, ka krievu valodā tiek runāts ne tikai ar latviešu valodu saprotošu nelatvieti, bet pat latvietis ar nepazīstamu latvieti sāk sarunāties krieviski. Protams, ka stāvoklis pēdējos gados ir krietni uzlabojies, īpaši pēc Valodu likuma apspriešanas un pieņemšanas. Taču ir jāapzinās, ka, kardināli uzlabojot latviešu valodas prasmes līmeni (vēlams tuvu tagadējam krievu valodas pārvaldīšanas līmenim), tās lietošanu Rīgā varētu saglabāt ikdienā un visos līmeņos. Rīgai nav tik spēcīgas latviskas lauku rajonu «aizmugures», kā-

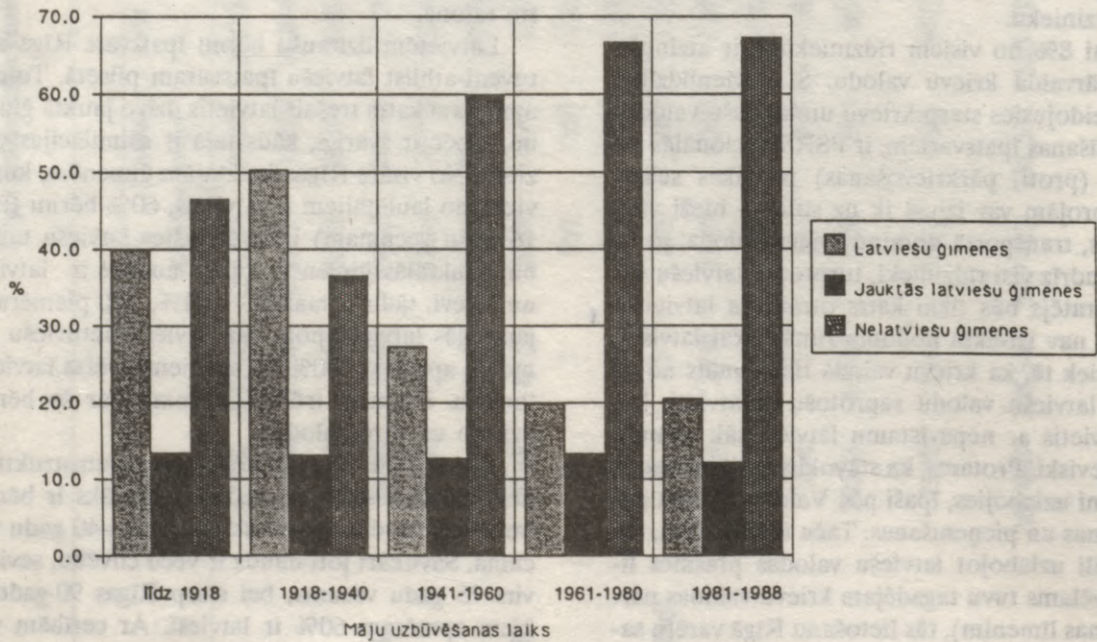
da, piemēram, ir lietuviešiem Viļņā un igauņiem Tallinā, kur nemitīgi tiek uzturēts savdabīgs valodas spiediens uz pamattautības valodu nesaprotošajiem iedzīvotājiem. Pēdējo gadu laikā jauktās skolas Rīgā tika likvidētas, tomēr vēl ir palikušas 4 jauktās skolas. Atbilstoši tautību īpatsvaram no vairāk nekā 100 Rīgas skolām tikai mazāk par vienu trešdaļu ir latviešu skolas. 1992./93. mācību gadā Rīgas skolās ar latviešu mācību valodu bija 32% no visiem 1.—9. klašu skolēniem, tātad apmēram par 5 procentu punktiem mazāk par latviešu īpatsvaru starp visiem Rīgas iedzīvotājiem. Jaunāko klašu skolēnu vidū īpatsvars ir nedaudz augstāks. Katrā ziņā tieši šis īpatsvars ir ļoti būtisks, un izšķiroši svarīgi ir sagādāt visas iespējas latviešu valodā mācīties jebkuram Rīgas, arī jebkuram mūsu valsts skolēnam, kas vien to vēlētos, neatkarīgi no tautības. Visos Rīgas rajonos, izņemot Centra rajonu, latviešu skolēnu īpatsvars ir daudz zemāks nekā atbilstošais latviešu iedzīvotāju īpatsvars šajos rajonos. Savukārt Centra rajonā abi minētie īpatsvari turpina pieaugt. Šis ir vienīgais Rīgas rajons, kurā latviešu skolēnu īpatsvars pārsniedz pusi — 53%. Te ir koncentrētas latviešu skolas ar augstu prestižu (1. ģimnāzija, N. Draudziņas 7. vidusskola, 50. vidusskola), tāpēc arī Rīgas latvieši vairāk cenšas mācīties Centra rajonā.

Latvietēm dzimušo bērnu īpatsvars Rīgā ap tuveni atbilst latviešu īpatsvaram pilsētā. Tomēr apmēram katrs trešais latvietis dzīvo jauktā ģimenē, tāpēc ir svarīgi, kāds tajā ir asimilācijas virziens. No visām Rīgas jauktajām ģimenēm, kurās viens no laulātajiem ir latvietis, 60% bērnu (līdz 16 gadu vecumam) ir izvēlējušies latviešu tautību. Jauktajās ģimenēs, kurās laulātie ir latvieši un krievi, tādu ir mazāk — 54%, bet, piemēram, jauktajās latviešu-poļu vai latviešu-lietuviešu ģimenēs apmēram 80% no bērniem izvēlas latviešu tautību. Diemžēl trūkst pētījumu par šo bērnu dzimto un otro valodu.

Latviešiem ir nelabvēlīgāka vecumstruktūra nekā cittautiešiem, jo nedaudz mazāks ir bērnu un jaunu cilvēku īpatsvars, īpaši 25—40 gadu vecumā. Savukārt ļoti daudz ir vecu cilvēku, sevišķi virs 75 gadu vecuma, bet starp Rīgas 90-gadniekiem apmēram 60% ir latvieši. Ar cerībām var skatīties uz latviešu lielāku īpatsvaru starp bērniem, kuri ir jaunāki par 8 gadiem. Tikai pats

8. att. Rīgas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1989. gadā
(Pēc attiecīgo gadu tautas skaitīšanas materiāliem)

9. att. Dzīvojamā māju vecums un to iemītnieku etniskā piederība Rīgā 1989. gadā
(Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem)

jaunākais rīdzinieku gadagājums (jaunāki par 1 gadu) beidzot uzrāda latviešu īpatsvaru, kas ne daudz pārsniedz latviešu vidējo īpatsvaru Rīgā. Jādomā, ka to ir ietekmējis arī atmodas laiks, tāpēc jācer, ka latviešu demogrāfiskais stāvoklis Rīgā saglabās pozitīvu attīstības tendenci. Lai arī lēnām, tomēr pat Rīgā latviešu īpatsvars sāk pieaugt: 1993. gadā tas pārsniedza 37%.

Vēsturiski ir izveidojušās un arī mūsdienās turpina veidoties etniskās atšķirības starp dažādās profesijās nodarbinātajiem rīdziniekiem. Tā kā Latvijas lauku iedzīvotāju vidū latviešu ir vairāk nekā 70%, tad saprotams, ka arī starp to gandrīz 1% Rīgas iedzīvotāju, kuru nodarbošanās ir saistīta ar lauksaimniecību (dārznieki, agronomi, augkopji u.c.), apmēram 2/3 ir latvieši. Loģiski, ka, Rīgai pildot savu latviešu kultūras centra funkciju, arī starp literatūrā, mākslā un kultūrā nodarbinātajiem rīdziniekiem (apmēram 5% no kopējā nodarbināto skaita) ir liels latviešu pārsvars. Tāpat relatīvi augstāks latviešu īpatsvars ir starp augstskolu mācībspēkiem (51%) un zinātnes darbiniekiem (47%). Latviešu ir relatīvi vairāk starp poligrāfistiem un kokrūpniecībā nodarbinātajiem, īpaši starp galdniekiem, kā arī starp trolejbusu vadītājiem un elektriķiem, ādu un kažokādu apstrādātājiem, oficiantiem, pastniekiem, fotogrāfiem u. tml. Medicīnas darbinieku vidū latviešu ir 42%, juristu — 47%, līdzīgs īpatsvars ir arī starp pārtikas rūpniecībā un sabiedriskajā ēdināšanā nodarbinātajiem. Savukārt īpaši maz latviešu ir sociālā īpašuma apsardzes darbinieku, dzelzceļnieku un jo īpaši ūdens transporta darbinieku vidū (apmēram 18% no visāru iepriekš minētajām profesijām), kā arī starp dažādiem «kalpotājiem», kuru tiešā nodarbošanās tautas skaitīšanā nav uzrādīta. Relatīvi maz latviešu ir dažādu uzņēmumu un iestāžu vadošo darbinieku, inženieru un tehnisko darbinieku, sagādnieku vidū, kā arī starp apavu ražotājiem, kontrolieriem un cēlējtransportā nodarbinātajiem rīdziniekiem.

Vēl nozīmīgākas etniskās atšķirības ir vērojamas starp atsevišķos dzīvokļos, individuālajās mājās un komunālajās istabās dzīvojošajiem rīdziniekiem. Visas rīdzinieku ģimenes var sadalīt trijās grupās: 1) latviešu ģimenes (30% no visām ģimenēm); 2) jauktās ģimenes (13%), kurās vismaz viens loceklis ir latvietis; 3) nelatviešu ģimenes (57%).

Starp latviešu ģimenēm ir visaugstākais individuālo māju, to daļu, kā arī komunālo istabu ie-

dzīvotāju īpatsvars. Toties starp latviešiem ir viszemākais atsevišķos dzīvokļos un kopmītnēs dzīvojošo īpatsvars. Nelatviešiem tas ir otrādi. Šie skaitļi atspoguļo līdzšinējo latviešu diskrimināciju dzīvokļu sadalē. Celt individuālās mājas nereti bija vienīgā iespēja latviešiem palikt Rīgā. Starp rīdziniekiem, kuri dzīvo individuālajās mājās vai to daļās, kopumā vairāk nekā 2/3 ir latvieši. Pirms kara celtajās individuālajās mājās iemītnieku — latviešu daudzums pieaug līdz 3/4. Turpretim starp atsevišķo dzīvokļu īrniekiem kopumā ir tikai 28% latviešu ģimeņu. Ja mājas ireltas pēc 1940. gada, tad latviešu īrnieku īpatsvars noslīd līdz pat 18%. Kopmītnēs dzīvo 21% latviešu, lielākoties tie ir augstskolu studenti.

Pēckara literatūrā ir atrodamas visai skopas ziņas par latviešu izvietojumu dažādos Rīgas rajonos. Par to, ka šādas atšķirības ir, turklāt visai būtiskas, varēja pārliecināties kaut vai 1989. un 1990. gada vēlēšanās. Pašreizējo Rīgas administratīvo iedalījumu beidza veidot 1969. gadā, tāpēc salīdzināt sešus Rīgas rajonus varam, tikai sākot ar 1970. gadu. Visos rajonos, izņemot Centru, latviešu īpatsvars pastāvīgi samazinājās, visstraujāk — Zemgales priekšpilsētā (no 51% līdz 43%), jo tur tas bijis visaugstākais. Savukārt viszemākais latviešu īpatsvars ir Kurzemes rajonā (31%), tam strauji tuvojas arī Ziemeļu rajons un Latgales priekšpilsēta (attiecīgi 32,0% un 32,5%). Izņēmums ir Centra rajons, tur latviešu īpatsvars ir sasniedzis 46% un turpina pieaugt. Šajā rajonā jaunu dzīvojamo namu celtniecība gandrīz nenotiek, tāpēc, pastāvot līdzšinējām jauno dzīvokļu iegūšanas privilēģijām cittautiešiem, latviešu īpatsvars šajā veco dzīvokļu rajonā palielinās.

10. tabula

Latviešu īpatsvara pārmaiņas Rīgas pilsētas rajonos 1970.—1989. gadā (%)

Rajons	1970. g.	1979. g.	1989. g.
Centra rajons	42,6	45,4	47,8
Zemgales priekšpilsēta	50,8	48,3	42,4
Vidzemes priekšpilsēta	43,8	41,9	39,9
Latgales priekšpilsēta	38,3	36,3	33,4
Ziemeļu rajons	36,3	33,0	32,0
Kurzemes rajons	34,6	32,2	31,9

Rīgas iedzīvotāju sadalījums pēc to apdzīvoto māju tipa un vecuma 1989. gadā

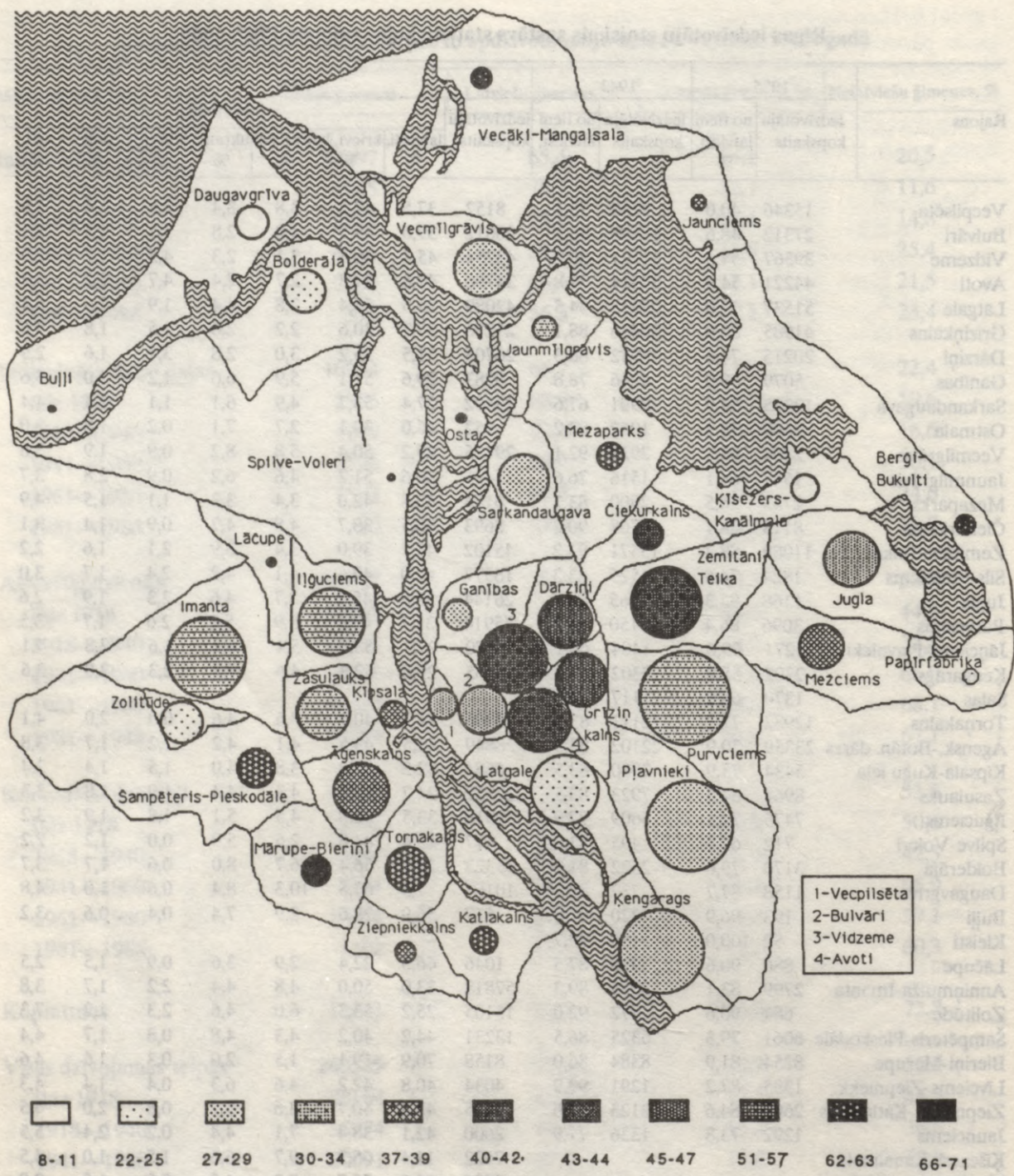
Māju tipi, vecums	Visas ģimenes	Latviešu ģimenes, %	Jauktās ģimenes, %	Nelatviešu ģimenes, %
Individuālās mājas	12997	65,4	14,1	20,5
līdz 1918	1945	75,7	12,7	11,6
1918—1940	2779	73,7	11,4	14,8
1941—1960	4866	59,7	15,0	25,4
1961—1980	3003	63,4	15,1	21,5
1981—1988	314	56,5	20,1	23,4
Individuālo māju daļas	10974	66,7	11,0	22,4
līdz 1918	2395	68,9	11,5	19,6
1918—1940	4049	73,4	10,0	16,6
1941—1960	2738	58,0	11,9	30,1
1961—1980	1702	65,7	9,8	24,6
1981—1988	90	57,3	22,9	19,8
Atsevišķi dzīvokļi	181587	28,4	13,3	58,3
līdz 1918	46499	40,9	14,3	44,8
1918—1940	21969	48,1	14,2	37,8
1941—1960	8556	20,4	13,6	66,0
1961—1980	48914	17,4	14,6	68,1
1981—1988	25649	20,4	12,5	67,1
Komunālie dzīvokļi	44950	33,9	12,5	53,6
līdz 1918	23902	36,6	12,8	50,6
1918—1940	6848	45,3	12,2	42,5
1941—1960	2344	21,0	13,1	65,9
1961—1980	10754	29,2	11,8	59,1
1981—1988	1102	27,6	12,1	60,3
Kopmītnes	12041	21,2	6,0	72,8
Visās dzīvojamās telpās	262549	30,4	12,7	56,9
līdz 1918	76164	40,0	13,5	46,5
1918—1940	35974	50,3	13,2	36,6
1941—1960	20091	27,3	12,8	59,9
1961—1980	70550	19,9	13,4	66,7
1981—1988	29680	20,5	12,2	67,3

Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem

Rīgas iedzīvotāju etniskais sastāvs statistiskajos rajonos 1989. gadā

Rajons	1935		1943		1989							
	iedzīvotāju kopskaits	no tiem latvieši, %	iedzīvotāju kopskaits	no tiem latvieši, %	iedzīvotāju kopskaits	no tiem						
						latvieši, %	krievi, %	baltkrievi, %	ukraiņi, %	ebreji, %	poļi, %	citi, %
Vecpilsēta	15346	40,0	7258	75,1	8152	37,5	47,2	3,8	3,4	2,8	1,6	3,8
Bulvāri	27312	48,6	17598	76,2	20012	39,6	45,5	4,0	2,8	3,5	1,5	3,1
Vidzeme	39567	54,5	31721	80,2	43254	45,4	40,1	3,1	2,3	4,5	1,7	2,9
Avoti	44221	54,9	33314	77,8	34786	47,6	37,3	2,7	2,4	4,7	2,2	3,2
Latgale	51537	37,0	27235	44,5	42089	25,5	56,4	3,8	4,4	1,9	2,6	5,4
Grīziņkalns	41985	80,9	36436	88,1	25276	57,7	30,6	2,2	2,6	1,5	1,8	3,6
Dārziņi	20215	74,6	18952	86,3	26705	51,5	35,2	3,0	2,8	3,1	1,6	2,9
Ganības	5079	68,0	4246	78,8	8283	29,6	51,1	5,9	6,6	1,2	2,0	3,6
Sarkandaugava	12375	64,9	8991	67,6	23492	27,4	53,7	4,9	6,1	1,1	2,4	4,4
Ostmala	2649	74,3	1962	83,2	952	46,0	39,1	2,7	7,1	0,2	1,8	3,0
Vecmīlgrāvis	2804	93,5	2924	92,1	29475	29,2	50,4	5,8	8,2	0,9	1,9	3,6
Jaunmīlgrāvis	1547	64,1	1516	76,6	5495	30,6	51,2	4,6	6,2	0,9	2,8	3,7
Mežaparks	2733	56,5	2900	83,2	6174	43,8	42,0	3,4	3,3	1,1	1,5	4,9
Čiekurkalns	8113	88,1	6768	90,2	8693	46,5	38,7	4,8	4,7	0,9	1,4	3,1
Zemitāni-Teika	11080	88,3	15571	93,2	45102	47,7	39,0	3,4	3,9	2,1	1,6	2,2
Sils-Mežciems	1824	74,6	1525	83,3	18577	42,0	42,6	4,1	4,2	2,4	1,7	3,0
Jugla	1168	82,3	1165	83,5	26144	39,8	45,2	3,7	4,6	2,3	1,9	2,6
Purvciems	3096	86,4	3150	88,4	75914	31,7	49,6	5,9	5,0	2,6	1,7	3,5
Jānciems-Pļavnieki	1271	59,6	1404	60,1	75070	27,1	53,0	5,4	6,1	1,6	2,8	4,1
Ķengarags	2302	55,0	2302	57,5	68165	29,6	52,3	4,6	5,7	2,3	2,0	3,6
Salas	1370	63,9	1117	70,0								
Torņakalns	12982	77,2	12111	83,2	18305	44,7	40,1	3,6	4,6	0,9	2,0	4,1
Āgensk.-Botān. dārzs	23359	70,9	22102	83,5	28849	41,5	43,5	4,1	4,2	1,2	1,7	3,8
Ķīpsala-Kuģu iela	5434	75,9	2980	83,5	6684	42,2	43,8	3,8	4,0	1,5	1,4	3,4
Zasulauks	8964	64,5	7923	83,5	27352	34,7	49,6	4,3	4,4	1,9	1,8	3,3
Iļģuciems	7475	74,1	6609	77,9	39918	33,5	50,0	4,5	5,1	1,8	1,9	3,2
Spilve-Volēri	712	67,4	495	83,0	417	43,4	44,8	2,6	5,8	0,0	1,2	2,2
Bolderāja	3170	79,6	2622	81,2	15323	22,9	56,4	6,7	8,0	0,6	1,7	3,7
Daugavgrīva	1158	87,7	737	88,3	10164	7,5	67,5	10,3	8,4	0,6	1,0	4,8
Buļļi	193	96,9	220	91,8	517	56,9	28,6	2,9	7,4	0,4	0,6	3,2
Kleisti	52	100,0	86	90,7								
Lāčupe	886	90,6	936	87,5	1046	66,3	22,4	2,9	3,6	0,9	1,5	2,5
Anniņmuiža-Imanta	2799	83,1	3035	89,3	57818	33,0	50,0	4,8	4,4	2,2	1,7	3,8
Zolitūde	684	90,6	772	92,0	15105	25,2	53,3	6,0	4,6	2,3	1,2	7,3
Šampēteris-Pleskodāle	6061	79,3	6325	86,5	13231	44,2	40,2	4,3	4,8	0,8	1,7	4,4
Bieriņi-Mārupe	8254	81,9	8384	86,0	8158	70,9	19,1	1,5	2,0	0,3	1,6	4,6
Līvciems-Ziepniekk.	1385	87,2	1291	90,9	4034	40,8	42,2	4,6	6,3	0,4	1,4	4,3
Ziepniekk.-Kattlakalns	2609	84,6	2123	87,6	7875	43,4	40,7	3,6	5,2	0,8	2,0	4,5
Jaunciems	1292	73,8	1336	77,9	2600	42,1	38,4	7,1	4,4	0,2	2,4	5,5
Ķīšezers-Kanālmala					7522	11,4	65,3	9,7	6,6	1,5	1,0	4,5
Vecāķi-Mangaļsala					3906	62,9	25,7	3,2	4,5	0,2	1,5	2,0
Papīrfabrika					2021	22,4	61,4	4,5	5,9	0,5	2,1	3,2
Berģi-Bukulti					3916	62,6	26,1	4,0	2,5	0,7	1,9	2,2

Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem

10. att. Latviešu īpatsvars (%) Rīgas statistiskajos rajonos 1989. gadā (Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem)

Rīgas mikrorajonu etniskā vide atšķiras galvenokārt ar augstāku vai zemāku latviešu īpatsvaru. Nevienā Rīgas tautas skaitīšanas iecirknī bez latviešiem un krieviem nevienš cits etnoss nedominēja (izņemot viesstrādniekus). Maksimums ir ukraiņiem kādā Purvciema iecirknī — 21%.

Vislatviskākie mikrorajoni Rīgā ir tās nomales, kur dominē individuālo māju apbūve. Te latviešu īpatsvars visbiežāk svārstās no 2/3 līdz 3/4. Tur, kur bez individuālajām mājām ir arī daudzdzīvokļu blokmājas, latviešu procents mēdz būt zemāks.

Rīgā var izdalīt 11 latviskos personisko māju rajonus ar 27 tūkstošiem iedzīvotāju; no tiem 66% ir latvieši. Raksturīgākie rajoni ir Mārupe un Bierīni, Berģi, Vecāķi, kā arī Imantas individuālās apbūves rajons gar Jūrmalas gatvi. Daudzviet nelieli individuālo māju rajoni ir pieskaitīti tam daudzstāvu apbūves rajonam, kurā tie iekļaujas, tādējādi nedaudz paaugstinot latviešu īpatsvaru pēdējos.

Labi nodalāms arī otrs maksimums — paši nelatviskākie mikrorajoni. Tie ir militāro iestāžu darbinieku dzīvojamo namu rajoni gandrīz tikai daudzstāvu ēku apbūvē. Tiem var pieskaitīt gan armijas kara skolu dzīvojamo namu, gan jūrnieku u.c. dzīvojamo namu rajonus. Ir izdalāmi 12 šādi militārie rajoni, kuros kopumā dzīvo 51 tūkstotis iedzīvotāju, no tiem tikai 10% ir latvieši. Latviešu īpatsvars šajos pilsētas rajonos svārstās no 3 līdz 16%, tur arī biežāk ir sastopami latvieši, kas par dzimto valodu atzīst krievu valodu. Vispilsētākais piemērs ir Daugavgrīva, kur dzīvo 10 tūkstoši iedzīvotāju, no tiem tikai 8% ir latvieši. Raksturīgi piemēri ir arī Mēbeļu nama rajons Purvciemā, Aviācijas universitātes dzīvojamo namu rajons, veikala «Tallina» rajons Juglā un bij. Jēkaba Alksņa kara skolas rajons pie Ķīšežera.

Trešā mikrorajonu grupa, kas ir radniecīga pirmajai, ir latviskie vecās apbūves rajoni pilsētas nomalēs. Tajos lielākoties ir saglabājusies pirmskara mazstāvu apbūve, nedaudz papildināta ar vēlākām būvēm, bieži vien ar individuālajām mājām. Šādi mikrorajoni, sakārtoti latviešu īpatsvaram dilstošā secībā (no 56% līdz 44%), ir Teika, Āgenskalns, Torņakalns, Čiekurkalns un Mežaparks, kā arī citi. Šādos rajonos dzīvo 70 tūkstoši Rīgas iedzīvotāju, no tiem puse ir latvieši.

Nākošajās divās Rīgas mikrorajonu apakšgrupās kopā dzīvo puse no visiem Rīgas iedzīvotā-

jiem. Tie ir lieli daudzstāvu dzīvojamo namu masīvi jeb, kā dažreiz tos sauc, «pilsētas guļamistabas». Pirmajā apakšgrupā ietilpst lieli masīvi (secība atbilst kopējam iedzīvotāju skaitam dilstošā rindā): Purvciems, Ķengarags, Imanta, Pļavnieki, Ilģuciems ar Dzirciema ielas masīvu, Vecmīlgrāvis, Jugla un citi. Otrajā apakšgrupā ietilpst atsevišķi nelieli daudzstāvu dzīvojamo namu mikrorajoni: Āgenskalna priedes, Jaņa Rainberga bulvāra mikrorajons, Lubānas ielas mikrorajons, Eksporta un Lugažu ielas mikrorajons un citi. Vidējais latviešu īpatsvars šajos masīvos ir 31%. Zemāks tas ir jaunākajos masīvos — Zolitūdē un Pļavniekos (25—26%). Latviskākais no šiem masīviem ir Mežciems, kurā latviešu īpatsvars sasniedz 42%.

Pilsētas centrālajā daļā dzīvo ceturtdaļa rīdzinieku. Šajā teritorijā izdalāmas divas mikrorajonu apakšgrupas. Pirmā ir centrālais jeb relatīvi nelatviskais Centrs, kas aptver veco Maskavas priekšpilsētu, Vecrīgu, bulvāru loku un teritoriju līdz Stabu ielai. Šajā teritorijā ir 109 tūkstoši iedzīvotāju; 38% no tiem latvieši. Vecajā Maskavas priekšpilsētā jau vēsturiski ir izveidojies zemāks latviešu īpatsvars — 26%, bulvāru lokā — ap 38%, bet Ģertrūdes un Lāčplēša ielas apkārtnē — ap 45%. Virzienā prom no Daugavas Rīgas centrālajā daļā pakāpeniski pieaug latviešu īpatsvars. Tāpēc Rīgas centra otrajā mikrorajonu apakšgrupā, kas aptver Grīziņkalna, Ziedoņdārza un Lielo kapu apkārtni, latviešu īpatsvars ir 54%, atsevišķos kvartālos pat 2/3. Kopumā te ir 85 tūkstoši iedzīvotāju. Bieži vien augstāks latviešu īpatsvars ir mājās bez jebkādam ērtībām. Šāds stāvoklis izveidojies galvenokārt pēckara periodā. Tieši labāko, ērtāko un plašāko dzīvokļu iemītnieki visvairāk cieta izvešanās vai arī devās uz Rietumiem, bet viņu mājokļus ātri vien nelikumīgi aizņēma galvenokārt iebrucēji no Krievijas.

Bez minētajiem mikrorajoniem īpaša nozīme ir Neredzīgo ciematam Juglā, kā arī Ķīpsalas un Kuģu ielas mikrorajonam. Pēdējā ir augsts studentu un skolēnu īpatsvars. Šajos mikrorajonos dzīvo 7 tūkstoši iedzīvotāju; puse no tiem ir latvieši.

Visbeidzot, ir mikrorajoni, kurus grūti ierindot kādā grupā galvenokārt jauktās apbūves un iedzīvotāju sastāva dēļ. Tie ir Čiekurkalna tirgus jeb Ropažu ielas mikrorajons, Dārziems, Botāniskā dārza apkārtnē, Katlakalns, Jaunciems, Jaunmīlgrāvis un citi. Kopumā šajos jauktajos

mikrorajonos dzīvo 71 tūkstošs cilvēku; latviešu īpatsvars tajos ir vienāds ar Rīgas pilsētas vidējo rādītāju.

1935. un 1943. gada tautas skaitīšanas materiālos ir atrodamas ziņas par iedzīvotāju sastāvu atsevišķos Rīgas statistiskajos iecirkņos jeb rajonos. Lai varētu salīdzināt datus par šiem iecirkņiem ar 1989. gada materiāliem, rajonu robežas nedaudz tika izmainītas, galvenokārt vietās, kas agrāk nemaz neietilpa Rīgas pilsētas robežās (Vecāķi, Berģi u. tml.) vai arī kur ir uzcelti jauni dzīvojamie masīvi. Tā, piemēram, dažus agrākos rajonus (Kleisti, Zaķusala, Lucavsala u.c.) tagad ir ļoti grūti izdalīt kā atsevišķus rajonus, galvenokārtniecīgā iedzīvotāju skaita dēļ. Turpretim citos iedzīvotāju skaits pieaudzis vairākus desmitus reižu, piemēram, Pļavniekos, Purvciemā un Imantā.

Jāsecina, ka Rīgā joprojām saglabājas vēsturiski izveidojušās, samērā izteiktas latviešu īpatsvara atšķirības dažādos mikrorajonos. Vēl sīkākā griezumā, līdz pat atsevišķām mājām, šīs atšķirības daudzviet pieaug. Turpmāk vajadzētu precīzi apzināt pašreizējo etniskās vides stāvokli

un noskaidrot rīdzinieku attieksmi pret savu apkārtējo etnisko vidi, veicot attiecīgus pētījumus. Katrā gadījumā ir svarīgi neizjaukt vēl saglabājušos atsevišķu mikrorajonu etnisko vidi, kā arī veicināt iedzīvotāju pārvietošanos pēc to vēlēšanās dzīvot attiecīgā etniskā vidē.

Jāatzīst, ka latviešu etniskais stāvoklis Rīgā ir kritisks, bet ne bezcerīgs, jo ir parādījusies uzlabošanās tendence. Te nevarēs iztikt bez valdības īpašas politikas. Šķiet, ka pagaidām daudzām latviešu jaunajām ģimenēm, domājot par savu jauno paaudzi, vairāk jāpaļaujas uz pašu entuziasmu un patriotismu nekā uz valdības atbalstu. Diemžēl šobrīd daudzās darbavietās valda «pretbērnu» politika. Pieņemot darbā jaunas sievietes, darbadevēju bieži interesē tikai viens jautājums — vai kandidāte ir precējusies, un pozitīvas atbildes gadījumā tiek sameklēts iegants, lai viņu nepieņemtu darbā. Šie darbadevēji bieži vien ir arī latvieši, kam nav izdevīgi maksāt jaunajām māmiņām naudu, bērnam piedzimstot. Neatliekams mūsu valdības uzdevums ir stimulēt jaunās ģimenes ne vien vārdos, bet arī ar reāliem pabalstiem.

6. nodaļa

Citi materiāli

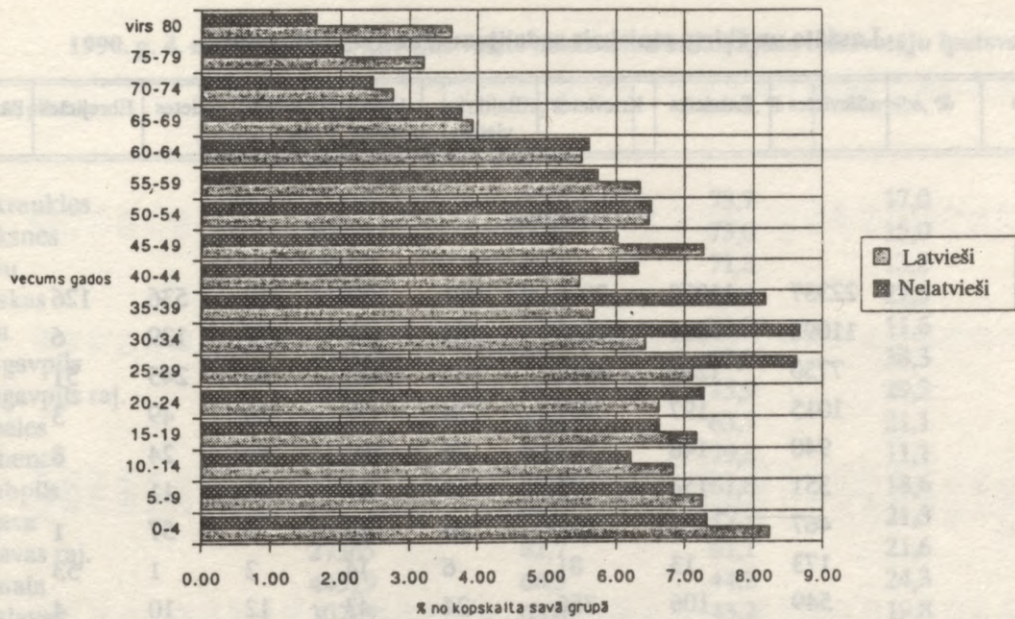
Vairāki materiāli par Latvijas latviešiem neiederējās nevienā no iepriekšējām nodaļām, tāpēc tiek apskatīti šajā nodaļā.

Latviešu un nelatviešu vecumpiramīdā (sk. 11. att.) redzam, ka, neraugoties uz ievērojamu nelatviešu pārsvaru vecumā no 20 līdz 44 gadiem, jauniešu un bērnu īpatsvars latviešiem ir lielāks. Īpaši liels latviešu īpatsvars ir starp bērniem vecumā līdz 4 gadiem. Latviešiem ir arī nedaudz garāks dzīves ilgums, tāpēc vecu cilvēku vidū ir daudz vairāk latviešu, īpaši vecumā virs 75 gadiem.

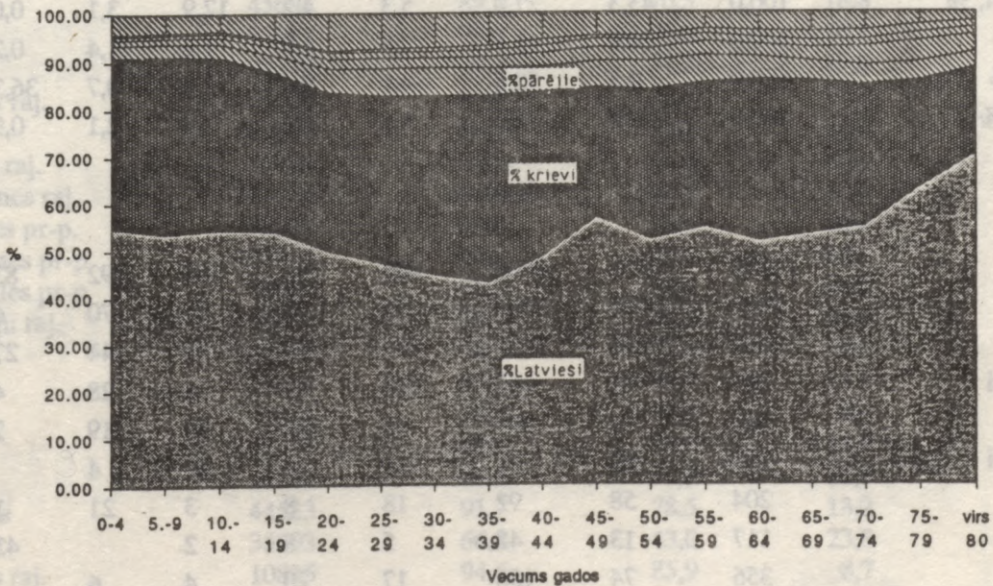
Pēdējos gados ir palielinājies latviešu etniski viendabīgo laulību īpatsvars. Etniski jauktās laulības latviešiem samazinājušās līdz 18%. 13. ta-

bulā dots vidējais īpatsvars gan vīriešiem, gan sievietēm, tāpēc summā neiznāk 100%. Kā liecina dati, jauktās laulības ir daudz nenoturīgākas, salīdzinot ar viendabīgajām. Arī lielais šķirto laulību skaits Latvijā galvenokārt ir sveštautiešiem, jo latvieši laulību šķir daudz retāk nekā, piemēram, krievi. Krievi savā starpā precas 63% gadījumu, bet visu pārējo mazākumtautību jaunlaulātie to mazskaitlīguma un izklaidu apdzīvojumā dēļ caurmērā tikai katrā desmitā gadījumā atrod savas tautības dzīvesdraugu. Kā neliels izņēmums jāmin ebreji, kas savā starpā precas biežāk — 36% gadījumu.

1989. un 1990. gada vēlēšanu pieredze rāda, ka par Latvijas Tautas frontes (LTF) atbalstīta-

11. att. Latviešu un nelatviešu vecumpiramīda 1989. gadā
(Pēc 5. literatūras avota)

12. att. Latvijā dzīvojošo tautību īpatsvars pa vecumgrupām 1989. gadā
(Pēc 5. literatūras avota)

Laulāto un šķirto etniskais sadalījums Latvijā 1991. gadā

Tautība	Sievietes	Latvietes	Krievietes	Baltkrievietes	Ukrainietes	Lietuvietes	Polietes	Ebrejietes	Pārējās
Laulības									
Vīrieši	22337	11070	7988	991	856	360	536	126	410
Latvieši	11092	9081	1263	181	147	173	139	6	102
Krievi	7750	1248	4982	543	435	89	245	51	157
Baltkrievi	1015	197	537	114	78	20	49	3	17
Ukraiņi	940	148	563	66	101	12	24	8	18
Lietuvieši	351	154	96	19	15	46	11		10
Poļi	467	123	210	38	23	6	57	1	9
Ebreji	173	13	81	6	14	2	1	53	3
Pārējie	549	106	256	24	43	12	10	4	94
Latvieši, %	100,0	82,0	8,5	1,2	1,0	1,2	0,9	0,0	0,7
Krievi, %	100,0	15,9	63,3	6,9	5,5	1,1	3,1	0,6	2,0
Baltkrievi, %	100,0	19,6	53,5	11,4	7,8	2,0	4,9	0,3	1,7
Ukraiņi, %	100,0	16,5	62,8	7,4	11,3	1,3	2,7	0,9	2,0
Lietuvieši, %	100,0	43,3	27,0	5,3	4,2	12,9	3,1	0,0	2,8
Poļi, %	100,0	24,6	42,1	7,6	4,6	1,2	11,4	0,2	1,8
Ebreji, %	100,0	8,9	55,6	4,1	9,6	1,4	0,7	36,3	2,1
Pārējie, %	100,0	22,6	54,5	5,1	9,2	2,6	2,1	0,9	20,0
Šķiršanās									
Vīrieši	11070	4421	4660	605	558	162	292	83	289
Latvieši	4337	3364	613	95	71	67	70	6	51
Krievi	4669	646	3092	319	280	47	144	27	114
Baltkrievi	597	91	310	106	40	6	28	4	12
Ukraiņi	605	93	307	35	124	10	19	2	15
Lietuvieši	185	82	54	10	7	23	4		5
Poļi	204	58	92	18	8	3	21	1	3
Ebreji	117	13	42	5	8	2		43	4
Pārējie	356	74	150	17	20	4	6		85

Pēc 6. literatūras avota

1990. g. 4. marta aptaujā Latvijas valsts neatkarību atbalstījušo iedzīvotāju īpatsvars

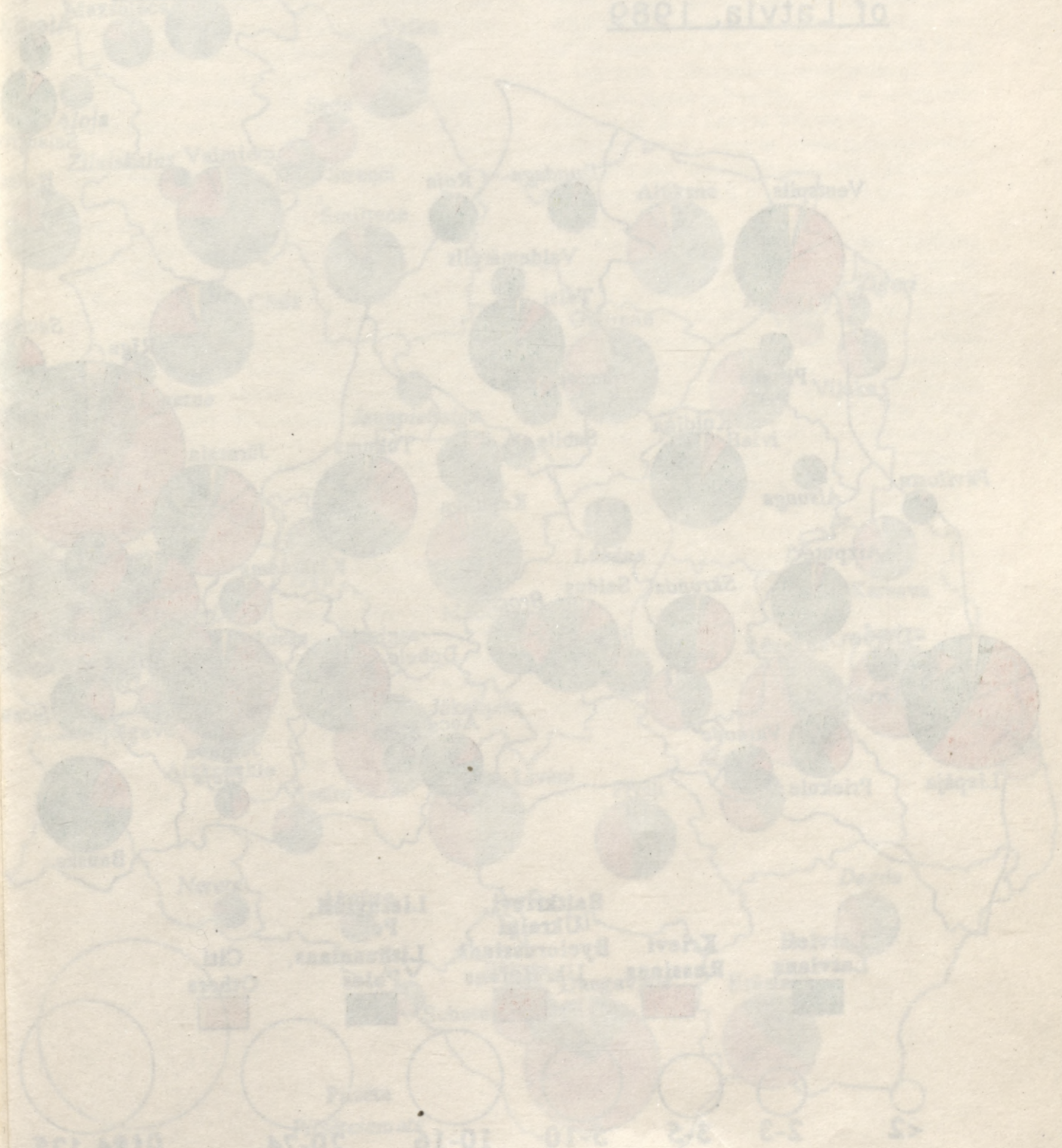
Rajons, pilsēta	Vēlētāju kopskaits	Jā, %	Latvieši, %	Starpība, %	Cittautiešu atbalsts, %
Aizkraukles	31513	90,7	73,7	17,0	65
Alūksnes	20337	90,0	75,0	15,0	60
Balvu	25412	85,0	71,8	13,2	47
Bauskas	38506	90,9	68,4	22,5	71
Cēsu	44966	92,9	81,3	11,6	62
Daugavpils	92716	51,3	13,0	38,3	44
Daugavpils raj.	32493	65,1	35,9	29,2	46
Dobeles	29850	84,8	63,7	21,1	58
Gulbenes	21283	90,9	79,8	11,1	55
Jēkabpils	44102	80,2	61,6	18,6	48
Jelgava	52818	71,0	49,7	21,3	42
Jelgavas raj.	27365	82,7	61,1	21,6	56
Jūrmala	44519	68,5	44,2	24,3	44
Krāslavas	30709	63,0	43,2	19,8	35
Kuldīgas	27752	97,4	84,4	13,0	83
Liepāja	79093	62,8	38,8	24,0	39
Liepājas raj.	36455	96,6	79,2	17,4	84
Limbažu	28798	96,5	85,4	11,1	76
Ludzas	31326	66,8	53,4	13,4	29
Madonas	35025	92,7	82,3	10,4	59
Ogres	45694	89,3	70,5	18,8	64
Preiļu	32991	79,6	63,5	16,1	44
Rēzekne	31370	54,3	37,3	17,0	27
Rēzeknes raj.	31606	65,6	53,3	12,3	26
Rīga	660634	60,7	36,5	24,2	38
Centra raj.	39784	72,9	47,8	25,1	48
Kurzemes raj.	121306	53,5	31,9	21,6	32
Latgales pr-p.	172209	60,0	33,4	26,6	40
Vidzemes pr-p.	169665	62,0	39,9	22,1	37
Zemgales pr-p.	78680	66,5	42,4	24,1	42
Ziemeļu raj.	78990	58,1	32,0	26,1	38
Rīgas raj.	105385	78,6	58,1	20,5	49
Saldus	27618	95,2	80,7	14,5	75
Talsu	35064	98,2	89,8	8,4	82
Tukuma	40373	93,8	79,0	14,8	70
Valkas	26282	86,6	74,3	12,3	48
Valmieras	44523	91,7	78,5	13,2	61
Ventspils	35393	66,8	43,0	23,8	42
Ventspils raj.	10835	94,6	85,9	8,7	62
Kopā	1902802	Vidēji 73,7	52,0	21,7	45

Pēc 1990. gada 4. marta aptaujas rezultātiem

Pilsoņu skaits un īpatsvars starp reģistrētajiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem 1993. gada 1. martā

Rajons, pilsēta	Pavisam	Latvieši	Latvieši, %	Reģistrējušies	Pilsoņi	Iedzīvotāji	Iedz. vēlas pils.	Pilsoņi, %	Negrib būt pils., %	Nelatv. pils., %
Rīga	910455	331934	36,5	680627	386874	293753	258471	57	5,2	20
Centra raj.	56200	26864	47,8	57410	41292	16118	14476	72	2,9	24
Kurzemes raj.	164700	52539	31,9	132230	64968	67262	61572	49	4,3	17
Latgales pr-p.	244900	81797	33,4	168256	98001	70255	57265	58	7,7	25
Vidzemes pr-p.	233900	93326	39,9	166553	96013	70540	67976	58	1,5	18
Zemgales pr-p.	99800	42315	42,4	85630	48257	37373	29631	56	9,0	14
Ziemeļu raj.	115600	36992	32,0	70548	38343	32205	27551	54	6,6	22
Daugavpils	124910	16243	13,0	117553	73635	43918	43370	63	0,5	50
Liepāja	114486	44432	38,8	90062	45716	44346	27096	51	19,2	12
Jūrmala	60600	26789	44,2	50016	30747	44346	16363	61	5,8	17
Aizkraukles	44488	32808	73,7	41147	34534	6613	6454	84	0,4	10
Alūksnes	28884	21661	75,0	26243	24060	2183	2165	92	0,1	17
Balvu	33913	24362	71,8	32078	29792	2286	2214	93	0,2	21
Bauskas	55888	38249	68,4	51438	38589	12849	12656	75	0,4	7
Cēsu	64335	52303	81,3	58727	51532	7195	6568	88	1,1	6
Daugavpils raj.	47076	16922	35,9	40686	32067	8619	8413	79	0,5	43
Dobeles	44391	28264	63,7	37550	28450	9100	9084	76	0,0	12
Gulbenes	29930	23887	79,8	28220	25685	2535	2479	91	0,2	11
Jēkabpils	61048	37593	61,6	59210	47791	11419	10969	81	0,8	19
Jelgava ar raj.	113240	60704	53,6	106283	67947	38336	32581	64	5,4	10
Krāslavas	41490	17903	43,2	38862	31516	7346	7301	81	0,1	38
Kuldīgas	40985	34591	84,4	37360	34728	2632	2486	93	0,4	9
Liepājas raj.	54306	43026	79,2	45216	39598	5618	5508	88	0,2	8
Limbažu	41119	35127	85,4	39660	35664	3996	3911	90	0,2	4
Ludzas	42495	22710	53,4	38407	33926	4481	4406	88	0,2	35
Madonas	49466	40694	82,3	47216	43581	3635	3502	92	0,3	10
Ogres	65813	46396	70,5	59562	49179	10383	9717	83	1,1	12
Preiļu	45955	29192	63,5	45619	41835	3784	3669	92	0,3	28
Rēzekne ar raj.	85919	38985	45,4	81608	72832	8776	8715	89	0,1	44
Rīgas raj.	150852	87589	58,1	128292	95285	33007	32350	74	0,5	16
Saldus	39468	31845	80,7	37156	31491	5665	5367	85	0,8	4
Talsu	50041	44947	89,8	48218	46023	2195	1704	95	1,0	6
Tukuma	58575	46303	79,0	53733	46668	7065	6806	87	0,5	8
Valkas	37364	27780	74,3	34120	27723	6397	6161	81	0,7	7
Valmieras	62728	49259	78,5	58330	49826	8504	6883	85	2,8	7
Ventspils ar raj.	66347	35259	53,1	44660	31260	13400	10314	70	6,9	17
Kopā	2671212	1389656	52,0	2257859	1628554	629305	557683	Vidēji 72	3,2	20

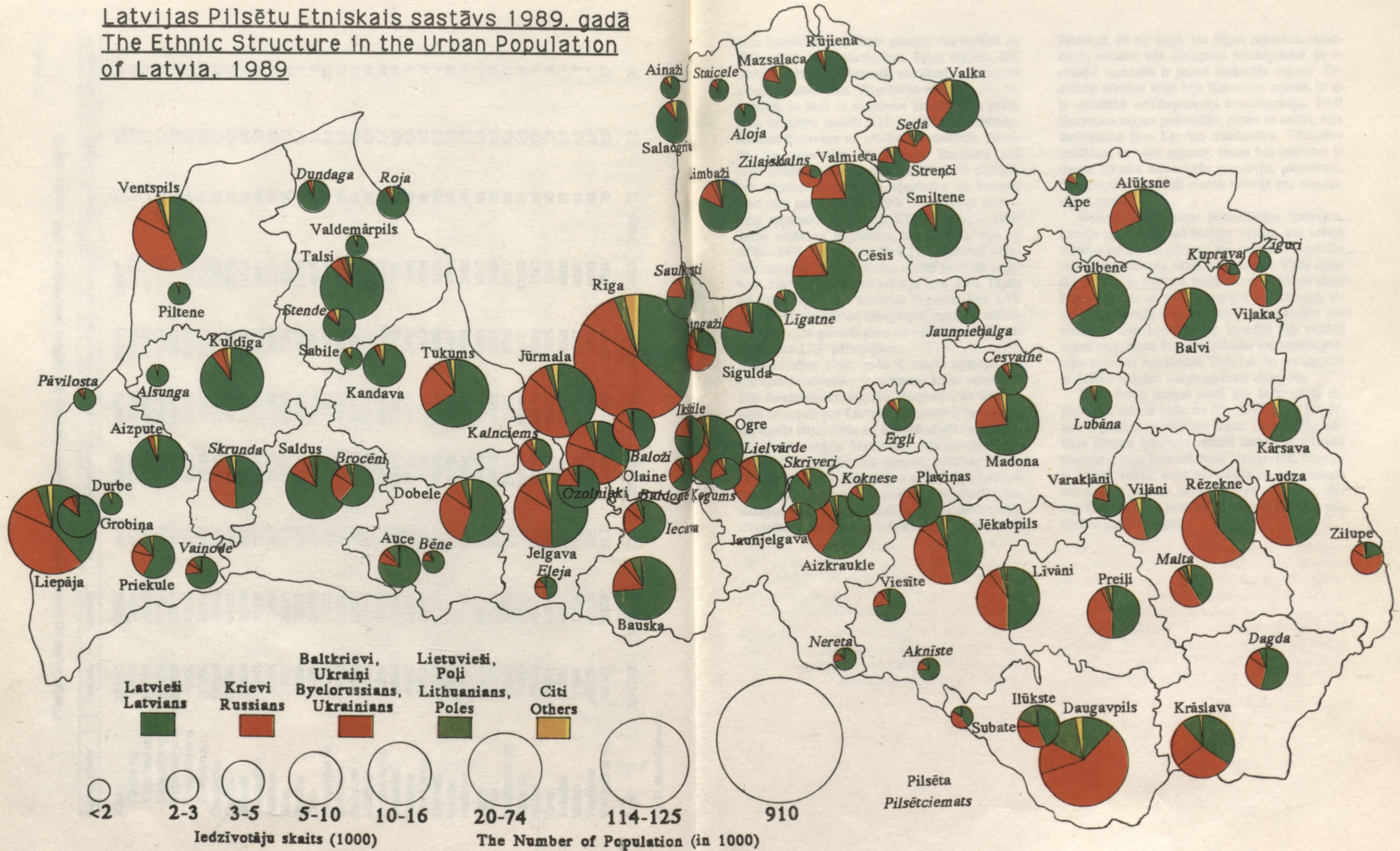
Латвия Pijētu Etniskā sastāvs 1989. gadā
The Ethnic Structure in the Urban Population
of Latvia, 1989

Latviešu skaits (1000)   The Number of Population

42   3-3   3-2   2-10   10-16   20-24   0174-123

Latvijas Pilsētu Etniskais sastāvs 1989. gadā
The Ethnic Structure in the Urban Population
of Latvia, 1989

Latvian Statistical Yearbook 1989, 90-91
The Ethnic Structure in the Urban Communities
of Latvia, 1989

jiem kandidātiem balsoja gandrīz visi latvieši un 10%—30% no cittautiešiem. Tajos rajonos, kur latvieši ir krietnā pārsvarā, vairākums cittautiešu pieslējās latviešiem. Visgrūtākā vēlēšanu cīņa bija Rīgā, jo tieši te daudzviet latviešu bija pārāk maz, lai spētu ievēlēt LTF kandidātu. Salīdzinot latviešu ģipatsvaru un vēlēšanu rezultātus, jāsecina, ka apgabalos ar latviešu ģipatsvaru virs 40% gandrīz vienmēr tika ievēlēts LTF atbalstītais kandidāts, vēlēšanu apgabalos ar latviešu ģipatsvaru no 35% līdz 39% — pavisam nedaudzos apgabalos neievēlēja LTF pārstāvjus. Tikai dažos vēlēšanu apgabalos, kur latviešu bija ap 30%—34%, izdevās ievēlēt LTF deputātus. Gandrīz neviens LTF deputāts netika ievēlēts apgabalā, kur latviešu ģipatsvars bija zem 30%. Tāpēc arī Daugavpilī visi ievēlētie deputāti bija LTF pretinieki. Tomēr arī Daugavpilī vairākos vēlēšanu apgabalos gandrīz puse no vēlētajiem bija balsojuši par LTF pārstāvjiem.

Analizējot 1990. gada 4. marta aptauju par Latvijas neatkarību, ir redzams, ka to atbalstījis liels daudzums cittautiešu. Pieņemot, ka visi latvieši balsojuši par Latvijas neatkarību, var aplēst, cik daudz cittautiešu arī ir atbalstījuši neatkarīgu Latviju. Ja neņem vērā cittautiešu mazāku aktivitāti vēlēšanās, Latvijā gandrīz puse no cittautiešiem jeb 45% balsoja par neatkarīgu Latviju. Daudz vairāk cittautiešu atbalstīja neatkarību latviskajos rajonos, īpaši laukos. Vismazāk Latvijas atbalstītāju starp nelatviešiem bija Latgalē, īpaši

Rēzeknē, kā arī Rīgā. No Rīgas rajoniem vislielākais atbalsts bija Zemgales priekšpilsētā, jo te relatīvi vismazāk ir jauno blokmāju rajonu. Zemākais atbalsts Rīgā bija Kurzemes rajonā, jo te ir vislielākā militārpersonu koncentrācija. Tieši Kurzemes rajona pašvaldība, pirms to atcēla, bija darbojusies pret Latvijas neatkarību. Vērojama tendence, ka tajos rajonos, kuros bez krieviem ir daudz arī citu minoritāšu pārstāvju, piemēram, Daugavpilī, nelatvieši biežāk balsoja par neatkarīgu Latviju.

Neraugoties uz zemo pamatnācijas ģipatsvaru, Latvija bija vienīgā no Baltijas valstīm, kur nebija neviena rajona vai pilsētas, kas aptaujā neuzrādītu vairākuma atbalstu valsts neatkarībai. Visās lielajās pilsētās ar latviešu mazākumu, ieskaitot visus Rīgas rajonus un pat Daugavpili un Rēzekni, iedzīvotāju lielākā daļa nobalvoja par Latvijas neatkarību. Gan Lietuvā, gan Igaunijā bija vairāki rajoni un pilsētas, kuros vairākums iedzīvotāju pretojās šo valstu neatkarībai. Tieši Latvija var lepoties ar lielāku saskaņu starpterniskajās attiecībās.

Ļoti vērtīgs izziņas avots būs Iedzīvotāju reģistrs. 14. tabula rāda, ka līdz 1993. gada 1. martam reģistrēto iedzīvotāju skaitā Latvijas Republikas pilsoņu ģipatsvars visumā saskan ar latviešu ģipatsvaru, taču Latgalē, īpaši Daugavpilī, pilsoņu ir būtiski vairāk nekā latviešu. Kopumā gandrīz visi nepilsoņi vēlas iegūt Latvijas pilsonību, vienīgi Liepājā katrs piektais nepilsonis Latvijas pilsonību nevēlas iegūt.

Nobeigums

Par spīti kritiskajai situācijai, kad latviešu īpatsvars Latvijā bija noslīdējis līdz 52% 1989. gadā, kā arī pateicoties atmodai un valsts neatkarības atjaunošanai, latviešu etnodemogrāfiskā situācija sāk uzlaboties. Gan dabiskā pieauguma, gan migrācijas, gan arī asimilācijas rezultātā latviešu īpatsvars, sākot ar 1989. gadu, vairs nesamazinās, bet sāk pieaugt pirmo reizi pēdējo 50 gadu laikā. Neraugoties uz to, ka latvieši ir palikuši mazākumā gan Rīgā, gan trijās pārējās lielākajās Latvijas pilsētās, viņi tomēr ir ieguvuši pārsvaru visās pašvaldībās, ieskaitot Daugavpili. Savukārt cittautieši visumā ir samierinājušies ar šādu stāvokli, un tāpēc Latvijā, šķiet, nav sagaidāmas tik nesamierināmas starpterniskās problēmas, kādas ir, piemēram, Igaunijas pilsētā Narvā.

Krievijas armijai atstājot Latviju, zudis galvenais balsts un aizstāvis šovinistiski noskaņotajiem krieviem, kas nevēlas atzīt latviešu tautas tiesības pastāvēt un valdīt savā zemē.

Valdības uzdevums ir gādāt par konsekventu migrācijas politikas turpināšanu, atbalstot visus cittautiešus, kuri vēlas atstāt Latviju. Īpaši vēlama un sekmējama būtu svešuma latviešu atgriešanās tēvzemē. Izglītībai būs izšķirīgi svarīga nozīme etnisko un valodas procesu attīstībā. Vairākums augstāko mācību iestāžu ir iecerējušas un jau strādā pie tā, lai drīzumā pārietu uz apmācību tikai latviešu valodā. Grūtāk ir vidējās mācību iestādēs. Visādi jāsekmē latviešu skolu skaita pa-

plašināšana, īpaši Rīgā, lai cittautiešiem, ja viņi to vēlētos, būtu reāla iespēja sūtīt savus bērnus latviešu skolās. Tas pats attiecināms arī uz bērnudārziem. Turpretim ir jāsamazina krievu valodas ietekme latviešu skolās; tai nevajadzētu būt lielākai par angļu vai vācu valodas ietekmi.

Istenojot Valodu likumu, jāseko, lai tas tiešām tiktu ievērots. Kur vien rodas iespēja, jānomaina visi strādājošie, īpaši vadošie darbinieki, kas darbā nelieto latviešu valodu. To gan, saprotams, nevar paveikt pāris mēnešos, īpaši nozarēs, kur latvieši ir mazākumā, taču šo likumu nepieciešams pildīt augošā intensitātē.

Mēģinot paredzēt iespējamo Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva attīstību, šķiet, ka latviešu īpatsvars turpinās augt, 2000. gadā sasniedzot 57%—59%. Latviešu īpatsvara pieaugumu sekmēs Krievijas armijas izvešana, jo kopā ar militārpersonām izbrauks arī viņu ģimenes locekļi. Krievu īpatsvars lēnām samazināsies līdz 27%—30%, arī pārējo minoritāšu īpatsvars pamazām saruks, visstraujāk ebrejiem, ukraiņiem un baltkrieviem. Vienīgais izņēmums būs čigāni, jo viņiem ir daudz augstāks dabiskais pieaugums, bet viņu īpatsvars tomēr būs tikai 0,3%—0,4%.

Katrā ziņā Latvijai, attīstoties demokrātiskā ceļā, ir iespējas saglabāt un nostiprināt latviešu pārsvaru savā valstī bez jebkādu piespiedu metožu lietošanas pret cittautiešiem.

Izmantotā literatūra

1. Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1935.g. — R., 1936 — 1939.
2. *Darbiņš A.* Latvijas iedzīvotāju skaits. — Vācijā, 1947.
3. *Dreifelds J.* Immigration and Ethnicity in Latvia // Journal of Soviet Nationalities. — Winter, 1990 —1991. — Vol.1. — Number 4. — P. 43—81.
4. *Dunsdorfs E.* Latvijas iedzīvotāji simt gados // Archīvs. — 23.sēj. — Demogrāfija. — Melburna, 1983. — 25.—106. lpp.
5. *Eglīte P.* Iedzīvotāju ataudzes etniskie aspekti Latvijā // Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis. — 1991. — Nr. 2. — 23.—33. lpp.
6. Etnosituācija Latvijā (Fakti un komentāri) / E. Vēbera red. — Rīga, 1992.
7. *Gerts O.* Kļūdami brīvi, arī dzimām, mirām // Neatkarīgā Cīņa. — 1992. — 24. jūl.
8. *Guboglo M.* Demography and Language in the Capitals of the Union Republics // Journal of Soviet Nationalities. — Winter, 1990—1991. — Vol. 1. — Number 4. — P. 1—42.
9. Iedzīvotāju migrācijas galvenie rezultāti 1991. gadā // Lauku Avīze. — 1992. — 16. apr.
10. Iedzīvotāju migrācijas galvenās tendences Latvijā 1992. gada 1. ceturksnī // Lauku Avīze. — 1992. — 12. jūn.
11. Iedzīvotāju skaits pilsētās un pagastos 1941. gada 1. augustā. — R., 1942.
12. *Kadelis J.* Nationale Zusammensetzung der Bevölkerung Lettlands // Acta Baltica: XXIV. — 1986. — S. 215—237.
13. Latvijas Republikas Izglītības ministrijas npublicētie materiāli.
14. Latvijas Republikas Valsts statistikas komitejas npublicētie materiāli.
15. *Mežs I.* Demogrāfiskais stāvoklis Latvijā // Universitas.— 1992. — Nr. 68. — 16.—20. lpp.
16. Migrācijas tendences // Neatkarīgā Cīņa. — 1992. — 2. sept.
17. Skaitļi un fakti // Izglītība. — 1992. — 2. apr.
18. *Taagepera R.* Who Assimilates Whom? — The World and the Baltic Region // Regional Identity Under Soviet Rule: The Case of the Baltic States. — 1990. — P. 137—150.
19. Tautas skaitīšana 1943. gada 24. februārī. — R., 1944.
20. 1989. gada tautas skaitīšanas rezultāti Latvijā. Statistisks datu krājums. — R.: Latvijas Republikas Valsts statistikas komiteja, 1992.
21. *Vēbers E.* Kas notiek, ja cīnītis mēģina vezumu gāzt? // Diena. — 1992. — 9. jūn.

Pielikumi

1. pielikums. Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas rajonos 1989. gadā
2. pielikums. Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pilsētās un pilsētciematos 1989. gadā
3. pielikums. Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pagastos 1989. gadā

Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas rajonos 1989. gadā

1. pielikums

Rajons/pils.	Visi	Latvieši	Krievi	Baltkri.	Ukraini	Poļi	Lietuvi	Ebreji	Cigāņi	Tāžeri	Vācieši	Igaņi	Parējie	Lat. %	Kr. %	Btk. %	Ukr. %	Pl. %	Liet. %	Ebr. %	Cig. %	Tāž. %	Vāc. %	Citu %	
Rīga	910455	331934	430555	43631	16653	7012	18812	1109	2558	1054	1209	12287	36.5	47.3	4.8	4.8	1.8	0.8	2.1	0.1	0.1	0.3	0.1	0.1	1.3
Daugavpils	124910	16243	72775	11385	3903	16338	1118	1373	353	257	134	47	984	13.0	58.3	9.1	3.1	13.1	0.9	1.1	0.3	0.2	0.1	0.0	0.8
Liepāja	114486	44432	49316	5668	8611	1298	2663	390	30	281	198	115	1484	38.8	43.1	5.0	7.5	1.1	2.3	0.3	0.0	0.2	0.2	0.1	1.3
Jelgava	74105	36801	25736	4462	2871	1274	927	247	714	114	167	81	711	49.7	34.7	6.0	3.9	1.7	1.3	0.3	1.0	0.2	0.2	0.1	1.0
Jūrmala	60600	26789	25503	2955	2069	905	541	544	300	163	84	76	671	44.2	42.1	4.9	3.4	1.5	0.9	0.9	0.5	0.3	0.1	0.1	1.1
Ventspils	50646	21766	19934	2995	3237	516	339	122	978	195	62	52	490	43.0	39.4	5.9	6.4	1.0	0.7	0.2	1.9	0.4	0.1	0.1	1.0
Rēzekne	42477	15839	23379	862	673	1166	102	211	14	32	35	16	148	37.3	55.0	2.0	1.6	2.7	0.2	0.5	0.0	0.1	0.1	0.0	0.3
Aizkraukle	44488	32808	7406	1249	696	590	1288	23	65	25	140	22	176	73.7	16.6	2.8	1.6	1.3	2.9	0.1	0.1	0.1	0.3	0.0	0.4
Alūksne	28884	21661	5260	253	751	99	48	16	33	48	16	397	302	75.0	18.2	0.9	2.6	0.3	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1	1.4	1.0
Balvi	33913	24362	8306	280	431	102	32	17	101	25	67	23	167	71.8	24.5	0.8	1.3	0.3	0.1	0.1	0.3	0.1	0.2	0.1	0.5
Bauskas	55888	38249	8006	2638	1743	840	3537	15	91	73	70	37	589	68.4	14.3	4.7	3.1	1.5	6.3	0.0	0.2	0.1	0.1	0.1	1.1
Cēsu	64335	52303	8266	1290	918	709	298	46	81	24	63	55	282	81.3	12.8	2.0	1.4	1.1	0.5	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1	0.4
Daugavpils r.	47076	16922	19208	3302	907	5294	793	35	194	54	66	26	283	35.9	40.8	7.0	1.9	11.2	1.7	0.1	0.4	0.1	0.1	0.1	0.6
Dobele	44391	28264	8315	2508	1604	759	2180	22	143	57	38	23	478	63.7	18.7	5.6	3.6	1.7	4.9	0.0	0.3	0.1	0.1	0.1	1.1
Gulbene	29930	23887	4644	412	429	222	105	14	69	21	17	21	89	79.8	15.5	1.4	1.4	0.7	0.4	0.0	0.2	0.1	0.1	0.1	0.3
Jēkabpils	61048	37593	16566	2208	1349	1309	991	220	175	131	140	46	320	61.6	27.1	3.6	2.2	2.1	1.6	0.4	0.3	0.2	0.2	0.1	0.5
Jelgavas r.	39135	23903	8335	3139	1028	926	1276	16	46	41	80	31	314	61.1	21.3	8.0	2.6	2.4	3.3	0.0	0.1	0.1	0.2	0.1	0.8
Krāslavas	41490	17903	11356	8325	656	2499	168	56	196	30	25	11	265	43.2	27.4	20.1	1.6	6.0	0.4	0.1	0.5	0.1	0.1	0.0	0.6
Kuldīgas	40985	34591	3277	572	978	252	751	15	216	28	55	23	227	84.4	8.0	1.4	2.4	0.6	1.8	0.0	0.5	0.1	0.1	0.1	0.6
Liepājas r.	54306	43026	4987	875	1441	276	3232	15	45	46	67	31	265	79.2	9.2	1.6	2.7	0.5	6.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.5
Limbazi	41119	35127	3305	612	740	325	262	13	197	31	195	118	194	85.4	8.0	1.5	1.8	0.8	0.6	0.0	0.5	0.1	0.5	0.3	0.5
Ludzas	42495	22710	16333	1848	665	362	136	89	56	21	21	29	225	53.4	38.4	4.3	1.6	0.9	0.3	0.2	0.1	0.0	0.0	0.1	0.5
Madonas	49466	40694	6151	864	709	442	192	15	109	26	29	25	210	82.3	12.4	1.7	1.4	0.9	0.4	0.0	0.2	0.1	0.1	0.1	0.4
Ogres	65813	46396	13243	2467	1462	975	496	115	56	58	146	68	331	70.5	20.1	3.7	2.2	1.5	0.8	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1	0.5
Preiļi	45955	29192	13733	943	533	888	170	11	189	6	27	20	243	63.5	29.9	2.1	1.2	1.9	0.4	0.0	0.4	0.0	0.1	0.0	0.5
Rēzeknes r.	43442	23146	18125	697	417	597	118	17	114	11	57	10	133	53.3	41.7	1.6	1.0	1.4	0.3	0.0	0.3	0.0	0.1	0.0	0.3
Rīgas r.	150852	87589	44432	7523	4965	2528	1498	307	81	289	345	171	1124	58.1	29.5	5.0	3.3	1.7	1.0	0.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.7
Saldus	39468	31845	2760	740	670	296	2808	17	47	18	38	22	207	80.7	7.0	1.9	1.7	0.7	7.1	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	0.5
Talsu	50041	44947	2480	577	521	364	305	14	528	14	38	51	202	89.8	5.0	1.2	1.0	0.7	0.6	0.0	1.1	0.0	0.1	0.1	0.4
Tukuma	58575	46303	7087	1682	1327	601	627	56	474	58	55	26	279	79.0	12.1	2.9	2.3	1.0	1.1	0.1	0.8	0.1	0.1	0.0	0.5
Valkas	37364	27780	6492	989	734	328	180	4	52	42	101	301	361	74.3	17.4	2.6	2.0	0.9	0.5	0.0	0.1	0.1	0.3	0.8	1.0
Valmieras	62728	49259	8965	1609	1133	586	301	29	161	43	143	124	375	78.5	14.3	2.6	1.8	0.9	0.5	0.0	0.3	0.1	0.2	0.2	0.6
Ventspils r.	15701	13493	1287	182	289	97	136	1	27	8	10	5	166	85.9	8.2	1.2	1.8	0.6	0.9	0.0	0.2	0.1	0.1	0.0	1.1

Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem

Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pilsētās un pilsētciematos 1989. gadā 2. pielikums

Pilsētas, p/c.	Visi	Latvieši	Krievi	Baltkrievi	Ukraiņi	Poļi	Lietuvieši	Igauņi	Citi
Rīga	910455	36.5	47.3	4.8	4.8	1.8	0.8	0.1	3.9
Daugavpils	124910	13.0	58.3	9.1	3.1	13.1	0.9	0.0	2.5
Liepāja	114486	38.8	43.1	4.9	7.5	1.1	2.3	0.1	2.2
Jelgava	74105	49.7	34.7	6.0	3.9	1.7	1.2	0.1	2.7
Jūrmala	60600	44.2	42.1	4.9	3.4	1.5	0.9	0.1	2.9
Ventspils	50646	43.0	39.4	5.8	6.4	1.0	0.7	0.1	3.6
Rēzekne	42477	37.3	55.0	2.0	1.6	2.7	0.2	0.0	1.2
Jēkabpils	31500	48.2	38.1	4.4	3.2	2.7	0.9	0.1	2.4
Ogre	29953	60.4	28.1	4.7	2.3	1.6	0.7	0.2	2.0
Valmiera	29497	75.0	18.3	2.6	1.4	0.9	0.4	0.1	1.3
Cēsis	22016	74.6	17.4	1.7	1.4	1.0	0.4	0.1	3.4
Tukums	21503	65.7	22.7	3.2	3.9	0.9	0.7	0.1	2.8
Dobele	15188	55.1	28.9	4.8	5.8	1.4	1.8	0.1	2.1
Olaine	14616	32.9	47.3	8.7	4.6	3.2	1.0	0.1	2.2
Kuldīga	14209	88.6	6.6	0.8	0.9	0.5	0.8	0.1	1.7
Talsi	13142	87.8	6.0	1.0	1.1	0.7	0.4	0.2	2.8
Krāslava	12520	34.3	30.7	22.1	1.5	9.1	0.4	0.1	1.8
Saldus	12492	83.4	9.5	1.8	1.3	0.8	2.4	0.1	0.7
Līvāni	12281	51.1	39.4	3.8	1.8	2.5	0.6	0.1	0.7
Ludza	11903	46.1	45.8	2.8	1.8	1.3	0.6	0.1	1.5
Bauska	11819	73.4	15.0	2.6	1.7	1.3	4.7	0.1	1.2
Sigulda	11593	78.6	15.6	1.6	1.7	1.1	0.5	0.1	0.8
Alūksne	10909	68.2	23.2	1.3	3.7	0.4	0.2	1.2	1.8
Gulbene	10609	66.7	27.5	1.7	1.8	0.6	0.3	0.1	1.3
Aizkraukle	10066	59.1	30.3	4.1	2.6	1.6	1.2	0.1	1.0
Madona	10030	73.1	20.7	2.3	1.3	0.9	0.4	0.1	1.2
Limbaži	9986	81.3	11.8	1.8	1.7	0.9	0.6	0.1	1.8
Preiļi	9531	51.2	41.7	1.7	1.1	1.7	0.5	0.1	2.0
Balvi	9386	58.9	35.5	1.5	1.8	0.5	0.2	0.1	1.5
Valka	8300	60.4	28.1	3.1	3.1	0.9	0.4	2.4	1.6
Smiltene	6473	91.8	5.1	0.5	0.7	0.7	0.2	0.2	0.8
Aizpute	6246	93.1	3.3	0.6	0.7	0.6	1.3	0.0	0.4
Lielvārde	5781	59.2	28.1	4.4	5.0	1.2	0.5	0.1	1.5
Skruna	5232	49.3	31.5	4.0	9.7	0.7	2.2	0.1	2.5
Kandava	4795	91.7	3.8	1.0	0.6	0.6	0.4	0.1	1.8
Vijāni	4748	46.3	49.1	1.7	1.0	0.9	0.2	0.0	0.8
Grobiņa	4561	85.1	8.4	1.5	1.5	0.6	2.3	0.0	0.6
Plaviņas	4438	62.6	27.7	3.6	1.5	1.9	0.6	0.1	2.0
Vangazi	4401	28.3	52.8	7.0	6.0	2.4	0.7	0.1	2.7
Iecava	4325	63.6	22.4	4.2	3.8	1.6	2.7	0.3	1.4
Baloži	4065	43.3	41.1	6.6	3.6	1.9	2.1	0.1	1.3
Rūjiena	3996	93.2	3.8	0.5	1.0	0.6	0.2	0.3	0.4
Priekule	3954	57.6	21.3	3.2	5.3	0.6	9.5	0.2	2.3
Brocēni	3700	61.1	23.1	5.8	4.2	1.4	2.5	0.2	1.7
Saulkrasti	3572	76.9	17.0	1.9	1.1	1.2	1.1	0.1	0.7
Ozolnieki	3440	76.0	14.5	3.0	1.6	1.3	2.5	0.2	0.9

Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitīšanas materiāliem

Pilsētas, p/c.	Visi	Larvieši	Krievi	Baltkrievi	Ukraiņi	Poļi	Lietuvieši	Igauņi	Citi
Iksķīle	3432	77.5	15.5	2.8	1.1	1.6	0.5	0.1	0.9
Salacgrīva	3419	88.0	6.8	1.0	1.2	0.8	0.9	0.6	0.7
Auce	3379	78.4	7.2	2.3	1.3	1.0	9.2	0.1	0.5
Dagda	3373	54.1	30.8	9.0	0.9	4.3	0.3	0.1	0.5
Ilūkste	3338	44.3	30.3	4.8	1.6	16.0	1.5	0.2	1.3
Skrīveri	3211	89.2	6.0	1.5	1.0	0.9	0.7	0.2	0.5
Kārsava	3165	58.5	37.5	1.3	0.8	0.8	0.1	0.1	0.9
Malta	3155	41.6	48.2	2.2	1.2	4.0	0.4	0.0	2.4
Varaklāni	2804	80.3	16.9	0.5	1.1	0.5	0.3	0.0	0.4
Kalnčiems	2801	38.8	49.6	4.8	2.3	2.3	1.0	0.1	1.1
Vainode	2799	73.0	11.6	1.8	4.0	0.4	8.1		1.1
Roja	2782	92.0	4.5	1.1	1.5	0.5	0.2	0.1	0.1
Koknese	2715	85.8	8.8	1.8	1.2	1.0	0.9		0.5
Ergli	2650	88.1	7.0	1.9	0.8	1.4	0.3	0.1	0.4
Viesīte	2519	72.5	18.3	2.6	1.4	1.2	2.8	0.1	1.1
Zilupe	2484	20.6	63.4	11.7	1.8	1.4	0.2	0.1	0.8
Jaunjelgava	2423	71.1	19.3	2.6	1.9	0.7	2.7	0.1	1.6
Baldone	2419	64.2	24.5	3.4	1.8	1.5	1.7	0.2	2.7
Strenči	2397	77.6	16.0	2.4	0.8	0.7	1.0	0.3	1.2
Seda	2273	10.5	71.2	11.9	2.3	1.1	0.7	0.3	2.0
Vījaka	2180	50.8	43.6	1.1	1.4	0.3	0.1	0.3	2.4
Mazsalaca	2138	78.9	13.8	1.7	2.3	0.5	0.9	0.1	1.8
Ķegums	2136	68.5	21.5	3.6	2.1	2.1	1.0		1.2
Stende	2120	86.9	7.5	1.5	1.0	1.2	0.7	0.0	1.2
Lubāna	2108	94.2	3.5	0.7	0.7	0.0	0.3	0.0	0.6
Dundaga	2094	92.9	4.1	0.7	1.0	0.6	0.3	0.1	0.3
Cesvaine	2075	91.0	6.2	0.9	0.5	0.4	0.1		0.9
Eleja	1879	47.9	29.0	6.2	5.7	2.8	6.5		1.9
Sabīle	1765	89.5	2.5	0.6	0.5	0.4	0.9		5.6
Līgatne	1726	85.1	10.8	0.9	0.3	0.9	0.6	0.1	1.3
Ape	1682	81.5	12.7	1.2	0.6	0.2	0.1	2.6	1.1
Aloja	1591	92.6	3.4	1.4	0.5	0.9	0.4	0.1	0.7
Valdemārpils	1574	93.4	2.5	0.6	0.5	0.5	0.9	0.1	1.5
Nereta	1551	71.1	12.0	2.2	1.0	1.1	11.8	0.1	0.7
Aknīste	1523	74.1	14.2	1.4	0.9	1.4	7.3	0.1	0.6
Kuprava	1469	24.7	60.6	2.3	9.3	0.9	0.1		2.1
Staicele	1360	86.0	10.5	1.0	0.9	0.9	0.4	0.1	0.2
Bēne	1338	76.8	10.8	3.2	1.4	1.6	3.9		2.3
Pāvilosta	1299	88.6	7.5	0.9	1.1	0.3	1.1		0.5
Jaunpiebalga	1289	91.4	5.0	0.8	1.5	0.8	0.2		0.3
Aināzi	1246	86.4	6.2	0.9	0.9	0.6	1.0	3.4	0.6
Piltene	1186	96.3	1.4	0.6	0.6	0.2	0.6		0.3
Alsunga	1129	96.1	1.8	0.3	0.6	0.5	0.4	0.2	0.1
Zilaiskalns	1054	28.2	54.6	10.5	2.3	1.6	0.7	0.2	1.9
Ziguri	1053	55.7	40.8	0.6	1.5	0.2	0.1	0.1	1.0
Subate	1037	40.5	44.2	2.2	0.8	2.6	9.4		0.3
Durbe	383	93.8	1.8		0.8	0.8	2.6		0.2

Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pagastos 1989. gadā

3. pielikums

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraini	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%
Aizkraukles rajons																		
1	Aiviekstes	955	719	75.3	134	14.0	42	4.4	17	1.8	16	1.7	11	1.2			15	1.6
2	Aizkraukles	1181	1013	85.8	92	7.8	33	2.8	4	0.3	15	1.3	6	0.5			18	1.5
3	Bebŗu	1625	1430	88.0	117	7.2	24	1.5	16	1.0	10	0.6	18	1.1			10	0.6
4	Daudzseses	1318	1027	77.9	154	11.7	40	3.0	24	1.8	14	1.1	24	1.8			36	2.7
5	Irŗu	573	519	90.6	32	5.5	3	0.5	13	2.2	5	0.8	1	0.2			1	0.2
6	Jaunjelgavas	999	720	72.1	160	16.0	43	4.3	20	2.0	11	1.1	23	2.3	1	0.1	21	2.1
7	Klintaines	916	725	79.1	101	11.0	39	4.3	19	2.1	20	2.2	10	1.1			2	0.2
8	Kokneses	1805	1549	85.8	162	9.0	45	2.5	14	0.8	11	0.6	13	0.7	2	0.1	9	0.5
9	Kurmenes	863	708	82.0	39	4.5	8	0.9	5	0.6	4	0.5	95	11.0			4	0.5
10	Mazsalves	1229	961	78.2	87	7.1	11	0.9	7	0.6	21	1.7	133	10.8			9	0.7
11	Neretas	755	465	61.6	100	13.2	20	2.7	4	0.5	9	1.2	156	20.7			1	0.1
12	Pilskalnes	662	436	65.9	81	12.3	8	1.2	7	1.0	8	1.2	113	17.0	1	0.1	9	1.3
13	Seces	1176	913	77.6	147	12.5	47	4.0	26	2.2	18	1.5	16	1.4			9	0.8
14	Skriveru	1082	900	83.2	113	10.4	17	1.6	13	1.2	28	2.6	6	0.6			4	0.4
15	Staburaga	519	449	86.5	57	11.0	5	1.0	1	0.2	3	0.5	4	0.8				
16	Sunākstes	638	484	75.8	116	18.2	6	0.9	12	1.9	8	1.2	9	1.4			4	0.6
17	Valles	1395	1087	77.9	126	9.0	21	1.5	18	1.3	11	0.8	128	9.2			4	0.3
18	Vietalvas	1262	1036	82.1	131	10.4	44	3.5	9	0.7	35	2.8	1	0.1			5	0.4
19	Zalves	1043	847	81.2	76	7.3	18	1.7	21	2.0	8	0.8	58	5.6			15	1.4
Alūksnes rajons																		
20	Aisviķu	1904	1567	82.3	278	14.6	19	1.0	17	0.9	4	0.2	2	0.1	2	0.1	15	0.8
21	Annas	600	527	87.8	57	9.5	1	0.2	9	1.5					3	0.5	3	0.5
22	Apes	620	504	81.3	76	12.3	10	1.6	9	1.4	1	0.2	1	0.2	17	2.8	1	0.2
23	Gaujienas	1326	1147	86.5	106	8.0	15	1.1	20	1.5	7	0.5	7	0.5	8	0.6	17	1.3
24	Ilzenes	464	412	88.8	26	5.7	2	0.4	16	3.4	1	0.2	1	0.2	1	0.2	5	1.1
25	Jaunalūksnes	1508	1086	72.0	273	18.1	5	0.3	39	2.6	5	0.3	6	0.4	48	3.2	47	3.1
26	Jaunannas	600	499	83.1	59	9.9	3	0.5	32	5.3	1	0.2	1	0.2	1	0.2	4	0.6
27	Jaunlaicenes	493	458	93.0	23	4.6	2	0.4	3	0.6					6	1.2	1	0.2
28	Kalnecmpju	400	367	91.7	23	5.7	1	0.2	1	0.2	2	0.5			1	0.2	6	1.5
29	Liepnas	1427	1224	85.8	160	11.2	3	0.2	19	1.3	4	0.3	1	0.1	7	0.5	9	0.6
30	Malienas	483	384	79.6	65	13.4			13	2.7					13	2.7	8	1.6
31	Mālpupes	781	609	78.0	144	18.4	4	0.5	11	1.4	2	0.3			5	0.6	6	0.8
32	Mārkalnes	610	448	73.5	138	22.7	2	0.3	5	0.8			1	0.2	9	1.5	6	1.0
33	Pededzes	1037	190	18.3	785	75.7	5	0.5	23	2.2	1	0.1	2	0.2	9	0.9	22	2.1
34	Trāpenes	1045	918	87.8	73	7.0	9	0.9	26	2.5	10	1.0	1	0.1	2	0.2	5	0.5
35	Veclaicenes	599	471	78.7	40	6.6	3	0.5	17	2.8	2	0.3			59	9.8	8	1.3
36	Vireŗu	862	723	83.9	84	9.8	3	0.4	26	3.0	8	0.9	3	0.3	2	0.2	13	1.5
37	Zeltiņu	457	375	82.0	29	6.4	1	0.2	32	7.0	2	0.4			1	0.2	17	3.8
38	Ziemeŗu	1033	907	87.8	70	6.8	1	0.1	14	1.4	2	0.2			22	2.1	17	1.6
Balvu rajons																		
39	Baltinavas	1881	1492	79.3	331	17.6	6	0.3	21	1.1	6	0.3	2	0.1	2	0.1	23	1.2
40	Balvu	838	629	75.0	191	22.8	3	0.4	4	0.5	1	0.1	2	0.2			8	1.0
41	Bēŗkalnes	745	438	58.8	277	37.2	3	0.4	18	2.4	3	0.4			1	0.2	4	0.6
42	Bēŗpils	1224	1182	96.6	24	2.0	2	0.2	9	0.7	2	0.2					4	0.3
43	Brieŗuciema	820	759	92.5	45	5.5	7	0.8	6	0.7							4	0.5
44	Kriŗjāņu	556	535	96.3	16	2.9			2	0.3							3	0.5

Pēc nepublicētajiem 1989. gada tautas skaitiŗanas materiāliem. Pagasti atrodami krāsainajā kartē pēc kārtas numuriem

#	Pagasti	Visi	Larvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraiņi	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauņi	%	Citi	%
45	Kubuļu	1907	1392	73.0	460	24.1	17	0.9	13	0.7	10	0.5	4	0.2	2	0.1	10	0.5
46	Lazdukalna	1423	1346	94.6	57	4.0			11	0.8	1	0.1					7	0.5
47	Lazdulejas	462	234	50.6	203	43.9	8	1.7	11	2.3			1	0.2			6	1.3
48	Medņevas	1027	979	95.3	39	3.8	1	0.1	2	0.2	4	0.4	1	0.1			1	0.1
49	Rugāju	2068	1696	82.0	329	15.9	6	0.3	23	1.1	1	0.0					14	0.7
50	Susāju	1000	915	91.5	77	7.7	1	0.1	2	0.2	1	0.1					4	0.4
51	Šķilbēnu	1581	1194	75.5	348	22.0	5	0.3	16	1.0	3	0.2	2	0.1	3	0.2	11	0.7
52	Tilžas	1994	1797	90.1	146	7.3	18	0.9	18	0.9	1	0.0			1	0.0	16	0.8
53	Vecumu	1009	808	80.1	163	16.2	5	0.5	6	0.6	5	0.5	1	0.1			20	2.0
54	Viksnas	1072	740	69.0	295	27.5	2	0.2	28	2.6			1	0.1	1	0.1	5	0.5
55	Žiguru	157	128	81.5	24	15.4	1	0.6	3	1.9							1	0.6
Bauskas rajons																		
56	Bārbeles	980	790	80.6	49	5.0	13	1.3	10	1.0	7	0.7	106	10.8			6	0.6
57	Brunavas	2060	1574	76.4	117	5.7	45	2.2	76	3.7	19	0.9	216	10.5			12	0.6
58	Ceraukstes	1838	1318	71.7	160	8.7	57	3.1	48	2.6	35	1.9	199	10.8			22	1.2
59	Codes	2923	2031	69.5	330	11.3	155	5.3	79	2.7	76	2.6	219	7.5			32	1.1
60	Dāviņu	1091	541	49.6	277	25.4	98	9.0	69	6.3	16	1.5	74	6.8	1	0.1	14	1.3
61	Gailišu	3316	2311	69.7	259	7.8	126	3.8	259	7.8	40	1.2	209	6.3	1	0.0	113	3.4
62	Iecavas	5562	3493	62.8	1257	22.6	356	6.4	122	2.2	83	1.5	172	3.1	2	0.0	78	1.4
63	Isliķes	4325	2733	63.2	623	14.4	216	5.0	225	5.2	56	1.3	389	9.0	1	0.0	82	1.9
64	Mežotnes	2148	1379	64.2	324	15.1	168	7.8	82	3.8	28	1.3	137	6.4	2	0.1	28	1.3
65	Rundāles	2977	1861	62.5	509	17.1	188	6.3	77	2.6	83	2.8	176	5.9	3	0.1	80	2.7
66	Skaistkalnes	1505	1231	81.8	30	2.0	18	1.2	15	1.0	5	0.3	188	12.5			18	1.2
67	Stelpes	1097	791	72.1	57	5.2	108	9.8	26	2.4	21	1.9	87	7.9			8	0.7
68	Svitenes	1270	817	64.3	84	6.6	142	11.2	52	4.1	27	2.1	112	8.8			37	2.9
69	Vecsausles	2364	1768	74.8	156	6.6	97	4.1	54	2.3	26	1.1	239	10.1			24	1.0
70	Vecumnieku	4712	3430	72.8	683	14.5	151	3.2	137	2.9	61	1.3	212	4.5	1	0.0	38	0.8
71	Viesturu	1551	712	45.9	397	25.6	169	10.9	68	4.4	43	2.8	105	6.8	2	0.1	54	3.5
Cēsu rajons																		
72	Amatas	953	886	93.0	33	3.5	12	1.3	12	1.3	4	0.4	5	0.5				
73	Drabešu	2596	2157	83.1	273	10.5	57	2.2	36	1.4	29	1.1	10	0.4	5	0.2	29	1.1
74	Drustu	1213	1071	88.3	93	7.7	6	0.5	6	0.5	15	1.2	2	0.2	1	0.1	18	1.5
75	Dzērbenes	1122	1050	93.6	40	3.6	12	1.1	8	0.7	9	0.8	2	0.2				
76	Inešu	755	675	89.4	52	6.9	7	0.9	10	1.3	5	0.6	6	0.8			1	0.1
77	Jaunpiebalgas	1284	1125	87.6	59	4.6	24	1.9	50	3.9	18	1.4	6	0.5			1	0.1
78	Kaives	536	504	94.0	16	2.9	1	0.2	10	1.8	2	0.4	4	0.7				
79	Liepas	3881	1743	44.9	1514	39.0	252	6.5	167	4.3	97	2.5	23	0.6	1	0.0	85	2.2
80	Līgatnes	2989	2475	82.8	356	11.9	48	1.6	33	1.1	30	1.0	18	0.6	6	0.2	24	0.8
81	Mārsnēnu	986	726	73.6	180	18.3	38	3.9	17	1.7	18	1.8	3	0.3			4	0.4
82	Mores	663	613	92.4	28	4.2	7	1.0	4	0.6	5	0.7	1	0.1			7	1.0
83	Nītaures	1082	963	89.0	74	6.8	19	1.8	2	0.2	9	0.8	5	0.5	1	0.1	9	0.8
84	Priekulju	5740	5097	88.8	396	6.9	86	1.5	40	0.7	57	1.0	34	0.6	6	0.1	23	0.4
85	Raunas	3470	2995	86.3	208	6.0	125	3.6	28	0.8	69	2.0	17	0.5	3	0.1	24	0.7
86	Raiskuma	1706	1518	89.0	113	6.6	32	1.9	15	0.9	10	0.6	7	0.4	2	0.1	9	0.5
87	Skujenes	1128	995	88.2	73	6.5	20	1.8	20	1.8	3	0.3	1	0.1			15	1.3
88	Stalbes	1275	1113	87.3	96	7.5	23	1.8	9	0.7	10	0.8	10	0.8	4	0.3	10	0.8
89	Straupes	1700	1533	90.2	109	6.4	10	0.6	15	0.9	7	0.4	14	0.8	2	0.1	10	0.6
90	Taurenes	1093	990	90.6	62	5.7	12	1.1	15	1.4	4	0.4	3	0.3			5	0.5
91	Vaives	1614	1332	82.5	202	12.5	18	1.1	29	1.8	13	0.8	18	1.1	2	0.1	2	0.1

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraiņi	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%	
92	Vecpiebalgas	1982	1748	88.2	174	8.8	22	1.1	18	0.9	8	0.4	8	0.4			4	0.2	
93	Veselavas	736	598	81.2	84	11.4	23	3.1	11	1.5	13	1.7	2	0.3	1	0.1	5	0.7	
94	Zaubes	1172	1028	87.7	45	3.8	35	3.0	28	2.4	18	1.5	15	1.3			4	0.3	
95	Zosēnu	647	538	83.1	63	9.8	8	1.3	26	4.0	4	0.6	2	0.3			6	0.9	
Daugavpils rajons																			
96	Ambelju	974	550	56.5	369	37.9	18	1.8	7	0.7	15	1.5	1	0.1	2	0.2	13	1.3	
97	Bebrenes	1669	1340	80.3	205	12.3	35	2.1	23	1.4	33	2.0	23	1.4			8	0.5	
98	Biķernieku	1067	77	7.2	870	81.5	51	4.8	17	1.6	29	2.7	3	0.3			20	1.9	
99	Demenes	1471	190	12.9	578	39.3	213	14.5	18	1.2	432	29.4	12	0.8			28	1.9	
100	Dubnas	1106	538	48.6	426	38.5	44	4.0	27	2.4	44	4.0	4	0.4			23	2.1	
101	Dvietes	816	706	86.5	53	6.5	7	0.9	15	1.8	19	2.3	11	1.3			6	0.7	
102	Eglaines	1349	591	43.8	546	40.5	49	3.6	38	2.8	47	3.5	71	5.3	1	0.1	5	0.4	
103	Kalkūnes	2669	446	16.7	1367	51.2	251	9.4	35	1.3	470	17.6	77	2.9	3	0.1	21	0.8	
104	Kalupes	2091	1069	51.1	784	37.5	40	1.9	29	1.4	61	2.9	6	0.3			102	4.9	
105	Laucesas	1640	134	8.2	866	52.8	166	10.1	18	1.1	397	24.2	49	3.0			10	0.6	
106	Lidumnieku	808	63	7.8	455	56.3	120	14.9	15	1.8	145	18.0	1	0.1			9	1.1	
107	Līksnas	1410	1135	80.5	151	10.7	66	4.7	4	0.3	39	2.8	1	0.1	1	0.1	11	0.8	
108	Majinovas	1197	207	17.3	788	65.8	80	6.7	44	3.7	44	3.7	10	0.8			24	2.0	
109	Medumu	1523	166	10.9	705	46.3	102	6.7	23	1.5	375	24.6	113	7.4			40	2.6	
110	Naujenes	7077	1614	22.8	3836	54.2	559	7.9	326	4.6	580	8.2	50	0.7			113	1.6	
111	Nīcgales	1284	700	54.5	379	29.5	68	5.3	30	2.3	41	3.2	10	0.8	1	0.1	55	4.3	
112	Pīlskalnes	1311	895	68.3	151	11.5	67	5.1	5	0.4	146	11.1	41	3.1	1	0.1	5	0.4	
113	Salienas	1011	140	13.8	501	49.6	110	10.9	28	2.8	222	22.0	6	0.6	1	0.1	2	0.2	
114	Skrudalienas	1881	132	7.0	1093	58.1	278	14.8	26	1.4	324	17.2	15	0.8	2	0.1	11	0.6	
115	Subates	401	312	77.9	45	11.2	12	2.9	5	1.2			26	6.4	1	0.2	1	0.2	
116	Sventes	1511	301	19.9	532	35.2	138	9.1	18	1.2	487	32.2	26	1.7	2	0.1	9	0.6	
117	Sēderes	1696	797	47.0	575	33.9	75	4.4	15	0.9	158	9.3	63	3.7	2	0.1	12	0.7	
118	Tabores	1215	142	11.7	598	49.2	200	16.5	12	1.0	241	19.8	5	0.4	2	0.2	15	1.2	
119	Vaboles	1101	956	86.8	85	7.7	17	1.5	12	1.1	14	1.3	3	0.3			14	1.3	
120	Vecsalienas	909	133	14.6	438	48.2	148	16.3	15	1.6	160	17.6	4	0.4			12	1.3	
121	Višķu	3147	1520	48.3	1249	39.7	164	5.2	44	1.4	132	4.2	13	0.4			25	0.8	
Dobeles rajons																			
122	Annenieku	1472	696	47.3	496	33.7	78	5.3	59	4.0	24	1.6	75	5.1			44	3.0	
123	Auces	863	709	82.1	43	5.0	7	0.8	5	0.6	11	1.3	85	9.8			3	0.4	
124	Augstkalnes	1358	797	58.7	257	18.9	90	6.6	23	1.7	11	0.8	164	12.1	1	0.1	15	1.1	
125	Auru	2191	1242	56.7	445	20.3	245	11.2	74	3.4	81	3.7	72	3.3			31	1.4	
126	Bēnes	1072	560	52.2	254	23.7	111	10.4	38	3.5	16	1.5	66	6.2			27	2.5	
127	Bērzes	2244	1562	69.6	258	11.5	227	10.1	65	2.9	65	2.9	43	1.9	2	0.1	22	1.0	
128	Bikstu	1887	1559	82.6	104	5.5	47	2.5	62	3.3	21	1.1	66	3.5	2	0.1	26	1.4	
129	Bukaišu	1018	708	69.5	62	6.1	69	6.8	13	1.3	13	1.3	142	13.9			11	1.1	
130	Dobeles	1192	344	28.9	532	44.6	145	12.2	60	5.0	42	3.5	42	3.5	1	0.1	26	2.2	
131	Jaunbērzes	1200	756	63.0	250	20.8	65	5.4	40	3.3	43	3.6	34	2.8			13	1.1	
132	Krimūnu	1502	1024	68.2	216	14.4	125	8.3	27	1.8	60	4.0	38	2.5			12	0.8	
133	Lielauces	1373	1107	80.6	103	7.5	33	2.4	41	3.0	8	0.6	71	5.2	1	0.1	8	0.6	
134	Naudītes	1298	1032	79.5	71	5.5	71	5.5	48	3.7	14	1.1	43	3.3	3	0.2	16	1.2	
135	Penkules	1279	930	72.7	58	4.5	88	6.9	24	1.9	28	2.2	130	10.2			20	1.6	
136	Tērvetes	2466	1914	77.6	237	9.6	84	3.4	37	1.5	32	1.3	104	4.2	2	0.1	57	2.3	
137	Ukru	897	555	61.9	85	9.5	59	6.6	13	1.5	15	1.7	156	17.4			13	1.4	
138	Vitiņu	1439	820	57.0	174	12.1	121	8.4	46	3.2	13	0.9	216	15.0			49	3.4	

#	Pagasti	Visi	Larvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraiņi	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igaunji	%	Citi	%
Gulbenes rajons																		
139	Beļavas	2130	1853	87.0	213	10.0	13	0.6	17	0.8	11	0.5	6	0.3	2	0.1	15	0.7
140	Daukstu	1358	1139	83.9	160	11.8	18	1.3	18	1.3	15	1.1	1	0.1			7	0.5
141	Druvienas	604	556	92.1	28	4.6	1	0.2	10	1.7	5	0.9	2	0.3			1	0.2
142	Galgauškas	824	646	78.4	117	14.2	25	3.0	15	1.8	15	1.8	1	0.1			6	0.7
143	Jaungulbenes	2034	1841	90.5	134	6.6	35	1.7	2	0.1	8	0.4	4	0.2	2	0.1	8	0.4
144	Lejasciema	1906	1774	93.1	80	4.2	6	0.3	23	1.2	8	0.4	6	0.3	2	0.1	8	0.4
145	Ligo	628	576	91.7	19	3.0			19	3.0	7	1.1	6	0.9			2	0.3
146	Litenes	1347	1099	81.6	209	15.5	11	0.8	1	0.1	5	0.4	11	0.8	1	0.1	9	0.7
147	Lizuma	1663	1397	84.0	133	8.0	25	1.5	42	2.5	43	2.6	18	1.1	2	0.1	3	0.2
148	Rankas	1947	1764	90.6	129	6.6	16	0.8	12	0.6	12	0.6	10	0.5			6	0.3
149	Sāmerienas	1371	1216	88.7	103	7.5	29	2.1	11	0.8	4	0.3	3	0.2			5	0.4
150	Stradu	2429	1926	79.3	379	15.6	41	1.7	51	2.1	7	0.3	10	0.4	2	0.1	12	0.5
151	Tirzas	1224	1105	90.3	56	4.6	17	1.4	24	2.0	16	1.3	2	0.2			2	0.2
Jēkabpils rajons																		
152	Ābeļu	981	617	62.9	281	28.6	45	4.6	13	1.3	15	1.5	11	1.1				
153	Aknīstes	639	515	80.6	42	6.5	12	1.9	4	0.6	7	1.1	54	8.4	1	0.2	4	0.7
154	Asares	648	534	82.4	61	9.4	13	2.0	15	2.3	2	0.3	23	3.6				
155	Atašienes	979	791	80.8	159	16.2	9	0.9	5	0.5	3	0.3	2	0.2			11	1.1
156	Dignājas	664	558	84.0	65	9.8	7	1.1	25	3.8	3	0.4	6	0.9				
157	Dunavas	1043	961	92.1	52	5.0	5	0.5	5	0.5	9	0.9	2	0.2			8	0.8
158	Elkšņu	845	701	83.0	51	6.0	5	0.6	3	0.3	4	0.5	75	8.9	1	0.1	5	0.6
159	Gāršenes	1268	896	70.7	250	19.7	24	1.9	15	1.2	11	0.9	55	4.3	1	0.1	15	1.2
160	Kalna	848	700	82.5	80	9.4	17	2.0	14	1.7	8	0.9	21	2.5	4	0.5	4	0.5
161	Krustpils	1073	642	59.8	156	14.5	163	15.2	27	2.5	73	6.8					13	1.2
162	Kūku	2244	1643	73.2	399	17.8	83	3.7	11	0.5	63	2.8	27	1.2	1	0.0	18	0.8
163	Leimaņu	740	629	85.0	33	4.5	21	2.9	30	4.1	3	0.4	16	2.1			7	1.0
164	Mežāres	1204	368	30.6	790	65.6	16	1.3	11	0.9	11	0.9	6	0.5			2	0.2
165	Rītes	821	479	58.3	180	21.9	16	1.9	20	2.4	18	2.2	101	12.3			8	1.0
166	Rubenes	1543	1423	92.2	63	4.1	17	1.1	5	0.3	14	0.9	15	1.0	3	0.2	3	0.2
167	Salas	4814	3495	72.6	862	17.9	193	4.0	48	1.0	77	1.6	53	1.1	5	0.1	82	1.7
168	Saukas	1133	943	83.2	73	6.4	17	1.5	28	2.5	18	1.6	49	4.3	1	0.1	5	0.4
169	Sēlpils	1267	1030	81.3	153	12.1	33	2.6	10	0.8	24	1.9	8	0.6			9	0.7
170	Variešu	1449	1168	80.6	177	12.2	48	3.3	4	0.3	41	2.8	7	0.5			4	0.3
171	Vīpes	804	475	59.1	286	35.6	20	2.5	11	1.4	5	0.6	2	0.2			5	0.6
172	Zasas	1287	1162	90.3	77	6.0	6	0.5	10	0.8	17	1.3	8	0.6	1	0.1	5	0.4
Jelgavas rajons																		
173	Cenas	4467	2019	45.2	1639	36.7	402	9.0	134	3.0	107	2.4	98	2.2	9	0.2	58	1.3
174	Elejas	1065	572	53.7	284	26.7	75	7.0	17	1.6	30	2.8	67	6.3			20	1.9
175	Glūdas	2999	1868	62.3	408	13.6	393	13.1	126	4.2	105	3.5	66	2.2	3	0.1	30	1.0
176	Jaunsvirlaukas	3321	1740	52.4	774	23.3	432	13.0	120	3.6	103	3.1	100	3.0	3	0.1	50	1.5
177	Lielplatones	1222	686	56.1	269	22.0	117	9.6	44	3.6	24	2.0	55	4.5	2	0.2	24	2.0
178	Līvberzes	2305	1337	58.0	493	21.4	270	11.7	53	2.3	90	3.9	46	2.0			16	0.7
179	Platones	1880	1271	67.6	355	18.9	105	5.6	41	2.2	34	1.8	55	2.9	2	0.1	17	0.9
180	Sesavas	2087	1501	71.9	148	7.1	144	6.9	33	1.6	38	1.8	207	9.9	2	0.1	15	0.7
181	Sidrabenēs	1901	1469	77.3	213	11.2	124	6.5	25	1.3	27	1.4	34	1.8	2	0.1	8	0.4
182	Svētes	1524	1061	69.6	192	12.6	134	8.8	62	4.1	30	2.0	23	1.5	2	0.1	20	1.3
183	Valgundes	2002	1489	74.4	294	14.7	76	3.8	46	2.3	38	1.9	22	1.1			36	1.8

#	Pagasti	Visi	Larvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraini	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%
184	Vilces	2118	1603	75.7	193	9.1	85	4.0	21	1.0	42	2.0	146	6.9			28	1.3
185	Vircavas	1926	1025	53.2	377	19.6	289	15.0	60	3.1	54	2.8	60	3.1	2	0.1	60	3.1
186	Zaļenieku	2006	1494	74.5	239	11.9	118	5.9	24	1.2	32	1.6	72	3.6	2	0.1	24	1.2
Kraslavas rajons																		
187	Andrupenes	1705	881	51.7	559	32.8	160	9.4	5	0.3	77	4.5	7	0.4	2	0.1	14	0.8
188	Andzeļu	821	342	41.6	410	49.9	39	4.7	2	0.3	25	3.0	2	0.3			2	0.2
189	Asūnes	743	415	55.9	159	21.4	106	14.2	28	3.8	27	3.7	1	0.1			7	0.9
190	Aulejas	922	847	91.9	48	5.2	14	1.5	5	0.5	4	0.4	1	0.1			4	0.4
191	Bērziņu	838	448	53.5	177	21.1	161	19.2	7	0.8	18	2.2	6	0.7			21	2.5
192	Dagdas	932	528	56.7	274	29.4	88	9.4	8	0.9	20	2.1	3	0.3	1	0.1	10	1.1
193	Ezernieku	1475	667	45.2	596	40.4	102	6.9	32	2.2	44	3.0	3	0.2			31	2.1
194	Grāveru	850	287	33.8	424	49.9	94	11.1	13	1.5	14	1.6	5	0.6			13	1.5
195	Indras	1879	163	8.7	301	16.0	1159	61.7	73	3.9	122	6.5	6	0.3			54	2.9
196	Izvaltas	1014	782	77.1	175	17.3	22	2.2	4	0.4	13	1.3					17	1.7
197	Kalniņu	1178	290	24.6	196	16.6	521	44.2	35	3.0	108	9.2	18	1.5			11	0.9
198	Kaplavas	937	161	17.2	254	27.1	259	27.6	12	1.3	231	24.6	3	0.3			18	1.9
199	Kastujinas	1352	396	29.3	719	53.2	177	13.1	16	1.2	37	2.7	3	0.2			4	0.3
200	Kombuļu	1252	835	66.7	260	20.8	73	5.8	41	3.3	24	1.9	3	0.2			16	1.3
201	Konstantinovas	959	505	52.7	293	30.6	89	9.3	12	1.3	46	4.8	2	0.2			11	1.1
202	Kraslavas	617	322	52.2	108	17.5	114	18.4	10	1.7	57	9.3	2	0.3			4	0.6
203	Ķepovas	490	280	57.1	81	16.6	76	15.6	12	2.5	25	5.1	3	0.6			12	2.5
204	Piedrujas	825	95	11.5	123	14.9	526	63.7	9	1.1	66	8.0	3	0.4			3	0.4
205	Robežnieku	1280	236	18.4	180	14.1	703	54.9	51	4.0	73	5.7	1	0.1			36	2.8
206	Skaistas	1028	763	74.2	90	8.8	144	14.0	3	0.3	21	2.0	1	0.1			6	0.6
207	Svariņu	714	363	50.9	171	24.0	120	16.8	19	2.6	25	3.5	6	0.8			10	1.4
208	Skaunes	927	647	69.8	139	15.0	113	12.2	8	0.9	6	0.7	4	0.4			9	1.0
209	Šķeltovas	1031	490	47.5	422	40.9	48	4.7	21	2.0	16	1.6	4	0.4			30	2.9
210	Ūdrīšu	1786	900	50.4	445	24.9	259	14.5	55	3.1	102	5.7	13	0.7	2	0.1	11	0.6
Kuldīgas rajons																		
211	Alsungas	1063	972	91.4	30	2.8	12	1.1	14	1.3	10	0.9	14	1.3	1	0.1	12	1.1
212	Edoles	1438	1340	93.2	39	2.7	14	1.0	7	0.5	7	0.5	20	1.4			10	0.7
213	Gudenieku	923	873	94.6	8	0.9	4	0.4	16	1.7	3	0.3	15	1.6	1	0.1	4	0.4
214	Kabile	1066	940	88.2	29	2.7	23	2.2	43	4.0	7	0.7	12	1.1			12	1.1
215	Kurmāles	2050	1847	90.1	103	5.0	18	0.9	33	1.6	12	0.6	16	0.8	2	0.1	18	0.9
216	Laidu	1412	1262	89.4	34	2.4	14	1.0	17	1.2	17	1.2	52	3.7	1	0.1	14	1.0
217	Nīkrāces	882	717	81.3	42	4.8	41	4.6	11	1.2	5	0.6	55	6.2	2	0.2	10	1.1
218	Padures	995	909	91.4	35	3.5	7	0.7	19	1.9	5	0.5	12	1.2			8	0.8
219	Pelču	1025	905	88.3	40	3.9	17	1.7	16	1.6	5	0.5	23	2.2			18	1.8
220	Raņķu	577	494	85.7	40	7.0	8	1.3	4	0.7	3	0.5	25	4.3	1	0.2	2	0.3
221	Rendas	1243	1099	88.4	50	4.0	20	1.6	31	2.5	7	0.6	29	2.3	1	0.1	6	0.5
222	Rudbārzu	1336	1138	85.2	64	4.8	11	0.8	12	0.9	4	0.3	98	7.3			9	0.7
223	Rumbas	1510	1401	92.8	36	2.4	12	0.8	24	1.6	8	0.5	20	1.3			9	0.6
224	Skrundas	1377	1230	89.3	45	3.3	11	0.8	17	1.2	10	0.7	50	3.6			15	1.1
225	Snēpeles	773	726	93.9	14	1.8	8	1.0	12	1.5	2	0.3	11	1.4	1	0.1		
226	Turlavas	1110	1030	92.8	21	1.9	8	0.7	10	0.9	4	0.4	24	2.2			12	1.1
227	Vārmes	1125	990	88.0	21	1.9	19	1.7	37	3.3	12	1.1	34	3.0	1	0.1	10	0.9

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraini	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%
Liepājas rajons																		
228	Aizputes	1032	864	83.7	34	3.3	18	1.7	22	2.1	13	1.3	77	7.5			4	0.4
229	Bārtas	753	669	88.9	17	2.2	1	0.1	4	0.5	2	0.3	59	7.9	1	0.1		
230	Bunkas	1229	1019	82.9	45	3.7	12	1.0	7	0.6	12	1.0	130	10.6			2	0.2
231	Cīravas	1689	1527	90.4	30	1.8	37	2.2	39	2.3	5	0.3	47	2.8			3	0.2
232	Dunalkas	987	865	87.6	34	3.4	4	0.4	18	1.8	9	0.9	47	4.8			11	1.1
233	Dunikas	934	770	82.4	15	1.6	15	1.6	3	0.3			131	14.0			1	0.1
234	Durbes	1138	1021	89.7	35	3.1	9	0.8	13	1.1	9	0.8	44	3.9	1	0.0	7	0.6
235	Embūtes	680	564	83.0	20	3.0	10	1.4	10	1.4	2	0.3	69	10.2			5	0.7
236	Gaviezes	1023	827	80.8	36	3.5	6	0.6	36	3.5	6	0.6	108	10.6	2	0.2	2	0.2
237	Gramzdas	948	616	65.0	48	5.1	11	1.2	12	1.3	1	0.1	246	26.0	2	0.2	10	1.1
238	Grobiņas	3136	2085	66.5	668	21.3	97	3.1	119	3.8	22	0.7	94	3.0	6	0.2	44	1.4
239	Kalēnu	857	545	63.6	5	0.6			8	0.9	4	0.5	292	34.1			3	0.3
240	Kaļvenes	858	777	90.6	19	2.2	2	0.2	3	0.3	2	0.2	41	4.8			15	1.7
241	Kazdangas	2114	1888	89.3	72	3.4	25	1.2	34	1.6	11	0.5	70	3.3			15	0.7
242	Lažas	859	735	85.6	45	5.2	16	1.9	18	2.1	6	0.7	37	4.3			2	0.2
243	Medzes	1493	1353	90.6	36	2.4	10	0.7	25	1.7	6	0.4	57	3.8	1	0.0	6	0.4
244	Nīcas	3006	2660	88.5	204	6.8	30	1.0	51	1.7	12	0.4	33	1.1			15	0.5
245	Otaņķu	1175	1112	94.6	28	2.4	7	0.6	4	0.3			25	2.1				
246	Priekules	910	591	64.9	58	6.4	25	2.8	57	6.3	4	0.4	171	18.8			4	0.4
247	Rucavas	1674	1523	91.0	57	3.4	12	0.7	8	0.5	3	0.2	62	3.7			8	0.5
248	Sakas	732	677	92.5	18	2.5	4	0.5	8	1.1	1	0.1	23	3.2			1	0.1
249	Tadaļķu	1276	1065	83.5	85	6.7	36	2.8	18	1.4	8	0.6	61	4.8			3	0.2
250	Vainodes	2160	618	28.6	899	41.6	130	6.0	231	10.7	13	0.6	214	9.9	1	0.0	56	2.6
251	Vecpils	689	622	90.3	10	1.4			11	1.6	5	0.7	39	5.7			2	0.3
252	Vērgales	1791	1592	88.9	82	4.6	18	1.0	21	1.2	5	0.3	63	3.5			9	0.5
253	Virgas	1933	903	46.7	516	26.7	58	3.0	215	11.1	10	0.5	180	9.3			52	2.7
Limbažu rajons																		
254	Ainažu	690	600	86.9	32	4.6	9	1.3	20	2.9	1	0.1	2	0.3	14	2.1	12	1.8
255	Alojas	1186	962	81.1	96	8.1	36	3.0	25	2.1	19	1.6	7	0.6	4	0.3	38	3.2
256	Braslavas	906	785	86.6	64	7.1	14	1.6	18	2.0	5	0.6	5	0.6	1	0.1	13	1.4
257	Brīvzemnieku	1439	1262	87.7	86	6.0	49	3.4	10	0.7	16	1.1	6	0.4	1	0.1	9	0.6
258	Katvaru	1667	1472	88.3	98	5.9	30	1.8	22	1.3	7	0.4	10	0.6			28	1.7
259	Lēdurgas	1546	1390	89.9	85	5.5	23	1.5	28	1.8	5	0.3	9	0.6	2	0.1	5	0.3
260	Liepupes	2554	2046	80.1	317	12.4	31	1.2	72	2.8	20	0.8	10	0.4	3	0.1	56	2.2
261	Limbažu	2437	2006	82.3	185	7.6	49	2.0	54	2.2	27	1.1	24	1.0	5	0.2	88	3.6
262	Pāles	1080	994	92.0	35	3.2	5	0.5	35	3.2	3	0.3	1	0.1	1	0.1	6	0.6
263	Salacas	2404	2060	85.7	168	7.0	19	0.8	89	3.7	19	0.8	17	0.7	10	0.4	22	0.9
264	Salacgrīvas	59	57	96.6	1	1.7									1	1.7		
265	Skultes	1934	1737	89.8	110	5.7	12	0.6	25	1.3	10	0.5	14	0.7	2	0.1	25	1.3
266	Staiceles	835	720	86.2	50	6.0	10	1.2	23	2.7	10	1.2	2	0.2	2	0.2	19	2.3
267	Umurgas	1433	1209	84.4	140	9.8	21	1.5	21	1.5	10	0.7	9	0.6	3	0.2	19	1.3
268	Vidrižu	1697	1461	86.1	119	7.0	36	2.1	20	1.2	8	0.5	8	0.5			44	2.6
269	Viļķenes	1559	1380	88.5	70	4.5	9	0.6	31	2.0	6	0.4	14	0.9	2	0.1	47	3.0
Ludzas rajons																		
270	Blontu	520	300	57.6	176	33.9	14	2.6	21	4.1	3	0.5	1	0.2			6	1.1
271	Brīgu	944	232	24.6	642	68.0	42	4.5	16	1.7	6	0.6	3	0.3			3	0.3
272	Ciblas	1443	1019	70.6	320	22.2	49	3.4	27	1.9	6	0.4	3	0.2			19	1.3

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraini	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igaņņi	%	Citi	%
273	Cirmas	947	455	48.0	420	44.4	32	3.4	13	1.4	7	0.7					20	2.1
274	Golīsevas	560	54	9.6	480	85.7	6	1.0	12	2.2	1	0.2					7	1.3
275	Isnaudas	1260	893	70.9	294	23.3	26	2.1	29	2.3	8	0.6	5	0.4			5	0.4
276	Istras	1150	238	20.7	775	67.4	102	8.9	21	1.8	7	0.6	2	0.2	1	0.1	3	0.3
277	Lauderu	650	99	15.2	502	77.2	21	3.2	10	1.6	7	1.0			1	0.2	10	1.6
278	Līdumnieku	730	461	63.1	188	25.8	54	7.4	13	1.8	3	0.4	1	0.2	1	0.1	9	1.2
279	Malnavas	2602	1855	71.3	622	23.9	34	1.3	62	2.4	10	0.4	8	0.3	1	0.0	10	0.4
280	Mērdzenes	1151	805	69.9	304	26.4	6	0.5	12	1.0	3	0.3	1	0.1			21	1.8
281	Mežvidu	1353	1256	92.8	74	5.5	5	0.4	7	0.5	1	0.1	5	0.4	1	0.1	3	0.2
282	Miglinieku	632	599	94.7	29	4.6	2	0.3			1	0.2					1	0.2
283	Nautrēnu	1101	1056	95.9	30	2.7	2	0.2	3	0.3	3	0.3					7	0.6
284	Nirzas	827	649	78.5	146	17.6	6	0.7	17	2.1	7	0.9					2	0.2
285	Nukšu	705	483	68.5	195	27.6	10	1.4	8	1.1	4	0.5	3	0.4			4	0.5
286	Pasienes	954	208	21.8	341	35.7	345	36.2	18	1.9	24	2.5	8	0.8			10	1.1
287	Pildas	1005	439	43.7	496	49.4	29	2.9	16	1.6	10	1.0	7	0.7			7	0.7
288	Pureņu	614	427	69.6	160	26.0	6	0.9	15	2.4	4	0.6	1	0.2			2	0.3
289	Pušmucovas	824	667	81.0	138	16.8	6	0.7	7	0.9	2	0.2					3	0.4
290	Rundēnu	957	245	25.6	637	66.6	38	4.0	15	1.6	13	1.4					8	0.8
291	Salnavas	1256	1114	88.7	121	9.6	5	0.4	9	0.7	1	0.1	1	0.1	3	0.2	3	0.2
292	Zaļesjes	1059	136	12.8	580	54.8	289	27.3	18	1.7	15	1.4	2	0.2			19	1.8
293	Zvirgzdenes	1330	858	64.5	407	30.6	32	2.4	15	1.1	4	0.3	4	0.3			11	0.8
	Madonas rajons																	
294	Aronas	1589	1406	88.5	103	6.5	22	1.4	19	1.2	17	1.1	5	0.3	2	0.1	14	0.9
295	Barkavas	1956	1807	92.4	90	4.6	16	0.8	27	1.4	4	0.2	2	0.1	1	0.0	10	0.5
296	Bērzaunes	1855	1616	87.1	169	9.1	17	0.9	15	0.8	22	1.2	6	0.3	2	0.1	9	0.5
297	Cesvaines	1561	1314	84.2	114	7.3	45	2.9	20	1.3	6	0.4	20	1.3	2	0.1	39	2.5
298	Dzelzavas	1704	1498	87.9	112	6.6	20	1.2	12	0.7	39	2.3	7	0.4	2	0.1	14	0.8
299	Indrānu	1165	1099	94.3	49	4.2	7	0.6	2	0.2	1	0.1	6	0.5			1	0.1
300	Jumurdas	1243	1125	90.5	81	6.5	12	1.0	5	0.4	6	0.5	6	0.5			7	0.6
301	Kaisnavas	2164	1965	90.8	104	4.8	30	1.4	15	0.7	28	1.3	13	0.6	2	0.1	6	0.3
302	Lazdonas	840	322	38.3	413	49.2	34	4.0	48	5.7	10	1.2	4	0.5	1	0.1	8	1.0
303	Liezēres	1700	1564	92.0	83	4.9	12	0.7	15	0.9	9	0.5	3	0.2			14	0.8
304	Mārcienas	2231	747	33.5	1042	46.7	129	5.8	190	8.5	47	2.1	9	0.4	1	0.0	67	3.0
305	Mētrienas	1045	730	69.9	194	18.6	51	4.9	30	2.9	22	2.1	5	0.5			11	1.1
306	Murmastienes	1080	1004	93.0	49	4.5	4	0.4	13	1.2	3	0.3	5	0.5			1	0.1
307	Ļaudonas	1798	1474	82.0	198	11.0	40	2.2	29	1.6	40	2.2	9	0.5			9	0.5
308	Ošupes	1549	1473	95.1	56	3.6	11	0.7	2	0.1	2	0.1	5	0.3			2	0.1
309	Praulienas	1964	1691	86.1	191	9.7	39	2.0	16	0.8	14	0.7	8	0.4	2	0.1	4	0.2
310	Sarkaņu	1509	1338	88.7	74	4.9	35	2.3	29	1.9	20	1.3	9	0.6			5	0.3
311	Sausnējas	748	708	94.6	18	2.4	10	1.4	4	0.5	3	0.4	3	0.4			2	0.3
312	Varakļānu	1068	1019	95.4	33	3.1	1	0.1	6	0.6	2	0.2					6	0.6
313	Vestienas	787	741	94.2	25	3.2	2	0.3	13	1.7	3	0.4	1	0.1	1	0.1		
	Ogres rajons																	
314	Birzgales	1988	1620	81.5	229	11.5	42	2.1	30	1.5	26	1.3	34	1.7	2	0.1	6	0.3
315	Jumpravas	2362	1835	77.7	319	13.5	92	3.9	43	1.8	35	1.5	28	1.2			9	0.4
316	Krapes	864	722	83.6	94	10.9	13	1.5	16	1.9	9	1.0	5	0.6			4	0.5
317	Ķeguma	585	450	76.9	77	13.2	17	2.9	9	1.5	8	1.3	2	0.3	1	0.1	22	3.8
318	Ķeipenes	1326	1138	85.8	90	6.8	30	2.3	33	2.5	19	1.4	11	0.8	1	0.1	4	0.3
319	Lauberes	808	663	82.1	74	9.1	42	5.2	12	1.5	9	1.1	6	0.7			2	0.3

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraiņi	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauņi	%	Citi	%
320	Lēdmanes	1579	1273	80.6	171	10.8	47	3.0	21	1.3	47	3.0	11	0.7			9	0.6
321	Lielvārdes	2060	1728	83.9	138	6.7	89	4.3	60	2.9	21	1.0	8	0.4	6	0.3	10	0.5
322	Madlienas	2022	1781	88.1	131	6.5	32	1.6	24	1.2	22	1.1	20	1.0	2	0.1	8	0.4
323	Mazozolu	792	693	87.5	46	5.8	15	1.9	18	2.3	10	1.2	6	0.8			4	0.5
324	Mēngeles	867	814	93.9	28	3.2	8	0.9	6	0.7	8	0.9	2	0.2			2	0.2
325	Ogresgala	2201	1858	84.4	209	9.5	55	2.5	29	1.3	20	0.9	11	0.5			20	0.9
326	Rembates	1267	1043	82.3	101	8.0	28	2.2	65	5.1	19	1.5	5	0.4			6	0.5
327	Suntažu	2393	2077	86.8	196	8.2	48	2.0	14	0.6	22	0.9	12	0.5			24	1.0
328	Taurupes	1110	1002	90.3	49	4.4	28	2.5	8	0.7	13	1.2	7	0.6			3	0.3
329	Tinūžu	2528	2075	82.1	308	12.2	38	1.5	18	0.7	30	1.2	43	1.7	3	0.1	13	0.5
Preiļu rajons																		
330	Aglonas	3167	2261	71.4	643	20.3	86	2.7	19	0.6	120	3.8	13	0.4			25	0.8
331	Aizkalnes	935	773	82.7	102	10.9	3	0.3	9	1.0	19	2.0	2	0.2	3	0.3	24	2.6
332	Galēnu	1283	905	70.5	336	26.2	9	0.7	17	1.3	5	0.4	8	0.6	1	0.1	3	0.2
333	Jersikas	1007	865	85.9	112	11.1	13	1.3	5	0.5	6	0.6	3	0.3			3	0.3
334	Pelēču	1046	759	72.6	219	20.9	12	1.1	17	1.6	32	3.1	3	0.3			4	0.4
335	Preiļu	1055	671	63.6	361	34.2	11	1.0	6	0.6	4	0.4					2	0.2
336	Rauniešu	742	558	75.2	154	20.8	10	1.3	8	1.1	7	0.9	1	0.1			4	0.6
337	Riebiņu	1728	791	45.8	805	46.6	36	2.1	31	1.8	22	1.3	9	0.5			33	1.9
338	Rožkalnu	978	893	91.3	72	7.4	4	0.4	4	0.4	1	0.1	1	0.1	1	0.1	2	0.2
339	Rožupes	1632	1337	81.9	233	14.3	15	0.9	20	1.2	15	0.9	5	0.3			8	0.5
340	Rudzātu	1205	1011	83.9	170	14.1	10	0.8	2	0.2	4	0.3					8	0.7
341	Ruoznu	1989	1355	68.1	434	21.8	48	2.4	12	0.6	125	6.3	4	0.2			12	0.6
342	Saunas	1388	1281	92.3	61	4.4	6	0.4	15	1.1	1	0.1	1	0.1			22	1.6
343	Silajāņu	734	243	33.1	451	61.4	18	2.5	7	0.9	9	1.2	1	0.1			6	0.8
344	Stabulnieku	1108	923	83.3	168	15.2	3	0.3	4	0.4	3	0.3					6	0.5
345	Turku	1048	786	75.0	221	21.1	16	1.5	14	1.3	6	0.6	2	0.2			3	0.3
346	Upenieku	820	782	95.4	33	4.0			3	0.4			1	0.1			1	0.1
347	Upmalas	1118	1043	93.3	25	2.2			11	1.0	11	1.0	2	0.2			26	2.3
348	Vārkavas	878	566	64.5	254	28.9	5	0.6	17	1.9	10	1.1					26	3.0
Rēzeknes rajons																		
349	Audriņu	1312	377	28.7	879	67.0	14	1.1	18	1.4	3	0.2	5	0.4			16	1.2
350	Bērzgales	779	701	90.0	68	8.7	3	0.4	2	0.3	1	0.1	1	0.1			3	0.4
351	Cornājas	1646	621	37.7	923	56.1	33	2.0	33	2.0	18	1.1	12	0.7			7	0.4
352	Dekšāres	1065	939	88.2	108	10.1	2	0.2	4	0.4	2	0.2	3	0.3	1	0.1	5	0.5
353	Dricānu	1377	1307	94.9	50	3.6	10	0.7	3	0.2	3	0.2	3	0.2	1	0.1	1	0.1
354	Feimaņu	1282	641	50.0	590	46.0	6	0.5	8	0.6	27	2.1	1	0.1			9	0.7
355	Gaigalavas	1226	1135	92.6	81	6.6	0	0.0	6	0.5	4	0.3	1	0.0				
356	Griškānu	1683	673	40.0	852	50.6	29	1.7	20	1.2	89	5.3	2	0.1			19	1.1
357	Īleskalna	983	782	79.6	178	18.1	12	1.2	4	0.4	3	0.3	2	0.2			2	0.2
358	Kantinieku	666	307	46.1	326	49.0	7	1.0	15	2.2	5	0.7	4	0.6			3	0.4
359	Kaunatas	1639	1026	62.6	518	31.6	28	1.7	20	1.2	18	1.1	3	0.2			26	1.6
360	Lendžu	852	771	90.5	70	8.2	6	0.7			1	0.1	3	0.4			1	0.1
361	Lūznavas	1824	947	51.9	677	37.1	106	5.8	24	1.3	49	2.7	5	0.3	4	0.2	13	0.7
362	Mākonkalna	983	592	60.2	331	33.7	12	1.2	24	2.4	21	2.1	1	0.1	1	0.1	2	0.2
363	Maltas	884	469	53.0	375	42.4	9	1.0	7	0.8	20	2.3					4	0.5
364	Nagļu	690	656	95.0	26	3.8	5	0.7	1	0.1			1	0.1			2	0.3
365	Ozolaines	1572	442	28.1	1060	67.4	20	1.3	20	1.3	11	0.7	6	0.4			13	0.8
366	Ozolmuižas	1020	519	50.9	429	42.1	14	1.4	8	0.8	21	2.1	8	0.8	1	0.1	18	1.8

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraiņi	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%	
367	Pušas	745	608	81.6	93	12.5	10	1.3	1	0.1	33	4.4					1	0.1	
368	Rikavas	1051	614	58.4	417	39.7	6	0.6	7	0.7	2	0.2	2	0.2				2	0.2
369	Sakstagala	1722	863	50.1	751	43.6	33	1.9	41	2.4	12	0.7	3	0.2	2	0.1	17	1.0	
370	Silmālas	3670	778	21.2	2694	73.4	95	2.6	26	0.7	40	1.1	4	0.1			33	0.9	
371	Sokolu	973	258	26.5	695	71.4	10	1.0	1	0.1	2	0.2	6	0.6			2	0.2	
372	Stoļerovas	809	513	63.4	256	31.6	7	0.9	19	2.3	4	0.5	6	0.7			5	0.6	
373	Strūžānu	1274	791	62.1	412	32.3	20	1.6	14	1.1	14	1.1	9	0.7			14	1.1	
374	Vērēmu	1713	1194	69.7	439	25.6	31	1.8	9	0.5	24	1.4	10	0.6			7	0.4	
375	Vilānu	2156	1125	52.2	990	45.9	24	1.1	9	0.4	2	0.1					6	0.3	
	Rīgas rajons																		
376	Ādažu	12622	6778	53.7	4026	31.9	682	5.4	631	5.0	177	1.4	101	0.8	13	0.1	215	1.7	
377	Allažu	2058	1618	78.6	274	13.3	56	2.7	45	2.2	25	1.2	31	1.5	2	0.1	8	0.4	
378	Babītes	6722	4800	71.4	1391	20.7	235	3.5	94	1.4	87	1.3	47	0.7	7	0.1	60	0.9	
379	Baldones	3120	2521	80.8	371	11.9	81	2.6	25	0.8	31	1.0	69	2.2	6	0.2	16	0.5	
380	Daugmales	883	734	83.1	71	8.0	25	2.8	12	1.4	7	0.8	17	1.9	1	0.1	17	1.9	
381	Garkalnes	3090	1808	58.5	939	30.4	111	3.6	93	3.0	46	1.5	43	1.4	1	0.0	49	1.6	
382	Iņčukalna	3788	2349	62.0	1038	27.4	117	3.1	95	2.5	23	0.6	23	0.6	8	0.2	136	3.6	
383	Krimuldas	4342	3847	88.6	234	5.4	61	1.4	82	1.9	39	0.9	39	0.9	4	0.1	35	0.8	
384	Ķekavas	10991	8573	78.0	1572	14.3	286	2.6	176	1.6	143	1.3	143	1.3	11	0.1	88	0.8	
385	Mālpils	4624	3482	75.3	749	16.2	129	2.8	97	2.1	79	1.7	42	0.9	5	0.1	42	0.9	
386	Mārupes	9406	4694	49.9	3349	35.6	517	5.5	451	4.8	150	1.6	75	0.8	9	0.1	160	1.7	
387	Olaines	5521	2275	41.2	2120	38.4	502	9.1	315	5.7	144	2.6	83	1.5	11	0.2	72	1.3	
388	Ropažu	6203	3666	59.1	1700	27.4	248	4.0	347	5.6	68	1.1	56	0.9	6	0.1	112	1.8	
389	Salaspils	21762	8465	38.9	9749	44.8	1654	7.6	849	3.9	392	1.8	239	1.1	22	0.1	392	1.8	
390	Saulkrastu	2037	1750	85.9	171	8.4	39	1.9	22	1.1	33	1.6	12	0.6	2	0.1	8	0.4	
391	Sējas	2813	2391	85.0	253	9.0	70	2.5	48	1.7	11	0.4	23	0.8	3	0.1	14	0.5	
392	Siguldas	3271	2600	79.5	442	13.5	95	2.9	33	1.0	39	1.2	23	0.7	1	0.0	39	1.2	
393	Stopiņu	8153	4411	54.1	2601	31.9	432	5.3	310	3.8	171	2.1	73	0.9	2	0.0	155	1.9	
	Saldus rajons																		
394	Blīdenes	1108	923	83.3	89	8.0	11	1.0	31	2.8	3	0.3	41	3.7			10	0.9	
395	Brocēnu	1821	1688	92.7	27	1.5	33	1.8	7	0.4	9	0.5	51	2.8			5	0.3	
396	Ezeres	1573	1170	74.4	36	2.3	14	0.9	14	0.9	9	0.6	322	20.5	2	0.1	5	0.3	
397	Gaiķu	1006	887	88.2	38	3.8	18	1.8	7	0.7	4	0.4	40	4.0			11	1.1	
398	Jaunauces	653	499	76.4	21	3.2	16	2.5	4	0.6	10	1.6	97	14.8	4	0.6	2	0.3	
399	Jaunlutriņu	1051	955	90.9	25	2.4	9	0.9	5	0.5	15	1.4	35	3.3			6	0.6	
400	Kursiņu	1034	811	78.4	33	3.2	13	1.3	31	3.0	7	0.7	135	13.1			3	0.3	
401	Lutriņu	1373	1229	89.5	34	2.5	19	1.4	14	1.0	3	0.2	51	3.7	1	0.1	22	1.6	
402	Nigrandes	2191	1613	73.6	77	3.5	15	0.7	50	2.3	9	0.4	403	18.4	1	0.0	24	1.1	
403	Novadnieku	2380	2092	87.9	64	2.7	29	1.2	45	1.9	7	0.3	124	5.2	1	0.0	19	0.8	
404	Pampāju	994	746	75.0	23	2.3	8	0.8	27	2.7	2	0.2	188	18.9			1	0.1	
405	Remtes	887	805	90.7	21	2.4	13	1.5	8	0.9	7	0.8	21	2.4	1	0.1	11	1.2	
406	Rubas	1299	866	66.7	31	2.4	3	0.2	19	1.5	12	0.9	360	27.7			8	0.6	
407	Saldus	1557	1345	86.4	73	4.7	30	1.9	30	1.9	17	1.1	56	3.6			6	0.4	
408	Skēdes	727	644	88.6	25	3.4	15	2.0	11	1.5	6	0.8	26	3.6			1	0.1	
409	Vadakstes	769	464	60.3	24	3.1	13	1.7	2	0.2	9	1.2	251	32.6			7	0.9	
410	Zaņas	858	660	76.9	22	2.6	4	0.5	21	2.4	2	0.2	131	15.3			18	2.1	
411	Zirņu	1779	1548	87.0	69	3.9	23	1.3	18	1.0	14	0.8	82	4.6			25	1.4	

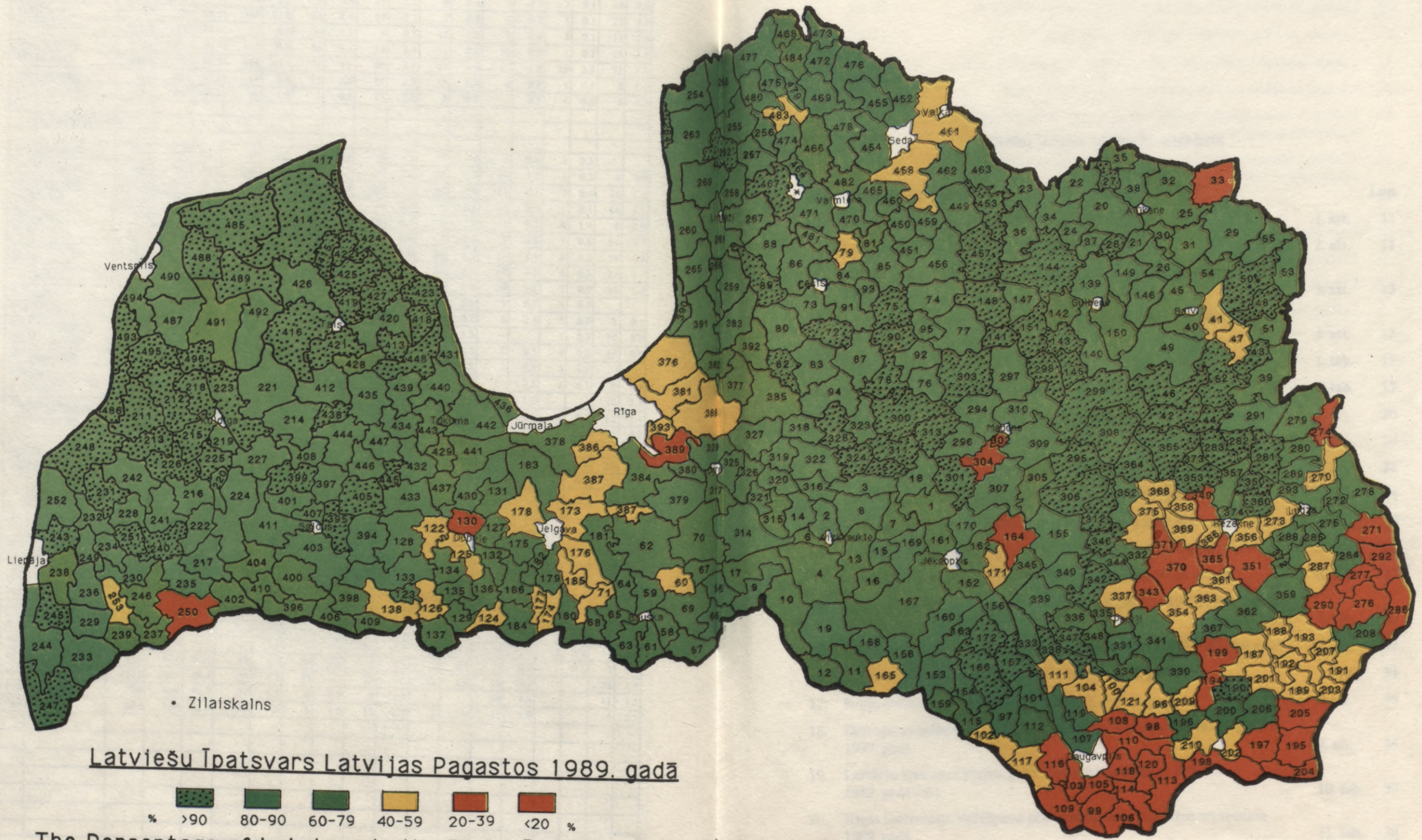
#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraini	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%
	Talsu rajons																	
412	Abavas	1941	1710	88.1	155	8.0	16	0.8	19	1.0	16	0.8	8	0.4	2	0.1	16	0.8
413	Balgales	932	872	93.6	28	3.0	9	1.0	9	1.0	4	0.4	1	0.1			8	0.9
414	Dundagas	1969	1813	92.1	63	3.2	18	0.9	32	1.6	10	0.5	20	1.0	2	0.1	12	0.6
415	Ives	576	538	93.4	15	2.6	12	2.0	2	0.4	6	1.0	1	0.2	1	0.2	1	0.2
416	Ģibuļu	2616	2441	93.3	60	2.3	29	1.1	18	0.7	16	0.6	26	1.0	1	0.0	26	1.0
417	Kolkas	1297	1156	89.1	58	4.5	8	0.6	17	1.3	3	0.2	8	0.6	3	0.2	45	3.5
418	Kūļciema	497	472	94.9	6	1.2			12	2.4	2	0.4	3	0.6			2	0.5
419	Laidzes	1665	1585	95.2	20	1.2	10	0.6	8	0.5	13	0.8	7	0.4	3	0.2	18	1.1
420	Laucienas	1788	1448	81.0	150	8.4	43	2.4	32	1.8	16	0.9	25	1.4			73	4.1
421	Lībagu	2072	1904	91.9	50	2.4	62	3.0	19	0.9	19	0.9	15	0.7			4	0.2
422	Lubes	590	555	94.1	17	2.9	8	1.3	7	1.2	1	0.2			2	0.3		
423	Mērsraga	2068	1929	93.3	72	3.5	17	0.8	6	0.3	8	0.4	14	0.7	10	0.5	10	0.5
424	Rojas	1820	1674	92.0	86	4.7	11	0.6	9	0.5	22	1.2	11	0.6	2	0.1	5	0.3
425	Valdemārpils	1279	1164	91.0	45	3.5	13	1.0	26	2.0	10	0.8	15	1.2			6	0.5
426	Valgales	1451	1277	88.0	96	6.6	26	1.8	10	0.7	6	0.4	13	0.9	1	0.1	22	1.5
427	Vandzenes	2116	2010	95.0	44	2.1	11	0.5	15	0.7	23	1.1	6	0.3			6	0.3
428	Virbu	1559	1099	70.5	304	19.5	53	3.4	39	2.5	28	1.8	20	1.3	2	0.1	14	0.9
	Tukuma rajons																	
429	Degoles	828	656	79.2	93	11.2	37	4.5	5	0.6	2	0.2	26	3.2			9	1.1
430	Dzūkstes	1939	1621	83.6	109	5.6	109	5.6	25	1.3	35	1.8	31	1.6			10	0.5
431	Engures	2939	2528	86.0	120	4.1	18	0.6	24	0.8	9	0.3	15	0.5	3	0.1	223	7.6
432	Iriavas	1802	1534	85.1	133	7.4	52	2.9	16	0.9	23	1.3	20	1.1	2	0.1	22	1.2
433	Jaunpils	2667	2344	87.9	91	3.4	72	2.7	21	0.8	27	1.0	80	3.0			32	1.2
434	Jaunsātu	1257	1023	81.4	111	8.8	41	3.3	28	2.2	28	2.2	23	1.8			4	0.3
435	Kandavas	2093	1831	87.5	123	5.9	61	2.9	33	1.6	21	1.0	8	0.4	2	0.1	13	0.6
436	Lapmežciema	2322	1992	85.8	211	9.1	30	1.3	35	1.5	12	0.5	33	1.4			9	0.4
437	Lestenes	843	636	75.4	67	8.0	78	9.3	11	1.3	14	1.7	28	3.3	1	0.1	8	0.9
438	Matkules	925	864	93.4	19	2.1	5	0.5	13	1.4	7	0.8	12	1.3	1	0.1	4	0.4
439	Pūres	1879	1674	89.1	88	4.7	45	2.4	13	0.7	32	1.7	11	0.6	2	0.1	13	0.7
440	Sēmes	1309	1093	83.5	126	9.6	47	3.6	13	1.0	12	0.9	12	0.9			7	0.5
441	Slampes	2294	1769	77.1	268	11.7	89	3.9	64	2.8	32	1.4	30	1.3	2	0.1	39	1.7
442	Smārdes	2858	2312	80.9	329	11.5	106	3.7	40	1.4	31	1.1	20	0.7	3	0.1	17	0.6
443	Tumes	1745	1565	89.7	65	3.7	38	2.2	23	1.3	26	1.5	23	1.3			5	0.3
444	Vānes	1432	1259	87.9	44	3.1	42	2.9	36	2.5	14	1.0	23	1.6			14	1.0
445	Viesātu	475	439	92.4	16	3.4	6	1.3	4	0.8	2	0.4	7	1.5			1	0.2
446	Zantes	776	667	85.9	34	4.4	5	0.7	23	2.9	14	1.8	33	4.2			1	0.1
447	Zemītes	1071	912	85.2	43	4.0	56	5.2	27	2.5	14	1.3	11	1.0			9	0.8
448	Zentenes	1288	1191	92.5	37	2.9	19	1.5	10	0.8	15	1.2	12	0.9			3	0.2
	Valkas rajons																	
449	Bilskas	1514	1361	89.9	64	4.2	15	1.0	18	1.2	12	0.8	2	0.1			42	2.8
450	Blomes	1153	1012	87.8	82	7.1	15	1.3	24	2.1	12	1.0			3	0.3	5	0.4
451	Brantu	630	524	83.1	53	8.4	8	1.3	16	2.6	8	1.2					21	3.4
452	Ērgemes	1125	957	85.1	59	5.2	15	1.3	34	3.0	8	0.7	6	0.5	9	0.8	38	3.4
453	Grundzāles	1050	961	91.5	44	4.2	7	0.7	15	1.4	7	0.7	9	0.9	5	0.5	1	0.1
454	Jērcēnu	1321	1133	85.8	73	5.5	40	3.0	28	2.1	15	1.1	7	0.5	3	0.2	24	1.8
455	Kārķu	893	761	85.2	47	5.3	18	2.0	40	4.5	7	0.8	7	0.8	2	0.2	11	1.2
456	Launkaines	1284	1117	87.0	104	8.1	21	1.6	8	0.6	17	1.3	5	0.4	1	0.1	12	0.9

#	Pagasti	Visi	Latvieši	%	Krievi	%	Baltkrievi	%	Ukraiņi	%	Poļi	%	Lietuvieši	%	Igauni	%	Citi	%
457	Palsmanes	2242	2056	91.7	74	3.3	9	0.4	29	1.3	9	0.4	4	0.2	2	0.1	58	2.6
458	Plāņu	930	550	59.1	298	32.0	22	2.4	20	2.1	7	0.8	6	0.6	1	0.1	27	2.9
459	Smiltēnes	1528	1357	88.8	92	6.0	34	2.2	8	0.5	15	1.0	9	0.6	2	0.1	12	0.8
460	Triekātas	1287	1039	80.7	115	8.9	84	6.5	14	1.1	10	0.8	10	0.8	1	0.1	14	1.1
461	Valkas	1708	757	44.3	688	40.3	72	4.2	89	5.2	15	0.9	17	1.0	38	2.2	32	1.9
462	Vijciema	766	653	85.2	57	7.4	15	2.0	11	1.5	15	1.9	6	0.8	1	0.1	8	1.1
463	Zvārtavas	611	545	89.2	31	5.0	3	0.5	13	2.2	5	0.9	2	0.3	4	0.6	8	1.3
Valmieras rajons																		
464	Bērzaines	628	548	87.2	48	7.6	9	1.4	9	1.5	9	1.4	4	0.6	2	0.3		
465	Brenguļu	1020	830	81.4	106	10.4	17	1.7	20	2.0	24	2.4	10	1.0	3	0.3	8	0.8
466	Burtnieku	1838	1305	71.0	318	17.3	62	3.4	62	3.4	44	2.4	13	0.7	7	0.4	26	1.4
467	Dikļu	1468	1368	93.2	48	3.3	10	0.7	6	0.4	4	0.3	13	0.9	1	0.1	16	1.1
468	Ipiķu	419	326	77.7	21	4.9	26	6.3	26	6.3	5	1.2	1	0.2	6	1.4	8	2.0
469	Jeru	1569	1338	85.3	122	7.8	27	1.7	44	2.8	9	0.6	8	0.5	9	0.6	11	0.7
470	Kauguru	1569	1257	80.1	198	12.6	49	3.1	16	1.0	20	1.3	14	0.9	2	0.1	14	0.9
471	Kocēnu	3210	2716	84.6	308	9.6	90	2.8	19	0.6	32	1.0	16	0.5	6	0.2	22	0.7
472	Koņu	816	686	84.1	53	6.5	24	2.9	21	2.6	7	0.8	4	0.5	7	0.9	14	1.7
473	Lodes	553	442	80.0	17	3.0	49	8.8	20	3.7	18	3.3	3	0.5	4	0.7		
474	Matīšu	1014	885	87.3	58	5.7	41	4.0	11	1.1	7	0.7	6	0.6	5	0.5	1	0.1
475	Mazsalacas	679	560	82.5	49	7.2	12	1.7	24	3.6	9	1.3			1	0.7	20	3.0
476	Naukšēnu	1805	1594	88.3	56	3.1	27	1.5	90	5.0	9	0.5	9	0.5	4	0.2	16	0.9
477	Ramatas	636	560	88.0	43	6.7	6	1.0	20	3.2	-2	0.3	2	0.3	3	0.5		
478	Rencēnu	1779	1550	87.1	94	5.3	44	2.5	39	2.2	27	1.5	14	0.8	2	0.1	9	0.5
479	Sēju	583	491	84.3	49	8.4	12	2.0	8	1.3	2	0.3	6	1.0			16	2.7
480	Skaņkalnes	860	705	82.0	81	9.4	26	3.0	23	2.7	5	0.6	7	0.8	1	0.1	12	1.4
481	Vaidavas	1173	1022	87.1	86	7.3	36	3.1	9	0.8	11	0.9	7	0.6			2	0.2
482	Valmieras	3074	2272	73.9	590	19.2	74	2.4	55	1.8	28	0.9	15	0.5			40	1.3
483	Vecates	632	324	51.3	197	31.2	24	3.8	54	8.6	11	1.8			1	0.1	20	3.2
484	Vilpulkas	842	621	73.7	106	12.6	31	3.7	35	4.2	8	1.0	3	0.3	3	0.4	35	4.1
Ventspils rajons																		
485	Ances	880	813	92.4	26	2.9	4	0.5	12	1.4	2	0.2	10	1.1			13	1.5
486	Jūrkalnes	380	365	96.1	6	1.5	1	0.3	1	0.3			2	0.5			5	1.3
487	Piltēnes	731	635	86.9	43	5.9	8	1.1	18	2.4	10	1.4	7	0.9			10	1.4
488	Popes	1144	1102	96.3	18	1.6	3	0.3	5	0.4			1	0.1			15	1.3
489	Puzes	1341	1220	91.0	47	3.5	9	0.7	12	0.9	7	0.5	11	0.8			35	2.6
490	Tārgales	2019	1708	84.6	184	9.1	34	1.7	38	1.9	8	0.4	28	1.4			18	0.9
491	Ugāles	3181	2138	67.2	770	24.2	64	2.0	115	3.6	29	0.9	25	0.8	3	0.1	38	1.2
492	Usmas	661	578	87.5	25	3.8	4	0.6	23	3.5	1	0.1	8	1.2	1	0.1	21	3.2
493	Uzavas	666	620	93.1	17	2.6	10	1.5	5	0.7	6	0.9	5	0.7	1	0.1	3	0.4
494	Vārves	2122	1895	89.3	91	4.3	25	1.2	25	1.2	32	1.5	15	0.7			38	1.8
495	Ziru	720	660	91.7	24	3.3	6	0.8	9	1.3			10	1.4			11	1.5
496	Zlēku	601	548	91.1	10	1.6	6	1.0	16	2.7	2	0.4	11	1.9			8	1.3

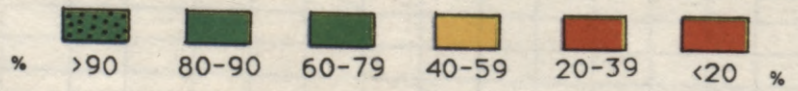

Largest cities and towns in the United States 1980

The Percentage of Residents in the Rural Population

Latviešu Īpatsvars Latvijas Pagastos 1989. gadā

The Percentage of Latvians in the Rural Population of Latvia, 1989

Latvian Rural Population in 1969. gads
The Percentage of Latvians in the Rural Population 1969

Attēlu, tabulu un karšu saraksts

Melnbaltie attēli un tabulas:

Lpp.

1.	Latviešu īpatsvars Latvijā (%) 1935.—1992. gadā	1. att.	11
2.	Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1989. gadā	2. att.	11
3.	Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva dinamika absolūtos skaitļos 1935.—1992. gadā	3. att.	13
4.	Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva dinamika procentos 1935.—1992. gadā	4. att.	13
5.	Latvijas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1993. gadā	1. tab.	15
6.	Baltijas tautu etniskās vides viendabības indekss	2. tab.	17
7.	Latvijā dzimušo bērnu skaits 1985.—1993. gadā	5. att.	20
8.	Latvietīm dzimušo bērnu īpatsvars Latvijā 1985.—1993. gadā	6. att.	20
9.	Iedzīvotāju dabiskais pieaugums Latvijā 1985.—1993. gadā	7. att.	22
10.	Latvijas etnosu skaitliskās pārmaiņas 1989.—1994. gadā	3. tab.	24
11.	Valodu pārvaldīšanas īpatsvars Latvijas etnosu vidū 1989. gadā (%)	4. tab.	25
12.	Valodu situācija Latvijas pilsētās un rajonos 1989. gadā (%)	5. tab.	26
13.	Asimilēto latviešu īpatsvars etniskās vides viendabības iedaļās	6. tab.	27
14.	Latvijas skolēnu mācību valoda rajonos un pilsētās 1992./1993. mācību gadā	7. tab.	30
15.	Studentu mācību valoda Latvijas augstskolās 1992./1993. mācību gadā	8. tab.	32
16.	Rīgas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1989. gadā	9. tab.	34
17.	Rīgas iedzīvotāju etniskais sastāvs 1935.—1989. gadā	8. att.	36
18.	Dzīvojamo māju vecums un to iemītnieku etniskā piederība Rīgā 1989. gadā	9. att.	36
19.	Latviešu īpatsvara pārmaiņas Rīgas pilsētas rajonos 1970.—1989. gadā (%)	10. tab.	37
20.	Rīgas iedzīvotāju sadalījums pēc to apdzīvoto māju tipa un vecuma 1989. gadā	11. tab.	38

21.	Rīgas iedzīvotāju etniskais sastāvs statistiskajos rajonos 1989. gadā	12. tab.	39
22.	Latviešu īpatsvars (%) Rīgas statistiskajos rajonos 1989. gadā	10. att.	40
23.	Latviešu un nelatviešu vecumpiramīda 1989. gadā	11. att.	43
24.	Latvijā dzīvojošo tautību īpatsvars pa vecumgrupām 1989. gadā	12. att.	43
25.	Laulāto un šķirto etniskais sadalījums Latvijā 1991. gadā	13. tab.	44
26.	1990. g. 4. marta aptaujā Latvijas valsts neatkarību atbalstījušo iedzīvotāju īpatsvars	14. tab.	45
27.	Pilsoņu skaits un īpatsvars starp reģistrētajiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem 1993. gada 1. martā	15. tab.	46

Krāsainās kartes:

1. Latvijas skolu mācību valoda 1991./1992. mācību gadā
2. Latvijas pilsētu iedzīvotāju etniskais sastāvs 1989. gadā
3. Latviešu īpatsvars Latvijas pagastos 1989. gadā

LATVIANS IN LATVIA

Saturs

Rosinot lasītāju. <i>S. Cimermanis</i>	3
Ievada vietā	10
1. nodaļa. Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva veidošanās 1935.—1989. gadā	10
Vēsturisks atskats	10
Etniskās vides viendabība	17
Dzīves apstākļi un nodarbošanās	18
2. nodaļa. Lūzums latviešu etniskajā situācijā 1989.—1993. gadā	19
3. nodaļa. Valodas prasme	25
4. nodaļa. Skolas	28
5. nodaļa. Latvieši Rīgā	33
6. nodaļa. Citi materiāli	42
Nobeigums	48
Izmantotā literatūra	49
Pielikumi	50
1. pielikums. Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas rajonos 1989. gadā	51
2. pielikums. Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pilsētās un pilsētciematos 1989. gadā	52
3. pielikums. Iedzīvotāju etniskais sastāvs Latvijas pagastos 1989. gadā	54
Attēlu, tabulu un karšu saraksts	65

Latvian Studies Association
1994 - 97 pp. II
ISBN 1-55546-082-8

Latvian Studies Association
1994 - 97 pp. II
ISBN 1-55546-082-8

Latvian Studies Association

Ilmārs Mežs
LATVIANS IN LATVIA

«Zinātne» Publishers

Riga 1994

In Latvian

Ilmārs Mežs
LATVIEŠI LATVIJĀ

Redaktore V. Dzelzs

Vāku noformējis G. Krutojs

Mākslinieciskais redaktors G. Krutojs

Tehniskā redaktore G. Sļepkova

Nodota salikšanai 30.11.93. Parakstīta iespiešanai 27.05.94.
Formāts 60x84/8. Ofseta papīrs. «Taims» garnitūra.
Ofsetspiedums. 7,9 uzsk. iespiedl.; 5,12 izdevn. l. Pasūt.
Nr. 50. Izdevniecība «Zinātne», Turgeņeva ielā 19, Rīgā,
LV-1530. Reģistrācijas apliecība Nr. 2-0250. Iespiesta
izdevniecības «Zinātne» Operatīvās poligrāfijas nodaļā,
Meistaru ielā 10, Rīgā, LV-1050.

Mežs I.

Me 993 Latvieši Latvijā: Etnodemogrāfisks apskats/
S. Cimermaņa priekšvārds. — R.: Zinātne,
1994. — 67 lpp., il.

ISBN 5-7966-0985-8

Grāmatas autors Ilmārs Mežs 1990. gadā beidzis LU Ģeogrāfijas fakultāti, pašlaik papildina zināšanas ASV Rietummičigānas Universitātes maģistratūrā. Viņa interešu centrā vienmēr ir bijušas Latvijas demogrāfijas problēmas. Grāmatā aplūkots Latvijas iedzīvotāju etniskā sastāva veidošanās 1935.—1989. gadā, pozitīvo pārmaiņu sākums Latvijas etniskajā situācijā 1989.—1993. gadā u.c. Autors, izmantojot statistikas datus, parāda latviešu etnosa ekonomisko un sociālo stāvokli šajā laikā. Tekstu papildina un izskaidro ļoti uzskatāmas tabulas un kartes.

I. Meža pētījums lieti noderēs skolotājiem un vecāko klašu audzēkņiem, kā arī ikvienam lasītājam, kam rūp latviešu tautas liktenis.

UDK-p 314(474.3)

40.80

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305065407

94-5
L19

Šīs grāmatas autors Ilmārs Mežs (dz. 1965), jau mācīdamies Rīgas 39. vidusskolā, aizrāvās ar Latvijas demogrāfijas problēmām. Interese par zinātnisko darbu paplašinājās un padziļinājās studiju gados (1983—1990) Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas fakultātē. Lai savāktu pētījumiem vajadzīgās ziņas, viņš apbraukāja Latvijas laukus un apstrādāja Statistikas komitejas oriģinālmateriālus. Kurša darbos viņš pievērsās demogrāfijai un par šo tēmu referēja arī studentu zinātniskajās konferencēs, kur viņa uzstāšanās tika visai atzinīgi novērtēta. Studijas beidzot, valsts eksāmenu komisija viņa diplomdarbu novērtēja visai atzinīgi un ieteica publicēt. 1989. gadā viņš sāka strādāt Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstures institūta Etnogrāfijas nodaļā. Kopš 1992. gada I. Mežs papildina zināšanas ASV Rietummičigānas Universitātes Ģeogrāfijas fakultātes maģistratūrā, iepazīstot rietumvalstu, it īpaši ASV, etnodemogrāfu darba metodes, tur pieejamos avotus un literatūru. Vienlaikus I. Mežs Rietummičigānas Universitātē lasa lekciju kursu «Etnodemogrāfiskās problēmas pēcpadomju laika Austrumeiropā». Vairāki viņa raksti ir publicēti ASV, Latvijas, Somijas periodiskajos un zinātniskajos izdevumos. Viņš referējis starptautiskās zinātniskās konferencēs un semināros Bristolē, Kauņā, Lublanā, Maskavā, Rīgā, Tartu un Toronto.

